

ORTAOKUL VE İMAM HATİP ORTAOKULU

HUKUK VE ADALET

ÖĞRETİM MATERYALİ

Yazarlar

Doç. Dr. Fatma ÜNAL
Dr. Öğr. Ü. Ersin TOPÇU
Dr. Öğr. Ü. Kerem ÇOLAK
Salih AYDIN

Prof. Dr. Muharrem KILIÇ
Prof. Dr. Ufuk AYDIN
Kubilay İNAN
Sadi DEMİR

DEVLET KİTAPLARI
İKİNCİ BASKI

....., 2019

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI: 6804
YARDIMCI VE KAYNAK KİTAPLAR DİZİSİ.....: 1045

Her hakkı saklıdır ve Millî Eğitim Bakanlığına aittir. Kitabın metin, soru ve şekilleri kısmen de olsa hiçbir surette alınıp yayımlanamaz.

Editör

Doç. Dr. Selahattin KAYMAKCI
Dr. Cem GENÇOĞLU
Alpaslan AZAPAĞASI

Program Geliştirme Uzmanı

Sonay OSMANAGAOĞLU

Dil Uzmanı

Serdar ARHAN

Görsel Tasarım

Kitapta bulunan tüm görsel ve çizimler Millî Eğitim Bakanlığınca temin edilen tasarımcı firma tarafından hazırlanmıştır.

ISBN 978-975-11-4695-3

Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 25.06.2018 gün ve 12254648 sayılı yazısı ile eğitim aracı olarak kabul edilmiş, Destek Hizmetleri Genel Müdürlüğünün 28.05.2019 gün ve 10444088 sayılı yazısı ile ikinci defa 195.762 adet basılmıştır.

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusum, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsan da Huda,
Etmesin tek vatanından beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlahî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne namahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerihandan İlahî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'sım:
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalar sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

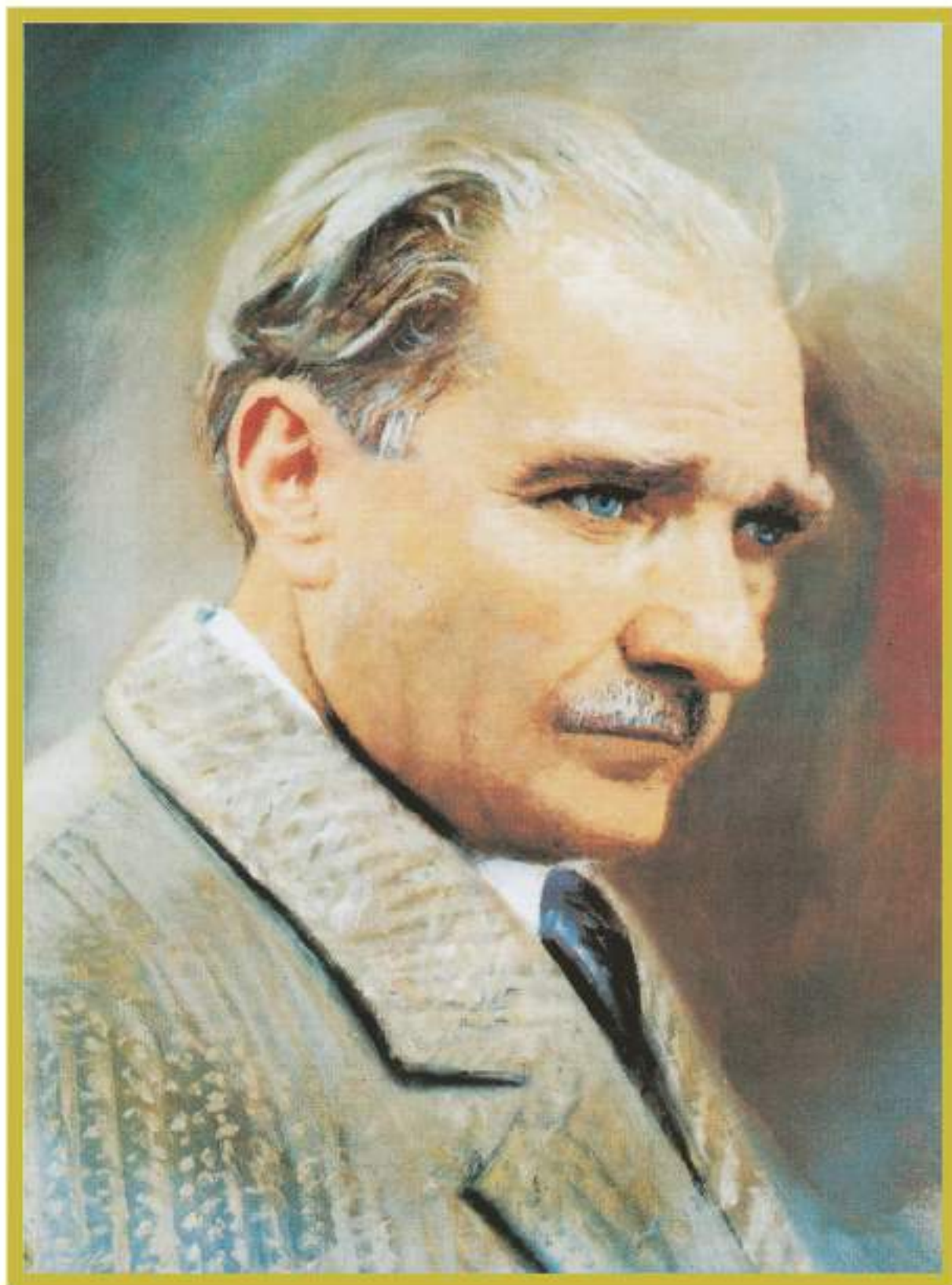
GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsaît bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

İÇİNDEKİLER

1. ÜNİTE

YAŞAMIMIZDA HUKUK VE ADALET

*Yaşamla
Hukukla Daha Adil,
Daha Huzurlu ve Daha Güvenli!*

ADALETLİ OLMALIYIZ.....	12
ADALETE DAİR ÖNERİLERİMİZ.....	18
EŞİTSİZLİKLER EŞİTLENİYOR.....	22
ADALET, EŞİTLİK ve HUKUK	25
ADALETİN SAĞLANMASINDA HUKUKUN ROLÜ	27
TOPLUMSAL DÜZENİN SAĞLANMASINDA HUKUK	31
ÜNİTE ÖZETİ	35
NELER ÖĞRENDİK?	36
ÖZ DEĞERLENDİRME FORMU	37

2. ÜNİTE

HAKLARIMIZ VE SORUMLULUKLARIMIZ

*Hak Varsa
Sorumluluk da Var.*

BİZ BİR BÜTÜNÜZ: HAK VE SORUMLULUK	40
HAKLARIMIZIN GÜVENCESİ HUKUKTUR.....	47
HAKLI İKEN HAKSIZ DURUMA DÜŞMEYELİM	56
HAKKIMIZI ARIYORUZ.....	61
YANLIŞLARI GÖRÜYORUZ, MÜDAHALE EDİYORUZ.....	67
ÜNİTE ÖZETİ	73
NELER ÖĞRENDİK?	74
ÖZ DEĞERLENDİRME FORMU	75

YAŞAMIMIZDAKİ HUKUKİ SORUNLAR	78
SORUMLULUKLARIMIN FARKINDAYIM, HUKUKUN YANINDAYIM	92
HUKUKA AYKIRILIKLARIN NEDENLERİ	101
HUKUKA AYKIRILIKLARIN SONUÇLARI	105
ÜNİTE ÖZETİ	110
NELER ÖĞRENDİK?	111
ÖZ DEĞERLENDİRME FORMU	113

BARIŞÇIL YOLLARLA ÇÖZÜM	116
UYUŞMAZLIKLARI ÇÖZEN KURUMLAR	127
ŞİKÂyetÇİYİM!	132
ADALET İÇİN ÇALIŞANLAR	135
YARGI SİSTEMİNDEKİ KURUMLAR	142
ADALETİN KORUYUCUSU YARGI	149
ÜNİTE ÖZETİ	154
NELER ÖĞRENDİK?	155
ÖZ DEĞERLENDİRME FORMU	157
SÖZLÜK	158
KAYNAKÇA	163

1. ÜNİTE

YAŞAMIMIZDA HUKUK VE ADALET

*Yaşam;
Hukukla Daha Adil,
Daha Huzurlu ve Daha Güvenli!*

ADALETLİ OLMALIYIZ

Aşağıda adalete ilişkin verilen sözleri yorumlayalım.

◦ Adalet, mülkün temelidir.
Hz. Ömer

◦ Adalet, halkın dirliği ve düzeni;
idarecilerin ise süsü ve güzelliğidir.
Hz. Ali

◦ Adil insan, kendisine zarar verildiğinde
bile adaletinden bir şeyler eksilmeyen
kişidir.
Platon

◦ İyi olmak kolaydır, zor olan adil olmaktır.
En mükemmel adalet ise vicdandır.
Victor Hugo

Adalet, toplumun bir arada güvenli ve huzurlu bir ortamda yaşaması için temel şartlardan biridir. Bir ülkede yaşayan bireylerin birbirine karşı adilane tavır ve davranışlar sergilemesinin yanında, ülkenin tüm yöneticilerinin ve tüm kurumlarının aynı şekilde adaletten ayrılmadan görevlerini yerine getirmesi zorunludur. Elbette adalet bireylerin kendi başlarına sağlayamayacağı kadar önemli bir meseledir. Bu nedenle adaletin nihai sağlayıcısı ve koruyucusu devlet ve devleti yönetenlerdir.

Aşağıdaki Themis Heykeli (Temis Heykeli) görselini inceleyelim ve soruları cevaplayalım.

1. Heykelin üzerinde hukuk ve adaletle ilişkilendirebileceğiniz objeler nelerdir?
2. Bu objelerin anlamı nedir?
3. Sizce Themis Heykeli hukuk ve adaletle ilgili hangi mesajları vermektedir?

Themis Heykeli dünyanın birçok ülkesinde hukuk ve adaletin sembolü olarak kabul edilmektedir. Ülkemizde de adaletle ilgili kurum ve kuruluşlarda (İstanbul Çağlayan Adliyesinde olduğu gibi) yer almaktadır. Themis, Yunan mitolojisinde hukuk ve adalet tanrıçası olarak nitelendirilmektedir ve tanrıların ve insanların babası Zeus'a öğütleriyle yol göstermesi özelliğiyle tanınır.

Aşağıdaki tarihsel olayı analiz ederek yorumlayalım ve yazdıklarımızı arkadaşlarımızla paylaşalım.

Hiz. Ömer'in Adaleti

Hiz. Ömer, halifeliğı döneminde bir gün beraberindeki heyetle birlikte Şam'a gitmek üzere yola çıkar. Yardımcısı Mugiyre de yanındadır. Uzun çöl yolculuğı sırasında Mugiyre'nin yaya yürümesini kabul etmeyen Halife, onunla bir anlaşma yapar. Anlaşmaya göre belli aralıklarla biri deveye binerken diğersinin de deveyi çekmesine karar verirler. Tam Şam'a girecekleri anda deveye binme sırası Mugiyre'ye, çekme

sırası ise Hiz. Ömer'e gelir. Heyettekiler sıra Mugiyre'ye geldiğı hâlde Hiz. Ömer'in deveye binmesini ister. Çünkü kendilerini karşılayacak olan yöneticilerin karşısında bu durumun daha uygun olacağını düşünürler. Hiz. Ömer, anlaşmaları gereğı adil olanın, Mugiyre'nin deveye binmesi olduğunu söyleyerek bu teklifi geri çevirir. Ancak Mugiyre'nin ısrarı üzerine deveye binmeyi kabul eder.

(Ş. A. Sivaslı, *Hülefa-i Raşidin: Dört Büyük Halife*, s. 118, Düzenlenmiştir.)

Tarihsel Olay Analiz Kartı

Nerede:

Kahramanlar:

Olay:

Ne Zaman:

Neden:

Nasıl:

Bu tarihsel olay, adaletli olmanın birey ve toplum yaşamına etkisiyle ilgili nasıl bir mesaj vermektedir?

Adaletli insanların olduğu bir toplumda; hangi din, dil, ırk ve renge sahip olunursa olursun farklılıkların bir arada yaşaması mümkün olur. Böylelikle toplum daha yaşanılabilir hâle gelir. Adil olan bir insan başkalarının hakkına saygı gösterir, herkesin sırf bir insan olması nedeniyle değerli olduğunu, doğuştan gelen hakları olduğunu ve insan onuruna uygun bir muameleyi hak ettiğini kabul eder. Adil olan insana, adaletle davrandığı için herkes güvenir; canını ve malını ona teslim etmekten çekinmez. Adil olan bir insan kendisine yapılmasını istemediği bir davranışı, başkasına da yapmaz. Adil insana ait bu nitelikler toplumsal huzurun sağlanmasında etkilidir.

Aşağıdaki "Adalet" isimli şiiri okuyalım. Ardından sınıfta toplam 6 gruba ayrılalım. Bu grupların 5 tanesi her bir kıtada ne söylemek istediğini yanındaki kutucuğa açıklasın, 6. grup ise bunları toparlayarak birleştirensin ve tüm sınıfla paylaşsın.

ŞİİR

YORUM

Adalet

Mülke temel olmuş, hukukta özde,
Temelde, toprakta, taşta adalet.
Olmasın istemem, tek mevsim "yaz'da,
İlkbahar, sonbahar kışta adalet.

Düşünce özgürdür, yasağı olmaz,
Zincire vurulmaz, hücrede kalmaz.
O düzen olmazsa kul huzur bulmaz,
Kalmasın hayalde, düşte adalet.

İş veren işçisi, amir memuru,
Yoğursa emekle terle hamuru.
Kesermiş diyorlar emir demiri,
Uğraşta, emekte, işte adalet.

Mizan terazisi bir gün kurulur,
Yapılan ameller yüke vurulur.
İşlenen cürümler, tek tek sorulur,
Sanılmasın kalmış, boşta adalet.

Mahir hakikatten sakın ha şaşma!
El sırtına binip engeller aşma.
Haksız yere öyle çağlayıp taşma,
Her zaman her yerde, başta adalet.
Mahir Başpınar (İnternet Kaynağı 1.1: Düzenlenmiştir.)

Tüm şiirin özeti

"Elif'in Zor Kararı" isimli aşağıdaki örnek olayın sonunu **tamamlayalım** ve soruları cevaplayalım.

Elif'in Zor Kararı

Kitap okumayı çok seven Elif, evlerinin yakınlarındaki kitapçıdan hikâye kitabı almak için evden çıkar. Cebinde tam 20 lirası vardır ve kitaptan artan parayla da kendine bir süre önce aynı kitapçıda gördüğü oda süsünden almak ister. Kitapçıya doğru giden yolda parkın içinde ilerlerken yere serdiği kitapları satan birini görür. Kitaplara baktığında almak istediği kitabın da yerde olduğunu fark eder. Üstelik kitapçıda 18 lira olan kitabın fiyatı burada 10 liradır. Satıcıya neden kitabın daha ucuz olduğunu sorunca, ondan "Bandrolü olmadığı için." yanıtını alır. Bandrolünün olmamasının, kitabın korsan basımının yapıldığı anlamına geldiğini Elif daha önce derste öğrenmiştir.

Bir an için düşünür: "10 liralık kitabı alırsam geri kalan 10 lira ile oda süsünü de alabilirim." Ardından "Evet, oda süsünü almayı çok istiyorum ama bu kitabı yazan kim bilir ne emekler harcamış ve bir eser ortaya çıkarmış. Eğer korsan kitabı alırsam, onun hakkı olan kazancı engellemiş olurum." der kendi kendine.

Sonunda Elif kararını verir ve

.....

.....

.....

.....

.....

.....

1. Bu olayın konusu nedir?
2. Elif'in adaletli bir şekilde davranması için sizce hikâye nasıl bitmelidir?
3. Size göre olayın sonunda korsan kitap satıcısının durumu ne olmalıdır?
4. Siz de kendi hayatınızda Elif'inkine benzer bir durumla karşılaştınız mı? Eğer karşılaştıysanız ne yaptınız?

"Üç Arkadaş, Bir Ödev" isimli örnek olayı dinleyelim ve konuşma halkası tekniğini kullanarak soruları cevaplayalım.

1. Sizce ortaya çıkan sonuç adil midir? Neden?
2. Sizce Merve ve Emre, Ayşe'nin davranışı karşısında ne/neler hissetmişlerdir?
3. Siz, Merve ve Emre'nin yerinde olsaydınız nasıl davranırdınız?
4. Size daha önce adaletli olmayan bir davranışta bulunuldu mu? Eğer bulunulduysa bu davranış karşısında ne hissettiniz ve nasıl tepki verdiniz?

Adaletli olmanın önemi ile ilgili bir istasyon tekniği uygulaması yaptım. Bu kapsamda 5 grup oluşturarak her bir istasyon için afiş, gazete haberi, hikâye, slogan ve şiir yazalım.

ADALETE DAİR ÖNERİLERİMİZ

*ağıda verilen gazete haberlerini okuyalım. Haberlerde verilen sorun-
soldaki kutucuklara, çözümlerini de sağdaki kutucuklara yazalım.*

GAZETE

ADALET 39 YIL SONRA YERİNİ BULDU

ABD'de Ricky Jackson'ın (Riki Çekem) hiçbir suçu yokken 39 yıl boyunca haksız yere hapis yattığı ortaya çıktı.

1975'te bir otobüste işlenen cinayetin tek tanığı 12 yaşındaki Eddie Vernon (Edi Vörn n), c nâyeti Ricky Jackson'ın işlediğini söyledi. Jackson önce idam, ardından hapis cezasına çarptırıldı. Tam 39 yıl sonra Vernon cinayeti görmediğini itiraf etti. Jackson da serbest bırakıldı. Gerçek ortaya çıkmaması olsaydı belki de Ricky Jackson ömür boyu hapsede kalacaktı.

ABD'de yalan ifade veren bir tanık yüzünden 39 yıl hapis yatan bir adam, yıllar sonra özgürlüğüne kavuştu. 1975'te Ricky Jackson'ın bindiği otobüste işlenen cinayetin tek tanığı, o tarihte 12 yaşında olan Eddie Vernon'du. Küçük çocuğun cinayeti Jackson'ın ve otobüste bulunan iki kardeşin işlediğini söylemesi üzerine jüri zanlı suçlu buldu.

Şu anda 59 yaşında olan Ricky Jackson ve iki kardeşi cinayetten hüküm giydi. Şimdi 51 yaşında olan tanık Eddie Vernon yıllar sonra, saldırıyı görmediğini ve polis'in ailesini tutuklama tehdidi üzer ne bu tadeyi verdiğini açıkladı.

Hapishanedeyken annesini, erkek kardeşini ve bir kız kardeşini kaybeden Ricky Jackson'ın geç gelen adaletle rağmen özgür kaldığı için mutluluğu gözlemlendi. Jackson'ın beraat kararının ardından telefonla ailesini arayıp "artık bitti" diye bağırdığı kaydedildi.

(İnternet Kaynağı: 1.2: Düzenlenmiştir)

SORUNLAR

ÇÖZÜMLER

GAZETE

2. Dünya Savaşı'nın hemen öncesinde çıkarılan yasalarla; siyahlar, belirli bölgelerde oturmayla zorlanmış, bazı bölgelerde yaşayan siyahların oy kullanma ve sendikal hakları ellerinden alınmıştır. Öyle ki işçi değil birer hizmetçi muamelesi görmüşlerdir.

2. Dünya Savaşı ile birlikte birçok alanda sanayinin gelişmesi

sonucu siyahlar kentlere akın etmeye başlamıştı. Bunun sonucunda özellikle istihdam kaynakları olarak siyahlar ve beyazlar arasında zaten gergin olan işler daha da genişlemiştir.

1948 seçimlerinden itibaren önceki ayrımcı politikaların dozu daha da artırılmış ve "ırk ayrımcılığı" anlamına gelen apartheid (apartheid) uygulamaları önemi başlamıştır. Bu dönem toplumda beyazların lehine bir üstünlük sağlansa da siyahların da gittikçe büyümesine yol açmıştır. Bu nedenle 1912'de kurulan Afrika Ulusal Kongresi taraftarları eylemlerine hız kazandırmıştır.

1960 yılının sonlarında yalnızca beyazların katılacağı bir referandumla cumhuriyet yönetimine geçiş kararı alınmıştır. Ancak bu yeni devlet geldi; yaklaşık 3,5 milyon siyahın, beyazların yaşadığı çevrelerden zorla uzaklaştırılıp alt yapının olmadığı varoşlarda yaşamaya zorlanmasına ve plaj, park, yüzme havuzu gibi yerlerde ırk ayrımcının yaşanmasına engel olamamıştır.

1990'lara gelindiğinde muhalif siyahların önde gelenlerinden Nelson Mandela'nın hapis sürecinin sona erdirilmesi, ırk ayrımcının reddedilerek herkesin eşit hak ve fırsatlarla sahip olacağı vaatleri; yeni bir düzene geçişin sinyallerini göstermiştir. 1994 yılında ise ilk demokratik seçimler yapılarak apartheid uygulamaları son bulmuştur.

(E. Güven, Ortaklaşması Demokrasi ve Güney Afrika Cumhuriyeti, s. 57-79, Düzenlenmiştir.)

İrk ayrımcılığıyla mücadelenin sembol ismi olan Nelson Mandela, 1918'de Güney Afrika'da bir kabile şefinin oğlu olarak dünyaya geldi. 1942'de Güney Afrika tarihindeki ilk siyah avukat oldu. Siyahların, ırk ayrımcılığıyla mücadele etmek amacıyla kurduğu Afrika Ulusal Kongresi'ne (ANC) 1948'de katılan Mandela, 1950'de başkanlığa seçildi. Ömrünün 27 yılını cezaevlerinde geçirdi ve 1990'da 71 yaşındayken serbest bırakıldı. 1993'te Nobel Barış Ödülü'nü kazanan Mandela 1994'te ülkenin ilk siyah cumhurbaşkanı oldu. 2013 yılında öldü.

(İnternet Kaynağı 1.4: Düzenlenmiştir.)

Sadece beyaz olmayanlar binebilir.

(İnternet Kaynağı 7.3: Düzenlenmiştir.)

SORUNLAR

.....

.....

.....

.....

ÇÖZÜMLER

.....

.....

.....

.....

Okulda adaletli bir ortamın olması için yapılması gerekenleri tartışalım. Bu kapsamda okul idaresine, öğretmenlere ve öğrencilere düşen görevleri tüm sınıfla birlikte belirleyerek aşağıdaki kutucuklara önemli gördüklerimizi yazalım.

Handwriting practice area with dashed lines for the school principal and deputy principal.

Handwriting practice area with dashed lines for the teacher and students.

Handwriting practice area with dashed lines for the classroom discussion.

Ülkemizde adaletin daha etkili bir şekilde gerçekleştirilmesi için neler yapılabileceği konusunda Adalet Bakanlığına bir mektup yazalım. Yazdığımız mektubu sınıfta arkadaşlarımızla paylaşalım.

Large handwriting practice area with dashed lines for writing a letter to the Ministry of Justice.

GELECEK KONUSU İÇİN HAZIRLIK ETKİNLİĞİ

Çevremizde yaşayan kadınlar, çocuklar, yaşlılar, şehit yakınları, gaziler ve engelliler gibi özel gereksinimi olan insanların ihtiyaçlarını karşılamak için devletimizin aldığı önlemleri gözlemleyelim. Aşağıdaki soruları dikkate alarak bu önlemlerin neler olduğunu ve özel gereksinimi olan insanların hayatlarını nasıl etkilediğini not alalım. Ulaştığımız sonuçları arkadaşlarımızla paylaşalım.

Sorular

1. Kim için?
2. Hangi durumda kolaylık sağlıyor?
3. Nasıl kolaylaştırıyor?
4. Yardımcı gerektiriyor mu?
5. Başkalarını olumsuz etkiliyor mu?
6. Kolaylık olmasa ne olurdu?

EŞİTSİZLİKLER EŞİTLENİYOR

şağıdaki resmin neyi ifade ettiğini açıklayalım.

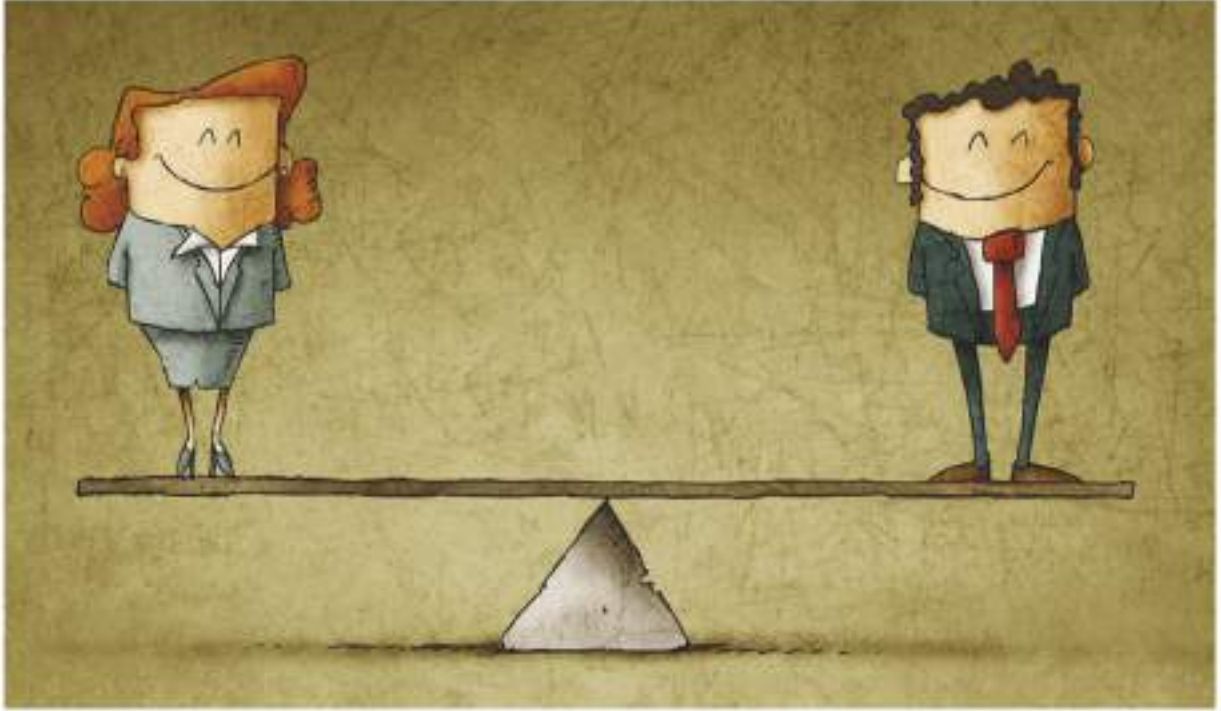

Yaşadığımız toplumda kadınlar, engelliler, yoksullar, yaşlılar, şehit yakınları, gaziler ve diğer özel gereksinimli bireylerin zaman zaman içinde buldukları durumları nedeniyle sosyal, ekonomik veya siyasi yönden birtakım zorluklarla karşı karşıya kaldıklarını görebiliyoruz. Örneğin; kadınlar, yakınları olan erkekler tarafından şiddete maruz kalabilirken engelliler ise günlük hayatta engelli olmayan insanların faydalandığı imkânlardan yararlanmakta güçlüklerle karşılaşabilmektedir. Yine, evin geçimini sağlayan kişi

hayatını kaybettiğinde, şehit veya gazi olduğunda, ailesi bir takım zorluklar yaşayabilmektedir. Bunların haricinde üstün yetenekli bireyler de akranlarından farklı davranışlar sergiledikleri için çevreleri tarafından dışlanma tehlikesiyle karşı karşıya kalabilmektedir. İşte burada bahsi geçen ve taşıdıkları özellikler nedeniyle dezavantajlı bulunan grupların dezavantajlarını azaltmak ve uzun vadede engellemek amacıyla ortaya konulan hukuki düzenlemelere, politika ve uygulamalara **pozitif ayrımcılık** denilmektedir.

Pozitif ayrımcılık, bazı insanları diğerlerinden ayırarak hiçbir sebep olmadan avantajlı duruma getiren ayrımcılıkla aynı şey midir? Tartışalım. Pozitif ayrımcılıkla ilgili bir örnek de kendi hayatımızdan verelim.

Toplumsal adaletin sağlanmasının araçlarından biri olan pozitif ayrımcılık kavramı, özellikle gelişmiş ülkelere ait anayasalarda ve yasalarda ayrıca ülkemizde de giderek daha fazla yer almaktadır. Anayasamızın 10. Maddesinde 2010 yılında yapılan bir değişiklikle pozitif ayrımcılık hukuk sistemimize kazandırılmıştır:

ANAYASA

... Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür. Bu maksatla alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz. Çocuklar, yaşlılar, engelliler, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz.

Anayasamızda yapılan bu değişikliğin ne anlama geldiğini açıklayalım.

Anayasamızın bu maddesiyle ülkemiz, pozitif ayrımcılığı yalnızca kabul etmekle kalmamış, devleti bu ilkeyi yaşama geçirmekle de yükümlü kılmıştır.

Pozitif ayrımcılığı uygulamak amacıyla devletimiz, bazı düzenlemeler yapmıştır. Aşağıdaki tabloda verilen yasal düzenlemelerin pozitif ayrımcılık olduğunu düşünüyorsak (+) işareti ile, olmadığını düşünüyorsak (-) işareti ile belirtelim ve nedenini açıklayalım.

	Pozitif Ayrımcılık mı?	Neden?
Sosyal güvencesi bulunmayan yaşlılara aylık bağlanması.		
Devletin az kazananadan az, çok kazananadan çok vergi alması.		
Çalışırken prim ödeyen işçiye, işsiz kalınca işsizlik yardımı yapılması.		
Yoksul bireylerin genel sağlık sigortası primlerini ödemeyi devletin üstlenmesi.		
Çalışanlara asgari ücretten daha düşük maaş ödenmesi.		
İşverenlere belli oranda engelli ve eski hükümlü çalıştırma zorunluluğu getirilmesi.		
Şehit ve gazi yakınlarına ücretsiz sağlık hizmeti ve ücretsiz seyahat kartı gibi olanaklar sağlanması.		
Sporda ülkemizi başarıyla temsil eden sporculara ikramiye verilmesi.		
Özel gereksinimli bireyleri korumak amacıyla Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının politikalar geliştirmesi.		

ADALET, EŞİTLİK ve HUKUK

Genel olarak **adalet**, "Herkes hakkı olanı veren, bireylere hürriyet ve eşitlik sağlayan, insan haklarına saygılı ve insanları mutlu eden bir hedeftir." Dolayısıyla adalet kavramı hukukun temelini ve asıl amacını oluşturur. Zira hukukun nihai amacı adaleti gerçekleştirmektir. Bunun yanında adalet denilince akla gelen ilk kavram eşitliktir.

Unutmayalım ki adalet ve eşitlik her zaman aynı anlama gelmez.

Aşağıda bir annenin 3, 10 ve 17 yaşlarındaki üç çocuğuna yapmış olduğu keki paylaşımını konu edinen resimleri inceleyelim. Seçeneklerde boş bırakılan yerlere "adaletli" ve "eşit" kavramlarından uygun olanı yazalım ve yazma gerekçelerimizi açıklayalım.

1. Seçenek: Anne keki üçe böler ve çocuklarının her birine aynı büyüklükte birer parça verirse bir paylaşım yapmış olur.

2. Seçenek: Anne keki çocuklarının yaşlarına ve gelişimlerine göre böler ve büyük çocuğuna en büyük, küçük çocuğuna da en küçük parçayı verirse bir paylaşım yapmış olur.

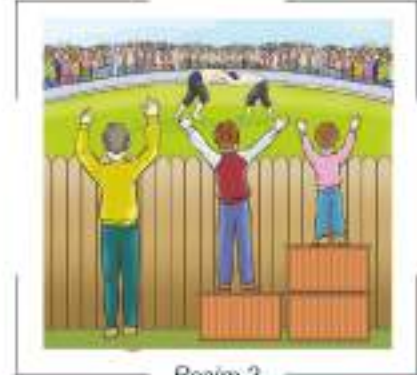
Şu hâlde adalet, bazen herkese eşit davranmak, bazen de yaşamın içinde var olan eşitsizliği gidermek amacıyla kişilere durumlarına göre davranmaktır. Devlet de hukuk yoluyla bazen kanun önünde herkese eşit davranılmasını öngörmekte, bazen de özel gereksinimi olanlara yönelik (pozitif ayrımcı/sosyal adaleti gözeten) düzenlemelere gitmektedir.

Resimleri inceleyerek “adalet” ve “eşitlik” kavramları arasındaki farkı açıklayalım.

Resim 1

Resim 2

Adalet, eşitlik ve hukuk kavramları birbiriyle oldukça sıkı ilişki içerisinde. Öyle ki adaleti sağlamanın en önemli yollarından biri eşitliktir. Hukuk kuralları da genel ve herkese eşit biçimde uygulanacak hükümler getirmektedir. Bunun sonucu olarak aynı durumda olan kişiler hukuk karşısında eşit kabul edilir ve hukuk herkese eşit mesafede durur. Bu durum Anayasamızın 10. Maddesinde açıklanmıştır:

ANAYASA

Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınmaz. Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmelidirler.

Anayasamızda yer alan bu madde ne anlama gelmektedir? Maddede geçen devlet organları ve idare makamlarının eşitlik ilkesine uygun hareket etmesi ne demektir ve bu durum neden vurgulanmaktadır?

Eşitlik kavramı, yalnızca bireylerin değil aynı zamanda hukuk kurallarını düzenleme ve uygulama yetki ve sorumluluğu altında bulunan devlet görevlilerinin de uyması gereken ölçütleri ifade etmektedir. Örneğin her vatandaş dava açarken, davası görülürken ve davasında karar verilirken eşittir. Hâkim eşitliğe aykırı olarak herhangi bir bireyi kayıramaz. Birey, kendisine başkalarıyla eşit davranılmadığını düşünürse hukuki girişimlerde bulunur. Eşitlik hem bir ilke hem de bir ölçüdür. Devlet ve hukuk kanun önünde herkesi eşit kabul etmelidir.

Hukuk, kişilerin sahip olduğu hakların ve özgürlüklerin kullanılmasının başkaları veya devlet tarafından engellenmesini önleyen kuralları bütünüdür. Bu yönüyle farklı sosyal ve ekonomik durumda olan insanlar arasında bazen adaletin ve bazen de eşitliğin sağlanmasına imkân tanıyarak toplumsal düzenin devamını mümkün kılar.

Adalet, eşitlik ve hukuk kavramlarının içerisinde geçtiği bir slogan yazalım.

ADALETİN SAĞLANMASINDA HUKUKUN ROLÜ

Aşağıda Topkapı Sarayı içerisinde yer alan Adalet Kasrı'nın (Kulesi'nin) fotoğrafı verilmiştir. Öncelikle fotoğrafla ilgili bilgiyi okuyalım. Daha sonra soruyu cevaplayalım.

“ Adalet Kasrı (Adalet Kulesi): Fatih Sultan Mehmet Dönemi eserlerinden olup zamanla farklı padişahlar tarafından yaptırılan yenileme ve eklemelerle günümüzdeki halini almıştır. Beş katlı olan kule, geleneksel saray kulelerinin bir örneği olarak padişahın şehri, sarayı ve özellikle kafesli odasıyla Divan toplantılarını izlemesi için inşa edilmiştir.

(İnternet Kaynağı 1.5: Düzenlenmiştir.)

- Etrafındaki yapılarla kıyaslandığında size göre kulenin en belirgin özelliği nedir ve bu özelliğinin anlamı ne olabilir?

Aşağıda verilen tarihsel olayı okuyalım ve bu olayda adaletin sağlanmasının, toplumsal yaşamı hangi alan(lar)da etkilediğini tartışalım.

Osmanlı Beyliğinin kurucusu Osman Bey, beyliğin merkezi olan Karacahisar'da her türlü işlere bakmak ve halk arasındaki davaları karara bağlamak için kadı olarak Karamanlı Dursun Fakih'i seçmişti. Bu tercihinde Anadolu'da ahiliğin önde gelenlerinden, dönemin önemli alimlerinden ve Osmanlı Devleti'nin manevi önderlerinden biri olan, kayın babası Şeyh Edebalı'nın tavsiyelerini de dikkate almıştı. Pazarlarda din ve milliyet farkı gözetmeksizin düzeni koruma görevi de yine Kadı Karamanlı Dursun Fakih'e aitti. Bir cuma günü Germiyan Beyliğinden bir Müslüman ile Bilecik'ten bir Hristiyan arasında çıkan kavgada Hristiyanın lehine hüküm verildi. Bunun üzerine Ertuğrul Bey'in oğlu Osman Bey'in hak ve adalete dayalı bir düzen kurduğu insanlar arasında yayılmaya başladı. Sonucunda da farklı din ve milletten insanlar, Karacahisar pazarına daha çok gelmeye başladı.

(J. V. Hammer, *Osmanlı Tarihi 1. Cilt, s. 44, Düzenlenmiştir.*)

Sınıfta bir mahkeme ortamı oluşturarak Fatih Sultan Mehmet Dönemi'nde yaşanmış tarihsel olayı canlandırarak ve soruları cevaplayalım.

Fatih Sultan Mehmet ile Rum Mimar'ın Duruşması

Fatih Sultan Mehmet, İstanbul'u fethettikten sonra Ayasofya kadar büyük bir cami yaptırmak ister ve bu amaçla yüksek sütunlar getirir. Caminin inşaatı sırasında getirttiği yüksek sütunların kısaltıldığını duyan Padişah, Rum Mimarbaşı'nın "Olası bir depremde sağlam kalmaları için kestirdim." sözünü geçerli kabul etmez ve Mimarbaşı'nı cezalandırır. Bunun üzerine Mimarbaşı, Padişah'ı Kadı'ya şikâyet eder. Duruşma günü salona gelen Padişah oturmak üzereyken Kadı: "Oturma Beyim, davacınla hukuk önünde yüzleşeceksin, ayakta kal!" deyince Padişah oturmaz. Davacıyı ve davalıyı dinleyen Kadı: "Cami alçak da olsa ibadete engel bir durum yoktur." der ve Padişah aleyhine kısas hükmünü verir. Bu karara göre Padişah'ın da cezalandırılması gerekmektedir. Ancak kendisinin ve ailesinin geçiminin, Fatih'in kendi hazinesinden (devlet hazinesinden değil) karşılanması şartı ile Rum Mimarbaşı'nın rızası alınır ve Fatih kısas cezasından kurtulur.

Mahkeme bittikten sonra Kadı, Padişah'ın yanına gider. Adil olmak adına, biraz önce davalı olduğundan ayakta kalmasını istediğini söyler ve saygıyla, Padişah'a oturması için yer gösterir.

Ardından Padişah, Kadı'ya döner ve "Eğer ben Padişahım diye hukuka aykırı bir hüküm verseydin elimdeki bu kılıçla seni cezalandıracaktım." der. Kadı da Padişah'a "Eğer padişahlığınıza güvenerek kararına karşı çıksaydınız ben de bu hançerle sizi cezalandıracaktım." der.

(Evlia Çelebi *Seyahatnamesi, s. 103-104, Düzenlenmiştir.*)

1. Sizce Mimarbaşı neden Kadı'ya gidip Padişah'ı şikâyet etmiştir?
2. Padişah'ın, Kadı'nın karşısındaki tavrını nasıl değerlendiriyorsunuz?
3. Kadı'nın, Padişah karşısındaki tavrını nasıl değerlendiriyorsunuz?
4. Bu tarihsel olaydan hareketle yaşadığımız toplumda hukuk kuralları olmasaydı neler olurdu?

Çok güçlü bir kişinin başkalarına zarar vermesini, o kişinin özgürlüğü olarak kabul ettiğimizi varsayalım. Bu durumda diğer insanların bütün özgürlükleri ortadan kalkacak demektir. İşte böyle durumlarda hukuk devreye girer ve güçlü de olsa kişilerin başkalarına zarar verme ve güç kullanma özgürlüklerini sınırlar.

Güçlünün güçsüze haksızlık yaptığını, buna karşılık güçsüzün de hukuka başvurduğunu konu edinen bir hikâye yazalım. Adaletli bir şekilde sonlandırmamız gereken bu hikâyeyi aşağıdaki olay analiz kartı üzerinde çözümlayelim.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Olay Analiz Kartı

Olayın Konusu:.....

Olayın Ana Kahramanı:.....

Olayın Gerçekleştiği Yer:

Olayın Gerçekleştiği Tarih:

Olayın Nedeni:.....

.....

Kahraman Nasıl Davrandı?

.....

Kahraman Neden Öyle Davrandı?.....

.....

Adaletin Sağlanmasında Hukuk
Nasıl Bir Rol Oynamıştır?

.....

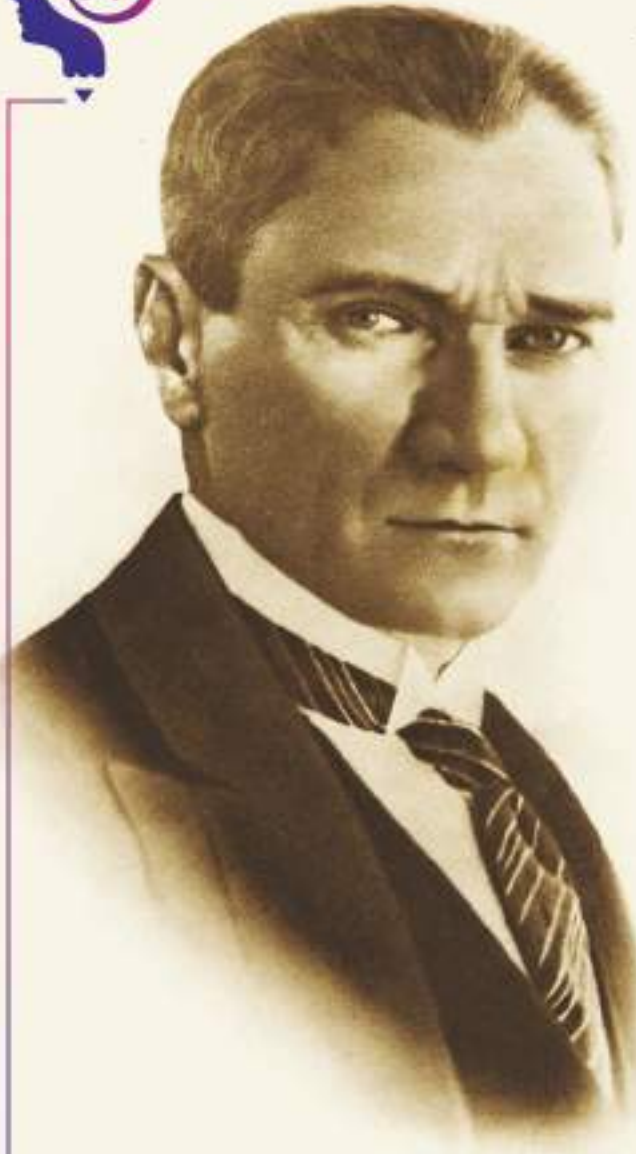
Günlük hayatımızda biz de böyle olaylarla karşılaşabiliriz. Herhangi bir kimse eşyamıza, evimize, sevdiğimiz birine veya hayvanımıza zarar verebilir. Böyle bir durumla karşılaştığımızda bize zarar veren kişiye, bizim de zarar verme özgürlüğümüz yoktur. Bunun yerine ilgili devlet kurumlarına başvurmak ve hakkımızın hukuki yollarla devletçe korunmasını sağlamak zorundayız. Çünkü herkes kendi hakkını kendi arama veya güç kullanma özgürlüğüne sahip olsa güçlü

olan güçsüzü ezer, toplumun düzeni bozulur ve toplumda düzensizlik ortaya çıkar.

Bütün bunlar da bize, hukukun bazı özgürlükleri tanırken bazılarını da kısıtlayabileceğini göstermektedir. Ancak bu durumu yadırgamamak gerekir. Zira herkesin sınırsız özgürlüklere sahip bulunduğu bir yerde hiç kimsenin özgür olamayacağı gerçeği unutulmamalıdır. Dolayısıyla özgürlüklerin kullanılmasında ve korunmasında güvencemiz tek güç hukuktur.

Atatürk'ün bu konuyla ilgili olarak söylediği sözü okuyalım ve soruyu cevaplayalım.

“ ...Karakter olarak her insan, içinde yaşadığı toplumda yaşamın en mutlu, en kolay, en tatlı taraflarının kendisine düşmesini ister ve en kuvvetli olan, kendisinden zayıf olanları hiçe sayar. Bunun sonucu; huzur, rahat, güven ve düzen içinde yaşamak imkânsızlığıdır. İşte, insanlar arasında kavga yerine birbirine yardım, karşılıklı saygı, düzen koyan, herkese haklarını ve görevlerini tanıtan hukuk kuralları ve bunların kararlı bir biçimde uygulanmasıdır. Bu iş ancak devlet teşkilatının ve kuvvetinin bulunması sayesinde mümkündür. Devlet, herkesin hakkını ve görevini belirler. Hiç kimse, belirlenen sınır dışında bir hak iddia edemez. Bunun gibi kendisi de fazla hiçbir görevle yükümlü tutulamaz. ”

(U. Kocatürk, Atatürk'ün Fikir ve Düşünceleri, s. 221-222, Düzenlenmiştir.)

- Atatürk bu sözüyle, insanların kendi aralarında ve devletle olan ilişkilerinde adaletin sağlanması için hukuk kurallarının nasıl bir işlevi olduğunu belirtmektedir?

TOPLUMSAL DÜZENİN SAĞLANMASINDA HUKUK

Toplumsal Düzen Kuralları

- Bireylerin, birbirleriyle ve toplumla olan ilişkilerini düzenler.
- Devlet gücüyle desteklenir.
- Uymayanlar cezaya çarptırılır veya tazminat öder.
- Maddi yaptırımlıdır.

Hukuk

Görgü

- Tavrı ve davranış biçimleridir.
- Konuşanı dinlemek, kibarcı yemek, aile büyüklerinin elini öpmek gibi.
- Bölgesel veya yöresel olabilir.
- Uymayanlar; kaba, saygısız olarak nitelendirilir.
- Manevi yaptırımlıdır.

- Kutsal kitaplarda yazılı kurallardır.
- Namaz kılmak, oruç tutmak ve zekât vermek gibi...
- Uymayanlar günahkâr sayılır.
- Manevi yaptırımlıdır.

Din

Ahlak

- İyilik-kötülük, doğruluk-yanlışlık gibi konulardaki değer yargılandır.
- Fakirlere yardım etmek, sözünde durmak ve büyüklere saygı gibi.
- Zamana ve topluma göre değişir.
- Uymayanlar ayıplanır ve dışlanır.
- Manevi yaptırımlıdır.

Görüldüğü gibi içinde yaşadığımız toplumsal hayatın düzenli bir şekilde devam etmesi için birçok kural bulunmaktadır. Ancak haklarımızın korunması söz konusu olduğunda, diğerlerine göre daha güçlü yaptırım sahip olması nedeniyle hukuk kuralları günlük hayatımızda daha çok öne çıkmaktadır.

Neden hukuk kurallarına uymamız gerekmektedir?

Günlük hayatımızda uyduğumuz bir hukuk kuralına örnek vererek bu kurala uymadığımızda neler olabileceğini tartışalım.

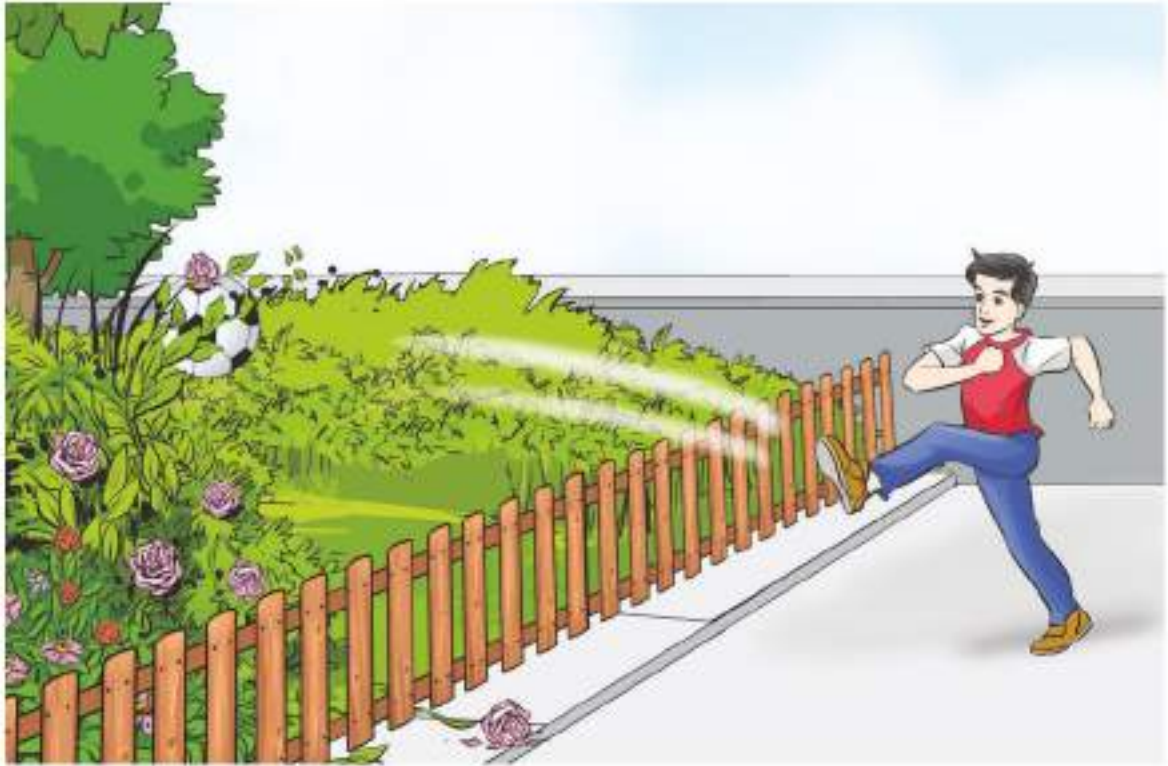
Yaşadığımız toplumda insanların büyük çoğunluğunun farklı sebeplerle hukuk ku-

rallarına uyduğunu kolayca fark edebiliriz. Çünkü insanlar hukuk kurallarının herkes için bağlayıcı olduğunu, toplum düzenini, barışı ve adaleti sağladığını düşünmektedirler. Bunun yanında kurallara uyan insanlar huzur ve rahatlama hissederken, kuralları ihlal ederek toplum tarafından dışlanmaktan hatta hapis yatarak özgürlüklerinin kısıtlanmasından da korunmuş olurlar.

Ayrıca öğrenciliğimiz boyunca ülkemizin bir bireyi olarak hukuk kurallarına uymamızın bizim için bir sorumluluk ve ödev olduğunu öğreniriz. Bunun sonucunda; başkalarının haklarına saygı duymayı, adaletli olmayı ve insanlara eşit muamelede bulunmayı benimseriz. Bu da toplumumuzun ve bizim huzurlu ve güvenli bir ortamda yaşamamıza imkân tanır.

Aşağıdaki resmi inceleyerek "Bir kişinin özgürlüğü başkasının özgürlüğünün başladığı yerde biter." sözünün anlamını arkadaşlarımızla tartışalım.

Hukuk kuralları, insanlara bir yandan belirli özgürlükler sağlarken diğer yandan da bazı sınırlamalar getirmekte ve özgürlüklerin çerçevesini belirlemektedir. Şayet böyle olmasaydı herkesin sınırsız özgürlüklere sahip bulunduğu bir yerde, özgürlükler çakışacak ve hiç kimse özgür olamayacaktı. Örneğin, hukuk kuralları sayesinde bir yandan oto-

omobil satın alıp onun sahibi olurken, hukuk kurallarının getirdiği sınırlamalar sebebiyle otomobili dilediğimiz gibi istediğimiz hızda kullanamayız. Bir başka örnekle; sahip olduğumuz bir topla istediğimiz her yerde oyun oynayamayız, bunun için müsait olan ve başkalarının özgürlüklerine müdahale etmeyeceğimiz alanları seçmek zorundayız.

Aşağıda verilen karikatürdeki olayı inceleyelim ve soruyu cevaplayalım.

Ali Ahmet yeni araba almışsın. Hayırlı olsun.

Ahmet Teşekkür ederim, sıfırdan 100 km'ye 7 saniyede çıkıyor. Geçen gün şehirlere-rası yolda saatte 170 km hız yaptım.

Ali Ooo, bayağı hızlıymış! Peki, elindeki ne?

Ahmet Bu mu? Bu, ceza makbuzu. Hız sınırını aştığım için geldi.

Ali Ben de tam onu söyleyecektim. Aşın hız yapmamalısın, kazaya neden olabi-lirsin.

- Hukuk kuralları açısından değerlendirdiğimizde karikatürdeki olayın ana fikri nedir?

İnsanın ve toplumun bulunduğu her yerde hukuk kuralları olmak zorundadır. Çünkü hukuk ortaya çıkabilecek uyuşmazlıkları çözer, toplumsal barışı tehdit eden veya bozan durumları ortadan kaldırır. Bireylerin nasıl davranacakları, hakları ve ödevleri hukukça belirlenir. Hukuk bunu yaparken toplumda yerleşmiş bulunan ahlaki değerlere ve adalete uygun hareket eder. Örneğin çok zengin bir insan, varlığına güvenerek yoksul bir insanın

hakkını yemeye kalkışırsa yoksulun hakkını hukuk kuralları korur. Bu sayede toplumsal düzen ve güven sağlanmış olur. Ayrıca hukuk kuralları hak ve özgürlüklerin güvencesidir. Örneğin ortaokula devam eden bir öğrenci bunun hukuk tarafından korunan eğitim ve öğrenim hakkına dayandığını bilir. Benzer şekilde aynı öğrenci sınavdan beklemediği bir not aldığına itiraz ederek hak arama hürriyetini de kullanabilir.

Atatürk'ün "Adalet Anlayışı" isimli tarihsel olayı dinleyerek soruları cevaplayalım.

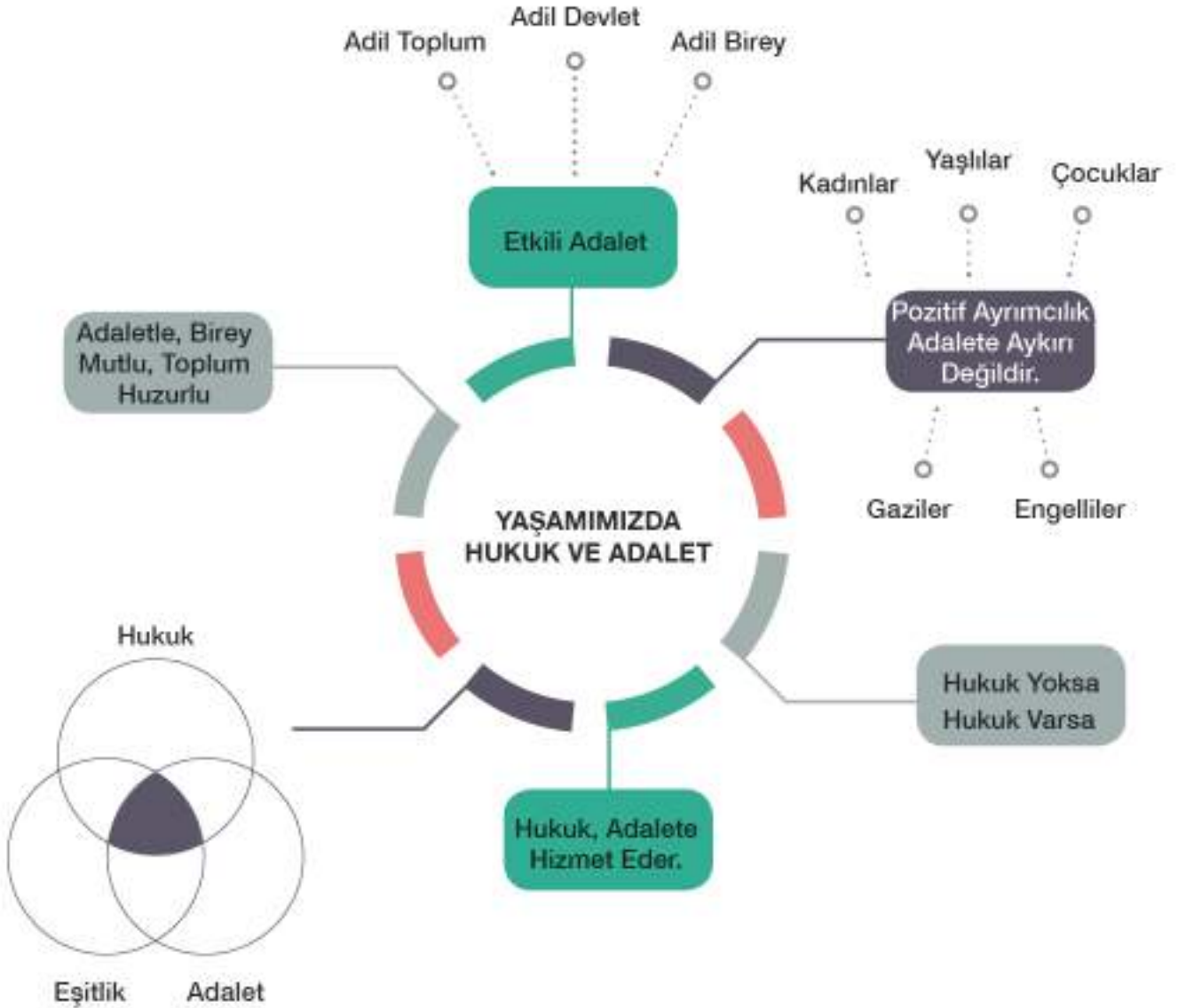
(İnternet Kaynağı 1.6: Düzenlenmiştir.)

1. Haksızlığa uğradığını düşünen adam, neden Atatürk'e şikâyetinde bulunmuş olabilir?
2. Atatürk neden kararın değiştirilmesi için ısrar etmiş olabilir?
3. Devletin yöneticisi olarak Atatürk'ün "Ben mahkemeye gelir, şahitlik ederim." sözünden hareketle kendisinin adalet anlayışını açıklayalım.

Aşağıda verilen bilgileri inceleyerek ünite de öğrendiklerimizi gözden geçirelim.

NELER ÖĞRENDİK?

1. Aşağıda verilen kavramları kullanarak kelime avı bulmacasını çözelim ve ardından artan harflerle ortaya çıkan şifreyi boşluğa yazalım.

Kelime Avı

Y	I	G	Y	A	S	A	T	K
K	A	M	I	D	O	K	M	A
I	A	I	Z	Ü	R	İ	D	H
L	D	O	Ğ	R	U	L	U	K
Z	A	N	D	Ü	M	T	Y	A
I	L	E	H	S	L	İ	A	U
S	E	V	K	T	U	Ş	R	A
F	T	Ü	K	L	L	E	L	S
A	E	G	İ	Ü	U	A	İ	A
R	D	D	A	K	K	L	L	Y
A	A	Ş	İ	R	A	B	İ	V
T	E	T	H	U	K	U	K	Y

Haydi, bulmacayı birlikte çözelim.

Doğruluk

Yasa

Güven

Tarafsızlık

Adil

Hak

Duyarlılık

Eşitlik

Sorumluluk

Dürüstlük

Saygı

Banş

Hukuk

Adalet

Şifre:

2. Hukuk kurallarının topluma sağladığı faydalardan dört tanesini yazalım.

ÖZ DEĞERLENDİRME FORMU

Yaşamımızda Hukuk ve Adalet ünitesinin sonuna geldik. Aşağıdaki ifadelerin karşısındaki kutucuklardan bize uygun olanları (✓) işaretiyle işaretleyelim. Kısmen ve Hayır seçeneğini işaretlediğimiz konuları tekrar gözden geçirmeyi unutmayalım.

BUNLARI ÖĞRENDİM	Evet 😊	Kısmen 😐	Hayır 😞
Adil olan ve olmayan davranışları ayırt edebilirim.			
Adaletle ilgili aksayan durumları tespit edebilirim.			
Daha adil bir dünya için öneriler sunabilirim.			
Pozitif ayrımcılığı açıklayabilirim.			
Pozitif ayrımcılığa örnek verebilirim.			
Adalet, eşitlik ve hukuk kavramlarını tanımlayabilirim.			
Adalet, eşitlik ve hukuk kavramları arasındaki ilişkiyi açıklayabilirim.			
Adaletin sağlanmasında hukukun rolünü açıklayabilirim.			
Toplumsal düzen ve hukuk arasındaki ilişkiyi açıklayabilirim.			
Günlük hayatımda hukukun toplumsal düzene etkisini örnekleyebilirim.			

2. ÜNİTE

HAKLARIMIZ VE SORUMLULUKLARIMIZ

*Hak Varsa,
Sorumluluk da Var.*

BİZ BİR BÜTÜNÜZ: HAK VE SORUMLULUK

Aşağıdaki konuşmayı hak ve sorumluluk açısından değerlendirelim.

1 Zeynep ve Elif, birlikte hazırlayacağınız ödevinizi eksik yapmışsınız. Bu nedenle notunuz biraz düşük olacak.

2 Ne desiniz haklısınız öğretmenim. Aslında Elif ile ödevi paylaşmıştık. O kendine düşen kısmını tam yaptı fakat ben bana düşen kısmı tamamlayamadım. Hem sizden hem arkadaşım Elif'ten özür dilerim.

3 Öğretmenim, size güzel bir ödev vermek isterdik ama olmadı. Ben de özür diliyorum.

4 Hımm! Demek öyle. Bu durumda Elif'in özür dilemesine gerek yok. O kendine düşen kısmı yapmış. Dolayısıyla ikinizin notu birbirinden farklı olacak.

Haklarınızı bilmeli ve sorumluluklarınızı yerine getirmelisiniz.

Hak ve Sorum.....

Aşağıdaki bulmacada bir bireyin sahip olabileceği roller 1'den 10'a kadar satırlarda, A'dan I'ya kadar da sütunlarda gizlenmiştir. Lütfen, uygulama adımları doğrultusunda etkinliğimizi gerçekleştirelim.

1. Adım

Öncelikle rollerimizi bulmaca üzerinde gösterelim.

	A	B	C	Ç	D	E	F	G	Ğ	H
1	B	K	O	M	Ş	U	E	K	H	A
2	İ	T	P	A	B	Y	Y	A	Y	R
3	R	R	A	L	U	M	A	R	E	K
4	E	M	Ü	B	O	Ş	B	D	B	A
5	Y	I	C	A	R	İ	K	E	A	D
6	İ	R	E	T	Ş	Ü	M	Ş	Ğ	A
7	H	E	B	A	K	R	A	B	A	Ş
8	E	V	L	A	T	K	M	D	J	Z
9	İ	C	N	E	R	Ğ	Ö	C	E	D
10	T	O	R	U	N	G	E	R	S	P

Bazı Rollerimiz

☐ Abla	☐ Kardeş
☐ Ağabey	☐ Kiracı
☐ Akraba	☐ Komşu
☐ Arkadaş	☐ Müşteri
☐ Birey	☐ Öğrenci
☐ Evlat	☐ Torun

2. Adım

Şimdi de satır numaraları ile sütun harflerini dikkate alarak aşağıdaki boşluklara doğru harfleri yerleştirelim ve anlamlı bir cümle oluşturalım.

2H	1C	3Ç

7A	2G	5F	8D	8Ç	9C

1Ğ	6H	3H

10Ğ	4D	5D	1E	3E	8C	3D	3Ç	10Ç	5F	2B	7Ğ	10D

6H	2Ğ	3A	5B	8C	6F	3F	8H

Bir önceki sayfadaki bulmacada yer alan rollerden sahip olduğlarımızı ve bu rollerin bize yüklediği sorumluluklardan istediklerimizi aşağıya yazalım.

Rolüm	Sorumluluğum
1.	
2.	
3.	
4.	

İnsan içinde yaşamış olduğu toplumda aynı anda birden fazla role sahip olabilir. Tüm insanlar bu şekilde toplum içerisinde birden fazla role sahiptir. Bu roller, aslında insanın toplumsal hayata uyumunu sağlayan,

başkalarıyla ilişkilerini düzenleyen farklı farklı kimlikleridir. Her insan, içinde

Hak, kişilerin hukuk düzenince korunan değerleri ve yararları olarak tanımlanabilir. Hak, hukukun temelini oluşturur. **Hukuk** kelimesi, hak kelimesinin çoğuludur. **Hukuk düzeni** ise devlet ve toplumdaki düzenin yasalarla sağlanmasıdır.

bulunduğu bu rollerin gereği olarak değişik sorumluluklara ve haklara sahip olmaktadır. Bireyler de haklarını kullanırken iyi niyet ve dürüstlük ilkelerine uygun şekilde davranmalıdır. Diğer bir ifadeyle, hepimiz kendi haklarımızı kullanırken diğer bireyleri de gözlemeli ve onların haklarını kullanmalarını engelleyecek davranışlardan kaçınmalıyız.

Sorumluluk, kişilerin kendi davranışlarını veya kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesidir.

HAK TÜRLERİ

Kamu Hakları

Kişilerin, devletle ilişkileri düzenleyen kamu hukukundan doğan haklardır.

Örneğin; Eğitim ve Öğrenim Hakkı, Seçme ve Seçilme Hakkı, Sağlık Hizmetleri ve Çevrenin Korunması gibi.

Özel Haklar

Kişilerin diğer kişilerle olan ilişkilerini düzenleyen özel hukuktan doğan haklardır.

Örneğin; Kişilik Hakkı, Mülkiyet Hakkı, Velayet Hakkı, Telif Hakkı gibi.

Kamu hakkı ve özel hak kavramlarından ne anladığımızı resimle ifade edelim.

Kamu Hakları

Özel Haklar

Hak ve sorumluluklar konusu Anayasamızın 12. maddesinde şöyle ele alınmıştır:

ANAYASA

Herkes, kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir. Temel hak ve hürriyetler; kişinin topluma, ailesine ve diğer kişilere karşı ödev ve sorumluluklarını da içerir.

**Sizce hak ve sorumlulukların anayasa ile belirlenmesinin nedenleri neler olabilir?
Tartışalım.**

Her hakkın, birtakım özgürlük ve yararlarının yanı sıra sorumluluklar da doğurduğunu unutmayalım.

Aşağıdaki tarihsel olayı okuyarak soruları cevaplayalım.

Padişah ve Yaşlı Kadın

İstanbul'un kenar semtlerinden birinde oturan yaşlı bir kadın, padişahın huzuruna çıkmak istediğini saraydaki görevlilere bildirince padişahın karşısına çıkarılır. Yaşlı kadın, evinin soyulduğunu ve bu olaydan padişahın sorumlu olduğunu söyleyerek şikâyetinde bulunur. Bu durum karşısında çok şaşırın ve biraz da kızan Kanuni Sultan Süleyman:

- "Bre kadın, sen niçin bu kadar derin uyku uyudun da evinin soyulduğunu duymadın? deyince yaşlı kadın:

- "Padişahım! Kusura bakma, biz seni uyanık bilirdik, onun için de evimizde rahat uyuyorduk." der. Bu cevap üzerine Kanuni Sultan Süleyman mahcubiyet içerisinde:

- "Haklısınız." diyerek kadının çalınan mallarının bedelini kendi servetinden öder.

(M. Kadioğlu, Türk İslam Tarihinden Bilgelik Hikâyeleri, s. 105, Düzenlenmiştir.)

1. Yukarıda anlatılan tarihi olayın konusu nedir?
2. Bu tarihi olayda yaşlı kadın ve padişahın hangi hak ve sorumluluklarına yer verilmiştir?
3. Yaşlı kadının ve padişahın, birbirlerine karşı davranışlarıyla ilgili neler düşünüyorsunuz?

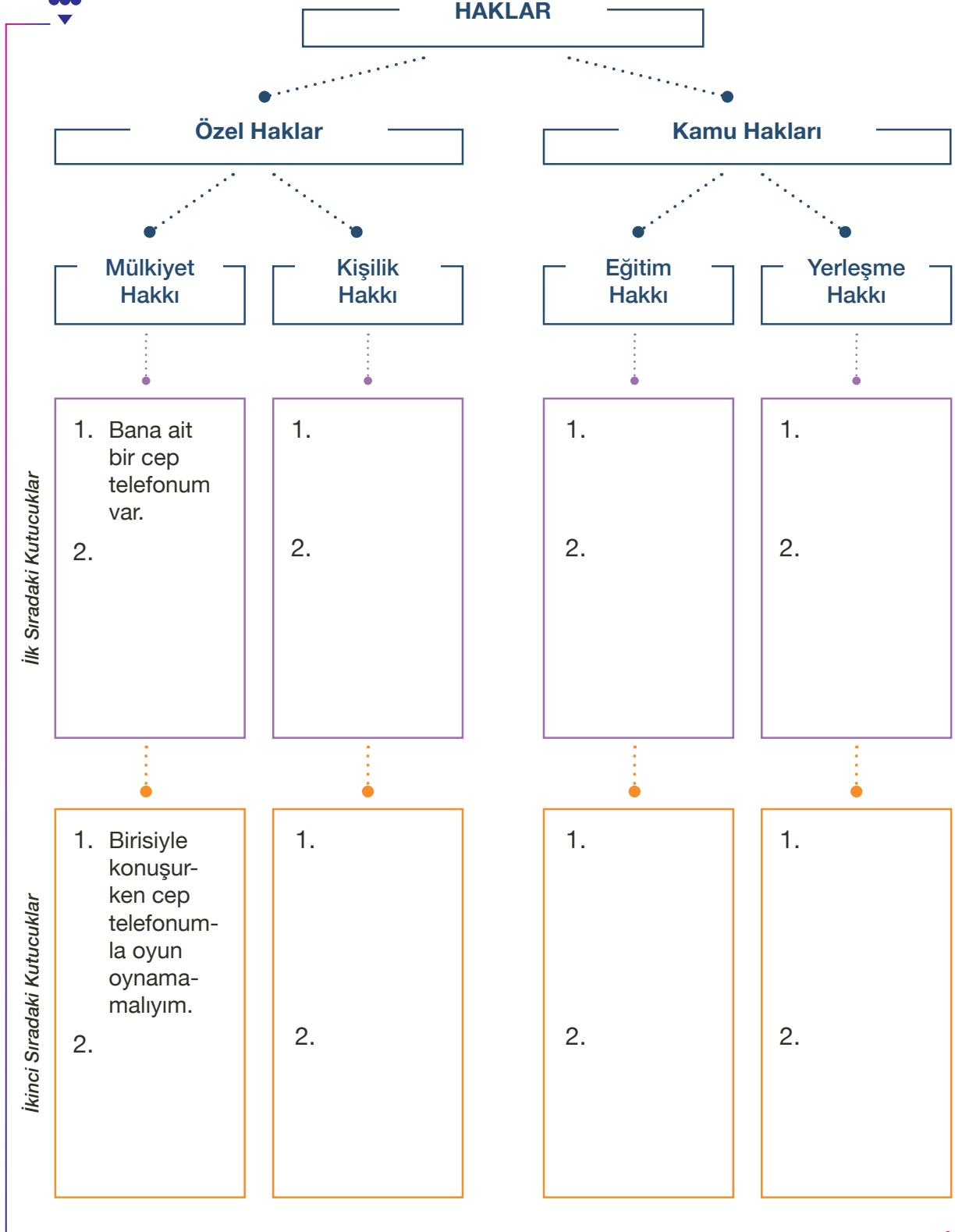
Aşağıdaki kutucuğa hak ve sorumluluk kavramlarını ilişkilendiren bir afiş hazırlayalım.

A large, empty rectangular box with a light green background, intended for students to draw or write their poster.

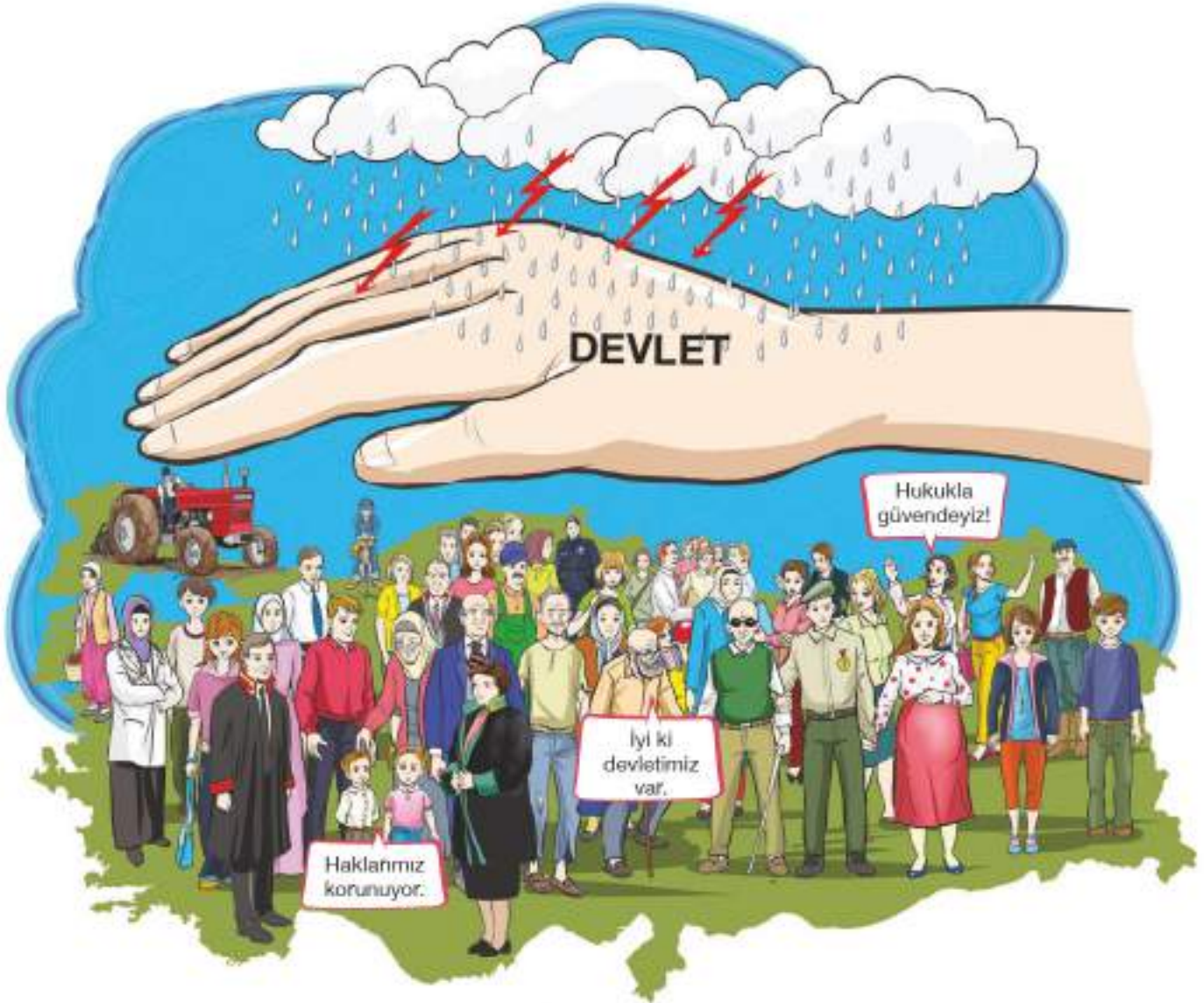

Aşağıda verilen örnekten hareketle hakların yaşamımıza yansımalarını ilk sıradaki kutucuklara, o haklara ilişkin sorumluluklarımızı ise ikinci sıradaki kutucuklara yazalım.

HAKLARIMIZIN GÜVENCESİ HUKUKTUR

Aşağıdaki resmi inceleyelim ve soruları cevaplayalım.

1. Resmin konusu nedir?
2. Resimden hakların hukukla güvence altına alınması ile ilgili hangi çıkarımlarda bulunuyorsunuz?
3. Hakların hukukla güvence altına alınmasına yaşamımızdan örnekler verelim.

Her birey, güçlü bir devlet düzenine sahip, zengin bir ülke içerisinde yaşamak ister. Çünkü bir devlet ne kadar güçlü ise, bireyleri de haklarından o ölçüde iyi yararlanır. Bireylerin haklarından tam olarak yararlanabilmesi ve sorumluluklarını gerektiği gibi yerine getirebilmesi; yaygın bir adliye düzenini ve güçlü bir kolluk kuvveti yapılanmasını gerekli kılmaktadır. Bu unsurlar da ancak güçlü bir devlet içerisinde bulunabilir.

Karikatürde verilen olaydan hareketle soruları cevaplayalım.

İstemek bana
çocuklarındaki parayı
almeyeceksin
öyle mi!

Şimdi beni kim,
nasıl koruyacak
bu adamdan?

1. Çocuğun yerinde olsanız neler hissederdiniz?
2. Sizce çocuğun hangi hakları ihlal edilmektedir?
3. Toplumda bu veya buna benzer hak ihlallerinin yaşanmasının nedenleri neler olabilir?
4. Bu şekilde meydana gelen hak ihlallerinin önüne nasıl geçilebilir?

(İnternet Kaynağı 2.1: Düzenlenmiştir.)

1945 yılında ABD Temsilciler Meclisi Binasının (Capitol) yeniden düzenlenmesi sırasında, bu işten sorumlu heyet, Meclis galerisine dünyaca ünlü kanun yapıcılarının portrelerinin konulmasını kararlaştırmıştır. ABD Kongresi tarafından onaylanan kararın ardından uzmanların araştırmaları neticesinde tarih boyunca dünyanın en büyük kanun yapıcısından 23 isim tespit edilmiş ve onların portreleri mermer plakalar üzerine yapılarak meclis galerisinin duvarlarına asılmıştır. Bu kanun yapıcılar arasında "Kanuni" ünvanıyla anılan I. Süleyman da vardır. Kanuni Sultan Süleyman'ın ABD Temsilciler Meclisi'nin duvarında asılı olan yandaki temsili portresini inceleyelim. Sizce Kanuni Sultan Süleyman'ın yaptığı hangi işler, kendisini dünyanın en büyük kanun yapıcılar arasına sokmuş ve temsili kabartma portresinin, ölümünden yaklaşık 400 yıl sonra Amerika Birleşik Devletleri Temsilciler Meclisi'nin duvarında asılı olmasına neden olmuş olabilir? Tartışalım.

Yan tarafta 19. yüzyıl Osmanlı ilim ve devlet adamlarından Ahmet Cevdet Paşa ve onun Medeni Hukuk alanındaki ünlü eseri "Mecelle"nin ilk sayfası gösterilmektedir.

(İnternet Kaynağı 2.2: Düzenlenmiştir.)

Aşağıdaki tabloda, Tüketici Haklarına ilişkin olarak 1870 yılında hazırlanmış "Mecelle"nin bazı maddeleri ile 2013'te hazırlanan ve hâlen yürürlükte olan "Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun"un bazı maddeleri verilmiştir. İki farklı döneme ait bu kanun maddelerini karşılaştırarak kanunların zaman içerisindeki değişimini arkadaşlarımızla tartışalım.

Mecelle'nin Bazı Maddeleri (1870) (Sadeleştirilmiştir.)	Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un Bazı Maddeleri (2013)
Madde 338: Ayıplı mal, alıcı ve satıcı arasında malın değerinin düşmesine neden olan kusurdur.	Madde 8-1: Ayıplı mal, tüketiciye teslimi anında, taraflarca kararlaştırılmış olan örnek ya da modele uygun olmaması ya da objektif olarak sahip olması gereken özellikleri taşıması nedeniyle sözleşmeye aykırı olan maldır.
Madde 336: Kesin satışta, mal kusursuz olmalıdır.	Madde 9-1: Satıcı, malı satış sözleşmesine uygun olarak tüketiciye teslim etmekle yükümlüdür.
Madde 340: Satıştan sonra ve teslim alınmadan önce satıcıdayken malda meydana gelen kusur, geri verme nedeni olup eski kusur hükmündedir.	Madde 10-1: Teslim tarihinden itibaren altı ay içinde ortaya çıkan ayıpların, teslim tarihinde var olduğu kabul edilir. Bu durumda malın ayıplı olmadığına ispatı satıcıya aittir.
Madde 341: Satıcı, satış anında malın bir kusurunu söyler ve alıcı o kusurla malı kabul ederse, alıcı o kusur nedeniyle daha sonra hiçbir hak talep edemez.	Madde 10-2: Tüketicinin, sözleşmenin kurulduğu tarihte ayıptan haberdar olduğu veya haberdar olmasının kendisinden beklendiği hâllerde, sözleşmeye aykırılık söz konusu olmaz.
Madde 344: Alıcı, malın kusurunu öğrendikten sonra o malı kullanmaya devam ederse daha sonra hiçbir hak talep edemez.	Madde 12-1: Kanunlarda veya taraflar arasındaki sözleşmede daha uzun bir süre belirlenmediği takdirde, ayıplı maldan sorumluluk, ayıp daha sonra ortaya çıkmış olsa bile, malın tüketiciye teslim tarihinden itibaren iki yıllık zamanaşımına tabidir. Bu süre konut veya tatil amaçlı taşınmaz mallarda taşınmazın teslim tarihinden itibaren beş yıldır.
Madde 357: Alıcı ve satıcıdan her biri diğeriyle hile yapıp aldatırsa, aldanana kimse satış feshedebilir.	Madde 12-3: Ayıp, ağır kusur ya da hile ile gizlenmişse zamanaşımı hükümleri uygulanmaz.
Madde 356: Satışta hile kastı olmadan aşırı aldanma olursa alıcı satış feshedemez.	Madde 18-1: Tüketici, yedi gün içinde herhangi bir gerekçe göstermeksizin ve cezai şart ödemeksizin taksitle satış sözleşmesinden cayma hakkına sahiptir.

Anayasamızda haklar üç başlık altında verilmiştir. Bunlar, Kişinin Hak ve Ödevleri, Sosyal ve Ekonomik Haklar ve Ödevler ile Siyasi Haklar ve Ödevlerdir. Bunlar, kişiyi devlete, topluma ve diğer bireylere karşı koruduğu gibi bir birey olarak kişinin yapması gerekenleri de belirlemiştir. Devletin, bireylerin bu haklarından özgürce yararlanmalarının önündeki engelleri ortadan kaldırma sorumluluğu da bulunmaktadır. Bunu da ancak anayasaya aykırı olmamak koşulu ile TBMM'de çıkardığı kanunlarla yapmaktadır.

Anayasa: Bir devletin yönetim biçimini, yasama, yürütme, yargı organlarını belirleyen bireylerin kamu haklarını bildiren temel yasadır.
Kanun (Yasa): Devletin yasama organları tarafından (TBMM) konulan ve uygulanması gereken kurallar bütünüdür.

Tüzük: Kanunların uygulanış şeklini göstermek amacıyla çıkarılan düzenlemelerdir.
Yönetmelik: Kanun ve tüzüklerin nasıl uygulanacağını gösteren düzenlemelerdir.
Hukuk Devleti: İnsan haklarına ve hukukun temel ilkelerine saygı gösteren, her türlü iş ve eylemlerinde hukuk kurallarına bağlı olan ve vatandaşlarına hukuk güvenliği sağlayan devlettir.

Medeni devletlerden olabilmenin önemli koşullarından biri hukuk devleti ilkesinin benimsenmiş olmasıdır. Bir devletin anayasasında kişi hak ve hürriyetlerinin korunması, devlet gücünün bu haklar çerçevesinde sınırlandırılması, o devletin bir hukuk devleti olduğunun göstergesidir.

Hukuk devleti, hakları hukuki düzenlemelerle korur. Hukuki düzenlemeler, birbirleri ile çelişmemek şartıyla en tepede anayasa olmak üzere; kanun, tüzük ve yönetmelik şeklinde sıralanmaktadır. Hakları ihlal edilen birey bunlara dayanarak hukuk yollarına başvurup hakkını arayabilir.

Yavuz ve Hamza'nın karşılıklı konuşmasında yer alan boşlukları dolduralım. Daha sonra doğru ve yanlış cevap sayımızı belirleyerek yarışmanın birincisini bulalım. Unutmayalım her doğru cevap 10 puandır.

Yavuz: Konu bitmek üzere. O halde genel bir tekrara ne dersin? Ama atışma şeklinde olsun. 2 dakika süremiz var. Bakalım en çok doğru cevabı kim verecek? Hazır mısın?

Hamza: Tabii ki de kabul. Benim için de harika olur. Haydi ilk sen başla o zaman.

1. Yavuz: Yaptığı tüm işlerde hukuka uygun hareket eden devlete devleti denir.
2. Hamza: Bir devletin yasama organları tarafından konulan ve uyulması gereken kurallar bütününe denir.
3. Yavuz: Bir devletin yönetim biçimini belirten yasama, yürütme ve yargı güçlerinin nasıl kullanılacağını gösteren, bireylerin kamu haklarını belirleyen en üst yasa-ya.....denir.
4. Hamza: Hiçbir kanun aykırı olamaz.
5. Yavuz:sadece mecliste kabul edilir ve değiştirilir.
6. Hamza:mecliste veya halkoylaması (referandum) ile kabul edilir ve değiştirilir.
7. Yavuz: Eşyalarımı benden izinsiz kimsenin kullanmaması hakkı ile ilgilidir.
8. Hamza: Devletin bireyden güçlü olmasına rağmen bireyin haklarına saygı göstermesi, o devletindevleti olduğunu gösterir.
9. Yavuz: hakkı bana, satın aldığım ayıplı bir malı iade edebilme hakkını verir.
10. Hamza: Bana gelen mesajları başkasının okuyamamasıhakkı ile ilgilidir.

Yavuz:

Doğru Cevap Sayısı

Yanlış Cevap Sayısı

Cevapsız

Hamza:

Doğru Cevap Sayısı

Yanlış Cevap Sayısı

Cevapsız

Kazanan:

Aşağıda bazı haklar verilmiştir. Bu hakların içeriklerini karşılarındaki boşluğa yazalım.

Hak Türü	İçeriği

Ailenin Korunması	
Çocuk Hakları	
Düşünce Özgürlüğü	
Kişi Dokunulmazlığı	
Mülkiyet Hakkı	
Özel Hayatın Gizliliği	
Seçme ve Seçilme Hakkı	
Tüketici Hakkı	
Yerleşme ve Seyahat Hakkı	

Tabloda bazı hak türleri verilmiştir. Bu hak türleri "Olmasaydı Ne Olurdu?" Cevaplarımızı ilgili boşluklara yazalım.

Hak Türü	Olmasaydı Ne Olurdu?

Ailenin Korunması	
Çocuk Hakları	
Düşünce Özgürlüğü	
Kişi Dokunulmazlığı	
Mülkiyet Hakkı	
Özel Hayatın Gizliliği	
Seçme ve Seçilme Hakkı	
Tüketici Hakkı	
Yerleşme ve Seyahat Hakkı	

Ülkemizde her yıl 15-21 Mart tarihleri arası "Tüketiciyi Koruma Haftası" olarak kutlanmaktadır.

Mehmet Emin'in başından geçen olayı birlikte inceleyelim ve soruları cevaplayalım.

Uzun bir tatilden sonra okulların açılmasıyla, birbirini özlemiş iki arkadaş Mehmet Emin ve Yusuf okulun yanındaki parkta buluşmuşlardı. Mehmet Emin, biraz üzgün duruyordu. Aralarında şöyle bir konuşma geçti:

Yusuf: Hayırdır sevgili arkadaşım neden bu kadar üzgünsün, yoksa tatildeyken olumsuz bir olay mı yaşadın?

Mehmet Emin: Yusuf, biliyorsun ya tatilde memleketim Kastamonu'ya gitmiştik. Başımıza bir olay geldi ve bundan çok etkilendim. Hâlâ da etkisini üzerimden atamadım.

Yusuf: Lütfen bana da anlatır mısın?

Mehmet Emin: Tabii ki zaten anlatacağım da. Geçen hafta Kastamonu'daki dedemin evinin önünde arkadaşlarımla oynarken, annem pasta yapmak için bizden süt almamızı istemişti. Biz de eve çok yakın olan küçük bir markete gittik. Sütü aldık fakat oyunumuz yarıda kaldığı için alışveriş fişini almadan koşa koşa eve geldik. Annem tam sütü kullanacakken sütün tavsiye edilen tüketim tarihinin (TETT) geçtiğini fark etti ve sütü bize geri vererek marketten değiştirmemizi istedi. Biz markete gittiğimizde sütü geri vermek istedik. Fakat market sahibi satılan mal geri alınmaz dedi ve bozuk sütü elimize tutuşturarak bizi geri gönderdi. Hatta o sırada markete ekmek almaya gelen komşumuzun kızı Elif de elinde küçük bir kâğıt parçası göstererek; "Bu da size ders olsun." dedi ve arkamızdan kahkaha atarak güldü. Çok zoruma gitti çoooooook..."

1. Mehmet Emin ve arkadaşlarının hangi hakkı ihlal edilmiştir? Neden?
2. Sizce bu olayda haksız olan kim veya kimlerdir? Neden?
3. Mehmet Emin ve arkadaşlarının mağdur olmasının temel nedeni nedir?
4. Böyle sorunlarla karşılaşmamamız için neler yapmalıyız?

çocuk hakları; dünya üzerindeki tüm çocukların zihinsel, duygusal, sosyal ve ahlaki bakımlardan gelişimlerini sağlamak için hukuk kuralları ile korunması, doğuştan sahip oldukları evrensel haklardır.

Aşağıda "Birleşmiş Milletler (BM) Çocuk Hakları Sözleşmesi"nden bazı maddeler verilmiştir. Bu hakların çocuklara sağladığı faydaları, tüm dünyadaki çocukların durumunu göz önüne alarak tartışalım.

Çocuk Hakları Sözleşmesi'nden Bazı Maddeler

1. 18 yaşına kadar her insan çocuk sayılır.
2. Her çocuk eşit haklara sahiptir.
3. Çocuğun kendini ilgilendiren her konuda görüşlerini serbestçe ifade etme hakkı vardır.
4. Her çocuğun sağlık hizmetlerinden yararlanma hakkı vardır.
5. Her çocuğun dinlenme, boş zaman değerlendirme, oynama, yaşına uygun eğlenme ve kültürel ve sanatsal yaşama serbestçe katılma hakkı vardır.
6. Her çocuğun ücretsiz eğitim görme hakkı vardır.
7. Her çocuğun yeterli beslenme ve barınma hakkı vardır.

Dünyada her yıl 20 Kasım "Dünya Çocuk Hakları Günü" olarak kutlanmaktadır.

Bir Dünya Bırakın

Bir vatan bırakın biz çocuklara,
İslanmış olmasın göz yaşlarıyla.
Oynaya oynaya gelin çocuklar,
El ele el ele verin çocuklar.

Bir bahçe bırakın biz çocuklara,
Göklerde yer açın uçurtmalara.
Oynaya oynaya gelin çocuklar,
El ele el ele verin çocuklar.

Bir barış bırakın biz çocuklara,
Uzansın şarkımız güneşe ve aya.
Oynaya oynaya gelin çocuklar,
El ele el ele verin çocuklar.

Bir dünya bırakın biz çocuklara,
Yazalım üstüne "sevgili dünya".
Oynaya oynaya gelin çocuklar,
El ele el ele verin çocuklar.

Adnan ÇAKMAKÇIOĞLU

(İnternet Kaynağı: 2.3)

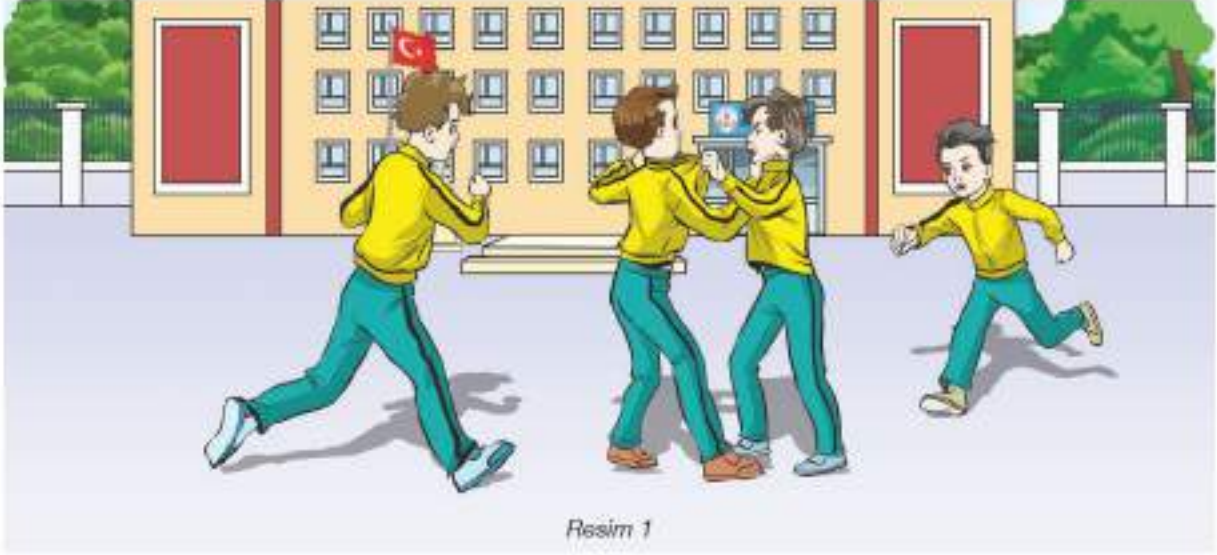
Yandaki şarkıyı
hep beraber söy-
leyelim ve soruları
cevaplayalım.

1. Şarkı sözlerinde hangi çocuk haklarından bahsedilmektedir?
2. Bu şarkının söz yazarı siz olsaydınız, hangi hakları eklemek isterdiniz? Neden?

HAKLI İKEN HAKSIZ DURUMA DÜŞMEYELİM

Aşağıdaki resimleri inceleyerek soruları cevaplayalım.

Resim 1

Resim 2

1. Yukarıdaki görsellerde ne anlatılmak istenmektedir?
2. Bir sorunla karşılaştığınızda siz hangisini tercih edersiniz? Neden?
3. Haklı iken haksız duruma düşmek nasıl olur?
4. Haklarımızın ihlal edildiği durumlarda nerelere başvurabiliriz?

Hak arama; bireyin kanunların kendisine verdiği hakları, ihtiyaç duyduğu zamanlarda talep edebilmesidir. Bu da ancak hukuk düzeninin varlığı ile mümkün olmaktadır.

Hak arama, iki şekilde gerçekleşmektedir:

Hak aramak her zaman hukuki yollarla olmalıdır. Aksi takdirde;

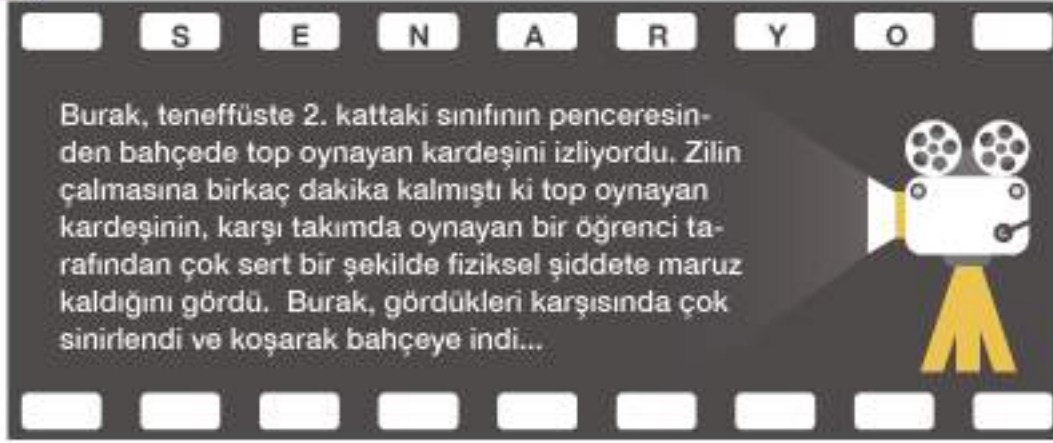
- Hukuk dışı yollarla hak aramaya çalışmak, haklı olan kişiyi haksız duruma düşürebilir.
- Kişi, cezai yaptırımla karşılaşabilir.
- İnsanlar, kendilerine yapılan haksızlıklar karşısında öfkeye kapılarak intikam duyguları ile hareket edebilir. Bu durum da düşmanlıkları artırarak toplumsal düzeni bozabilir.

Hukukta "Hiç kimse kendi davasının yargıç olamaz!" evrensel ilkesi kabul edilmiştir. Bir birey olarak haksızlığa uğradığımızda, hakkımız olanı zorla almaya veya karşı tarafı kendimizce cezalandırmaya kalkışmamalı, uyuşmazlığı (anlaşmazlığı) hukuk dışına çıkmadan çözmeliyiz.

Aşağıdaki senaryoda anlatılan olayı okuyalım. Hukuki yoldan neler yapılabileceğini iki ihtimalli olarak yazalım ve olayı sonuçlandıralım.

1. İhtimal ve Olası Sonuçları:

.....

.....

2. İhtimal ve Olası Sonuçları:

.....

.....

.....

Kişinin kendi hakkını hukuki yollarla arayabilmesi "Hak arama hürriyeti" ile mümkün olmaktadır. Hakkının ihlal edildiğini düşünen her kişinin, yasal yollarla hakkını arayabilmesine **hak arama hürriyeti** denir. Hak arama hürriyetinin sınırları ise iyi niyet ve dürüstlük ilkeleridir. Bunlarla kişiden beklenen, hakkını ararken başkalarının haklarını ihlal etmemesi veya başkalarına zarar vermemesidir. Kendilerine yönelik haksızlıkları şikâyet yolu ile yargıya taşımak, vatandaşlar için hem hak hem de sorumluluk teşkil eder. Bu hak, Anayasamızın 36. maddesinde şöyle düzenlenmiştir:

ANAYASA

Herkes meşrû (yasalara uygun) vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir. Hiçbir mahkeme, görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınmaz.

1. **Hak arama hürriyetinin anayasa ile güvence altına alınmış olması neden önemlidir? Açıklayalım.**
2. **Hak arama hürriyeti olmasaydı, hangi durumlara karşılaşılabirdik?**
3. **Hak arama hürriyetinin sınırlarını belirleyen iyi niyet ve dürüstlük ilkesi, neden gereklidir? Tartışalım.**

Hak arama hürriyeti içerisinde geçen önemli haklardan birisi de adil yargılanmadır. Adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini düşünen bireylerin, sorunlarının çözümü için hukuki yollara başvurması konusunda kişiyi cesaretlendirir.

Adil Yargılanma Hakkı: Kişilerin bağımsız ve tarafsız mahkemelerce, adil bir şekilde makul bir süre içinde yargılanma hakkıdır.

1. **Mahkemelerin bağımsız ve tarafsız olması ne demektir?**
2. **Mahkemeler; bağımsız ve tarafsız olmasaydı neler olabilirdi? Tartışalım.**

Hukuki alanda kişiler savunma hakkına da sahiptirler. Savunma hakkı, kendisine bir suç isnat edilen kişinin, hukukun kendisine tanıdığı tüm imkânları kullanarak kendisini savunabilmesidir.

Haksızlığa uğradığını düşünen kişiler yargıya başvurduklarında eşit olanaklara sahip olma-yabilir. Bu nedenle haklarımızın güvencesi olan hukuk, kişilerin hak aramalarını kolaylaştırmak adına "Adli Yardım"ı benimsemiştir.

Bireylerin hak arama özgürlüklerinin önündeki engelleri aşmak ve bu öz-gürlüğün kullanımındaki eşitliği sağlamak üzere uygulanan yardıma "Ad-yardım" denir. Adli yardım ile ihtiyacı olanlar bireylerin avukatlık ücretleri ve diğer yargılama giderleri devlet tarafından karşılanır.

1. **Savunma hakkının, hakkın hukuki yollarla aranmasındaki yeri nedir?**
2. **Hukukta adli yardıma neden ihtiyaç duyulmuş olabilir?**
3. **Adli yardım olmasaydı bireyler, adaleti aramadaki engelleri başka hangi yollarla aşabilirdi?**

Aşağıda verilen olayı problem çözme basamaklarını kullanarak analiz edelim.

Anadolu'nun kurak ve çorak köylerinden birinde Ömer isminde genç bir adam yaşardı. Bu genç adamın birbirinden güzel 5 çocuğu vardı. Ömer, eşi Hatice ve 5 çocuğu ile birlikte çok mutlu bir hayat sürüyordu. Fakat yazın sıcak ve kurak günleri geldiğinde köyde su kavgaları da hiç eksik olmazdı. Ömer de yıllardır aynı meseleden kavgalı olduğu tarla komşusu Mert ile yine tartışmaya başlamıştı.

1. Problemi tanımlama ve sınırlama

.....

.....

2. Problemin çözümü için denenceler oluşturma

.....

.....

3. Veri toplama ve verileri analiz etme

.....

.....

4. Denenceleri test edip eleme

.....

.....

5. Çözümü uygulayıp önerilerde bulunma

.....

.....

HAKKIMIZI ARIYORUZ

Aşağıdaki resmi inceleyerek soruları cevaplayalım.

Sigorta priminizi eksik yatıran işverenimize dava açmışsınız fakat başvuru belgelerinizi tam teslim etmemişsiniz. Örneğin; o işyerinde çalıştığınıza dair belge, sigorta priminizin eksik yatırıldığına dair belge ve işverene gönderdiğiniz ihtarnamenin nüshası yok. Bu durumda davayı bir ay ertelemek zorundayım. Lütfen bu süre içinde eksik belgelerinizi tamamlayınız.

1. Yukarıdaki olayla hukuki bilgi ve belgelere erişebilmenin önemi ile ilgili nelere yer verilmektedir.
2. Hukuki bilgi ve belgelere erişme yollarını bilmek niçin önemlidir?

Mülkün (devletin) temeli olan adalet geciktiğinde, adalet tam olarak gerçekleşmiş olmaz. Bu nedenle vatandaşların haklarını daha kolay ve hızlı yoldan savunabilmeleri, adaletin gecikmemesi adına bir zorunluluktur. Bunu sağlayabilmek, bilgi edinme hakkı ile de doğrudan ilişkilidir. **Bilgi edinme hakkı**, bireylerin kamu kurum ve kuruluşlarının görevlerinden dolayı sahip oldukları bilgilere erişim hakkıdır. Bu bilgilere **hukuki bilgi**, bu hukuki bilgilerin yer aldığı yazılı, basılı ya da elektronik ortamda kaydedilen her türlü bilgi ve haber taşıyıcılara ise **hukuki belge** denir.

Bilgi edinme hakkını kullanırken gerekli hukuki bilgi ve belgeler, yazılı olarak ve internet üzerinden elde edilebilmektedir. İnternet üzerinden hukuki bilgi ve belge paylaşımı yapan kurum ve kuruluşların çeşitli uygulamaları bulunmaktadır. Bu uygulamalar aracılığı ile bireyler, devlet kurumları ile ilgili doğrudan iletişime geçerek talep, şikâyet veya görüşlerini, devletin ilgili kurumlarna iletebilmektedir. Bunlardan bazıları aşağıda gösterilmiştir:

E-DEVLET KAPISI

Bireylere devlet tarafından verilen hizmetlerin elektronik ortamda sunulduğu uygulamadır. Bu sayede, devlet hizmetlerinin bireylere en kolay ve en etkin yoldan, kaliteli, hızlı, kesintisiz ve güvenli bir şekilde ulaştırılması hedeflenmektedir.

İnternette araştırma yaparak "E-Devlet Kapısı" ile ilgili aşağıdaki tabloda boş bırakılan yerleri dolduralım.

Uygulama Kimlik Kartı

Adı

İnternet Adresi

İçeriği

Kullanım Şekli

Yararlanabilen Kimseler

Hukukla İlgili Sunduğu Bilgi ve Belgeler

CİMER (Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi)

Bireylerin kendileri ve kamuyla ilgili; talep, şikâyet veya görüşlerini doğrudan Cumhurbaşkanlığına yazdıkları ve 30 gün içinde cevap alabildikleri uygulamadır. Bireylerin soru ve sorunlarının, Cumhurbaşkanlığı tarafından doğrudan çözmeye çalışan bu uygulamanın temelinde "Bilgi Edinme ve Dilekçe Hakları" yatmaktadır.

İnternette araştırma yaparak CİMER ile ilgili aşağıdaki tabloda boş bırakılan yerleri dolduralım.

Uygulama Kimlik Kartı

Adı

İnternet Adresi

İçeriği

Kullanım Şekli

Yararlanabilen Kimseler

Hukukla İlgili Sunduğu Bilgi ve Belgeler

BİMER (Başbakanlık İletişim Merkezi)

Bireylerin kendileri ve kamuyla ilgili; talep, şikâyet veya görüşlerini doğrudan Başbakanlığa yazabildikleri ve 30 gün içinde cevap alabildikleri uygulamadır. Bireylerin sorunlarını Başbakanlık tarafından doğrudan çözmeye çalışan bu uygulamanın temelinde Bilgi Edinme ve Dilekçe Hakları yatmaktadır.

İnternette araştırma yaparak BİMER ile ilgili aşağıdaki tabloda boş bırakılan yerleri dolduralım.

Uygulama Kimlik Kartı

Adı

İnternet Adresi

İçeriği

Kullanım Şekli

Yararlanabilen Kimseler

Hukukla İlgili Sunduğu Bilgi ve Belgeler

BİMER ve CİMER gibi uygulamaları gereksiz kullanmamaya özen göstermeli, ifade ve iddialarımızın kesinlikle doğru olmasına dikkat etmeli, aksi takdirde ciddi cezalarla karşılaşabileceğimizi unutmamalıyız.

Yanda BİMER ile ilgili afiş verilmiştir. Bu afişi inceleyerek siz de CİMER ile ilgili bir afiş hazırlayınız.

**BİMER'i arıyorum
yasal hakkımı kullanıyorum!**

Daha kaliteli
Kamu Hizmeti için
Kamu Hizmet
Standartlarının
İzlenimini!

Bu konuda
Kamu Hizmet Standartlarına aykırılığın ve
seffah olmayan haksiz bir uygulama ile
karşılaştığınızı düşünüyorsanız
BİMER'e müracaat ediniz.

www.basbakanlik.gov.tr

11. 02.2016

CİMER ve BİMER gibi bireylerin sorunlarını doğrudan çözmeye çalışan uygulamalar, hak ve sorumluluk açısından bireylerin hayatını nasıl etkilemiştir? Tartışalım.

UYAP (Ulusal Yargı Ağı Projesi)

Bireylerin, internet aracılığıyla herhangi bir mahkemede görülmekte olan dava ile ilgili ayrıntılı bilgi almalarını, yeni dava açabilmelerini ve dava dosyalarına evrak katabilmelerini sağlayan sistemdir.

İnternette araştırma yaparak UYAP ile ilgili aşağıdaki tabloda boş bırakılan yerleri dolduralım.

Uygulama Kimlik Kartı

Adı

İnternet Adresi

İçeriği

Kullanım Şekli

Yararlanabilen Kimseler

Hukukla İlgili Sunduğu Bilgi ve Belgeler

1. Yukarıda incelediğimiz uygulamaların benzer ve farklı özellikleri nelerdir?
2. Sizce böyle bir sisteme neden ihtiyaç duyulmuştur?
3. Hukuki bilgi ve belgelere ulaşmak için siz nasıl bir sistem tasarlamak istersiniz?
Neden?

Aşağıda Selin'in yaşadığı bazı sorunlar verilmiştir ve Selin bu sorunlar karşısında neler yapması gerektiğini bilmemektedir. Selin'in sorunlarını aşağıdaki hangi uygulamalarla çözebileceğinizi düşünüyorsunuz? Sorun numaralarını örnekteki gibi uygulamalarla eşleştiriniz.

1. Mahallesinden çöpleri her zaman geç toplayan ve mahallesine bir türlü park alanı yapmayan belediyeyi nereye şikâyet edeceğini...
2. Kendi adına açılmış kaç tane cep telefonu hattı olduğunu...
3. Babası hakkında başlatılmış bir icra takibi olup olmadığını...
4. Teyzesinin, kuaför dükkânı açmak için hazırladığı belgeyi, haksız yere haftalardır onaylamayan Esnaf ve Sanatkârlar Odasının nereye şikâyet edileceğini...
5. Babasının toplam sigorta gününün ne kadar olduğunu ve ne zaman emekli olacağını...
6. Yusuf dayısının tartışma yaşadığı komşusunun kendisine dava açıp açmadığını...
7. Ablasının trafik cezası alıp almadığını...
8. Yazın tatil dönüşü küçük bir trafik kazasına karışmış olan amcasının, mahkemedeki dava dosyasının son durumunu ve duruşma gününün ne zaman olduğunu...
9. Hasta olduğunda babasıyla gittiği fakat temizliğine özen gösterilmeyen hastaneyi nereye şikâyet edeceğini...
10. Teyzesinin, sigorta priminin eksik ödenmesi nedeniyle çalıştığı işyerine açacağı dava için ne kadar harç ödeyeceğini...
11. Babasının dilekçesine aylardır cevap vermeyen Milli Eğitim Müdürlüğünü nereye şikâyet edeceğini...
12. Eve gelirken çantasını çaldıran kardeşinin karne notlarını ve devamsızlığını nereden öğreneceğini...

E-DEVLET KAPISI

CİMER

BİMER

UYAP

2

YANLIŞLARI GÖRÜYORUZ, MÜDAHALE EDİYORUZ

Aşağıdaki resmi inceleyerek soruları cevaplayalım.

1. Resimde verilen mesaj nedir?
2. Haklarımızın, hukuk/devlet tarafından güvence altına alınma ihtiyacı neden doğmuştur? Öyle olmasaydı neler olurdu? Tartışalım.

"Haksızlık karşısında susan dilsiz şeytandır."

Hz. Muhammed (SAV)

- Hz. Muhammed'in (SAV) bu hadis-i şerifinde ne anlatılmak istenmektedir?

Kendi hakkını aramak ve kendisine yapılan haksızlıklara karşı çıkmak, insan için doğal bir eğilimdir. Bununla beraber iyi bir insan ve iyi bir vatandaş olabilmek için sadece kendimize yapılan haksızlıklara karşı çıkmamız yeterli değildir. Bireylerin kendi haklarını korumaları ne kadar önemli ise, başkalarının haklarını da korumak gözetmek o kadar önemlidir. Çünkü her bireyin, kendi haklarını sadece kendi gayreti ile koruyamayacağı durumlar olabilir. O nedenle başkalarının haklarını gözeten, onlara saygılı olan kişi aynı zamanda kendi haklarını da korumuş ve gözetmiş olur.

Başkalarının haklarına yapılan saldırılara tanık olduğumuz durumlarda da polis merkezlerine veya savcılıklara ihbarda bulunmak bir vatandaşlık ve insanlık görevidir. Bazı durumlarda haksızlıkların ortadan kaldırılması için bizim tanıklığımız gerekli olabilir. Tanıklıktan kaçınılması ise büyük adaletsizliklerin ortaya çıkmasına neden olabileceği gibi haksızlıkların ve suç işlenmesinin devamına da sebep olabilir. Bu bir bakıma bireyin bireyi, dolayısıyla bireyin kendisini koruduğu zincirleme bir koruma sistemidir.

"Esmâ'nın Sınavı" isimli olayı dinleyerek soruları cevaplayalım.

- Olayda geçen hukuki kavramları bulalım ve anlamlarını tablodaki boş yerlere yazalım.

Kavramlar	Anlamları

Tabloda yer alan hukuki kavramları kullanarak arkadaşlarımızla bir drama etkinliği yapalım.

Aşağıda dilekçe hakkı kapsamında bireylerin devlet kurumlarına isteklerini, şikâyetlerini bildirmek ya da herhangi bir konu hakkında bilgi vermek amacıyla kullandıkları dilekçe şablonu verilmiştir. Şimdi şablonu inceleyelim.

Hangi Kuruma Yazıldığı		
İlçe/İl		
Adres:		Tarih
Ekler (Varsa)		İmza
1.		Ad-Soyad
2.		

Yaşadığınız herhangi bir sorunun çözümü için okulumuz idaresine bir dilekçe yazalım.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

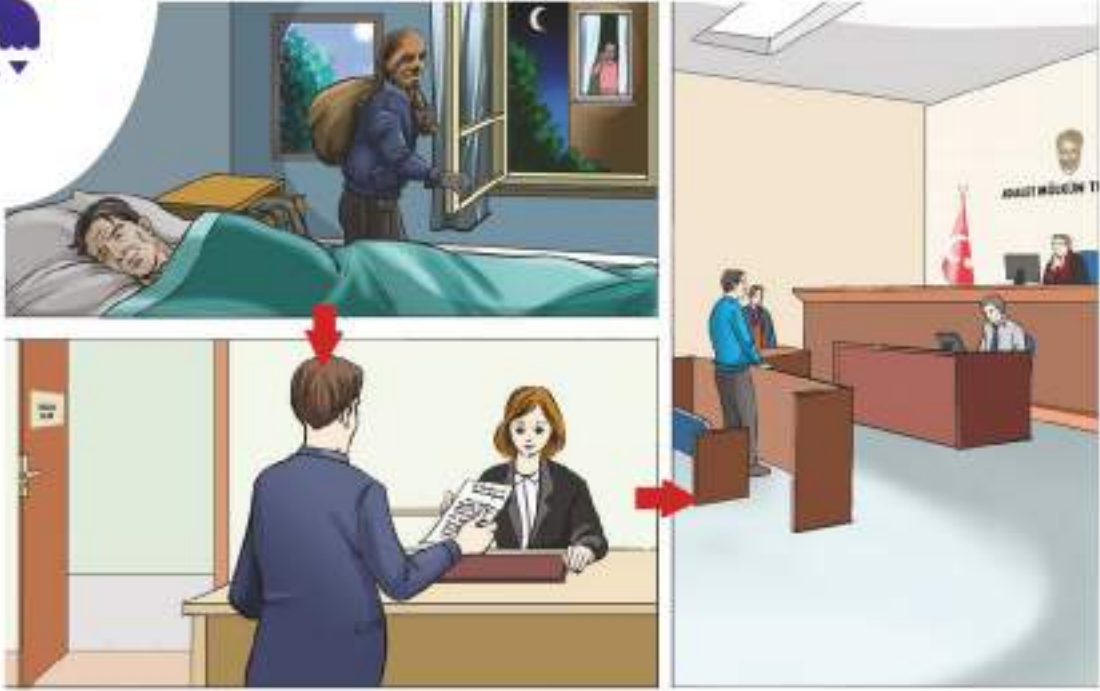

İtirazım Var isimli öyküyü dinleyerek soruları cevaplayalım.

1. Rasim Bey'in yaşadığı sorun nedir?
2. Hülya, sorunun çözümü için babasından hangi haklarını kullanmasını istemektedir?
3. Hülya'nın, babasına yazılan haksız trafik cezasını iptal ettirmeye çalışmasının toplum hayatına etkisi neler olabilir? Tartışalım.

Aşağıdaki resimleri inceleyerek soruları cevaplayalım.

1. Birbirinin devamı olan resimlere göre ihbar ile şikâyet, davacı ile mağdur ve davalı ile sanık arasındaki farkların neler olduğunu yazalım?
2. Resimde hırsızlığa şahit olan bir mahalle sakininin, kendisi doğrudan zarar görmemesine rağmen telefonla polisi aramasına sebep olan şey nedir?
3. Mahalle sakini polisi aramasaydı neler olurdu?

Mülakat (Görüşme) yöntemini kullanarak daha önce herhangi bir olayda mağdur, tanık, avukat vb. hukuksal yaşantısı olan bir kişi ile görüşme yapalım. Ulaştığımız sonuçları arkadaşlarımızla paylaşalım.

Görüşme Yapılan Kişinin Adı Soyadı :

Görüşmeyi Yapan Kişi :

Görüşme Tarihi ve Saati :

Görüşmenin Yapıldığı Yer :

Görüşmenin Amacı :

Sorular ve Cevaplar

Uygulama adımları doğrultusunda aşağıdaki etkinliği gerçekleştirelim.

1. Bir sonraki sayfada (s. 72) verilen sorulara cevaplayalım ve soruların başındaki numaraları yapılandırılmış griddaki uygun kavramın altına yazalım.
2. Her doğru cevabın 5 puan olduğunu dikkate alarak ilgili boşluğa doğru cevap sayımızı ve aldığımız puanımızı da ekleyelim.

Şikâyet	UYAP	Hak	Dilekçe Hakkı	Bilgi Edinme Hakkı
Mağdur 1	Hukuki Belge	Tanık (Şahit)	Anayasa	İhbar
Dava Hakkı	Sorumluluk	Tüzük	Davalı	Hak Arama Hürriyeti
Davacı	Sanık	E-Devlet	Adil Yargılama	İtiraz Hakkı

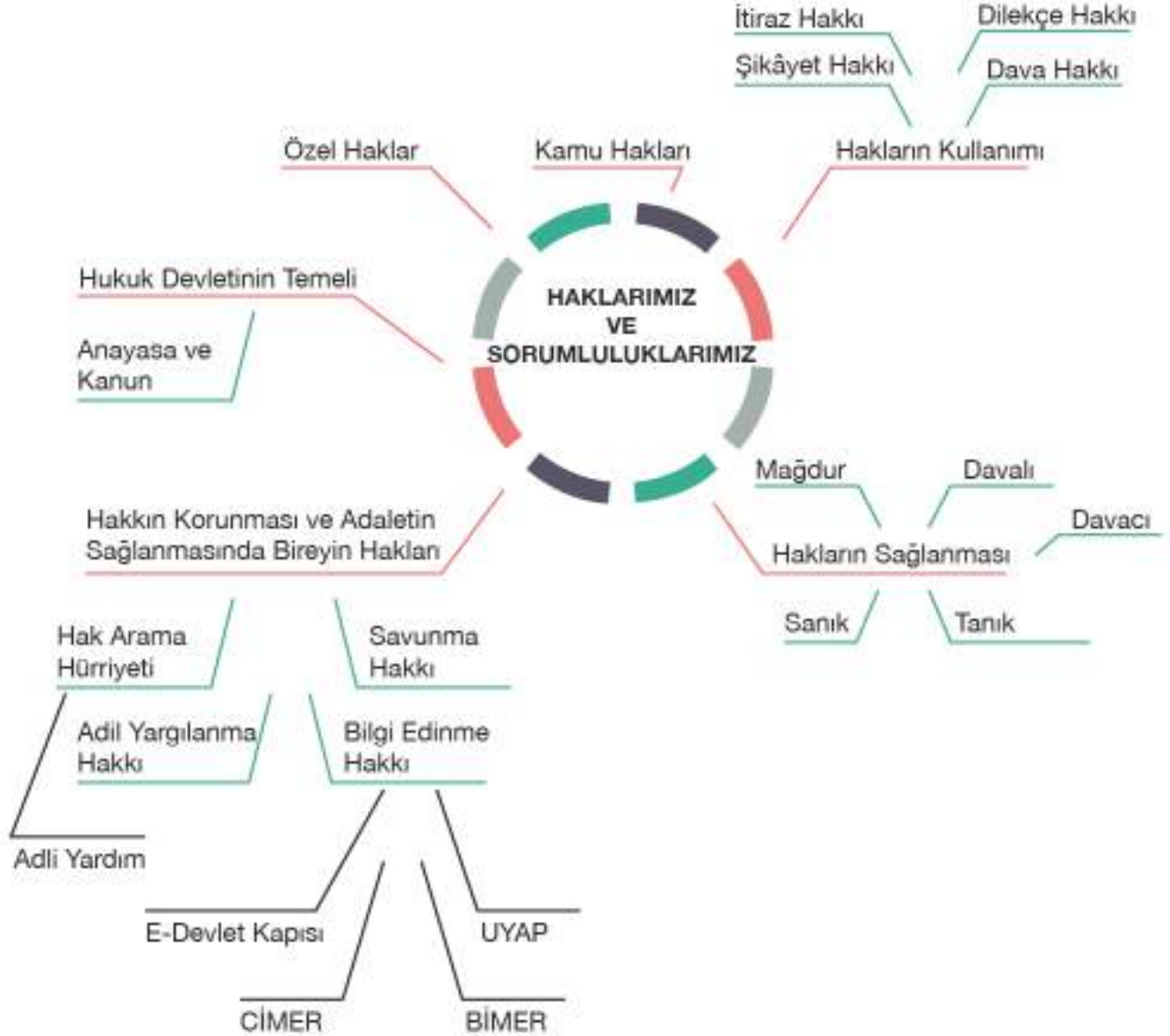

Sorular

1. Bir suçtan ya da haksız fiilden zarara uğramış kişiye ne denir?
2. Zarara uğramış olan kişilerden yargı organlarına başvurarak dava açma hakkını kullanan kişiye ne denir?
3. Cezalandırılması istemiyle hakkında ceza davası açılan kişiye ne denir?
4. Dava konusu olan bir olay hakkında, bilgisine ya da görgüsüne başvuru yapılan kişiye ne denir?
5. Bireylerin, kendileriyle veya kamu ile ilgili dilek ve şikâyetleri hakkında, TBMM'ye ve yetkili makamlara yazı ile başvurma hakkına ne denir?
6. Hakkında dava açılan gerçek veya tüzel kişiye ne denir?
7. Bir kişinin kendisine yönelik işlenmiş bir suç üzerine değil de hukuka aykırı herhangi bir işlem ve eylemi ilgili makamlara bildirmesine ne denir?
8. Hakkı ihlal edilen kişinin, mağduriyetinin giderilmesi için yargı yoluna başvurmadan önce ilgili idareye başvurabilmesine ne denir?
9. Hakkı ihlal edilen kişinin, hakkının korunması için adli makamlara (icra daireleri, polis merkezleri, savcılıklar) yaptığı başvuruya ne denir?
10. Kişinin, yargı organlarına dava açma konusunda sahip olduğu hakka ne denir?
11. Kişilerin, hukuk düzenince korunan değerleri ve yararlarına ne denir?
12. Bireylerin, internet aracılığıyla herhangi bir mahkemede görülmekte olan dava ile ilgili ayrıntılı bilgi almalarını, yeni dava açabilmelerini, dava dosyalarına evrak katabilmelerini sağlayan sistemin adı nedir?
13. Hukuki bilgilerin yer aldığı yazılı, basılı ya da elektronik ortamda kaydedilen her türlü bilgi ve haber taşıyıcılara ne denir?
14. Bir devletin yönetim biçimini belirten, yasama, yürütme, yargılama güçlerinin nasıl kullanılacağını gösteren, vatandaşların kamu haklarını bildiren temel yasaya ne denir?
15. Hakkının ihlal edildiğini düşünen her kişinin, yasal yollarla hakkını arayabilmesine ne denir?
16. Kişilerin kendi davranışlarını veya kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesine ne denir?
17. Kamu kurum ve kuruluşlarının görevlerinden dolayı sahip oldukları bilgilere bireylerin erişim hakkına ne denir?
18. Vatandaşlara, devlet tarafından verilen hizmetleri elektronik ortamda sunan sistemin adı nedir?
19. Kanunların uygulanış şeklini göstermek amacıyla çıkarılan düzenlemelere ne denir?
20. Kişilerin bağımsız ve tarafsız mahkemelerce adil bir şekilde yargılanmasına ne denir?

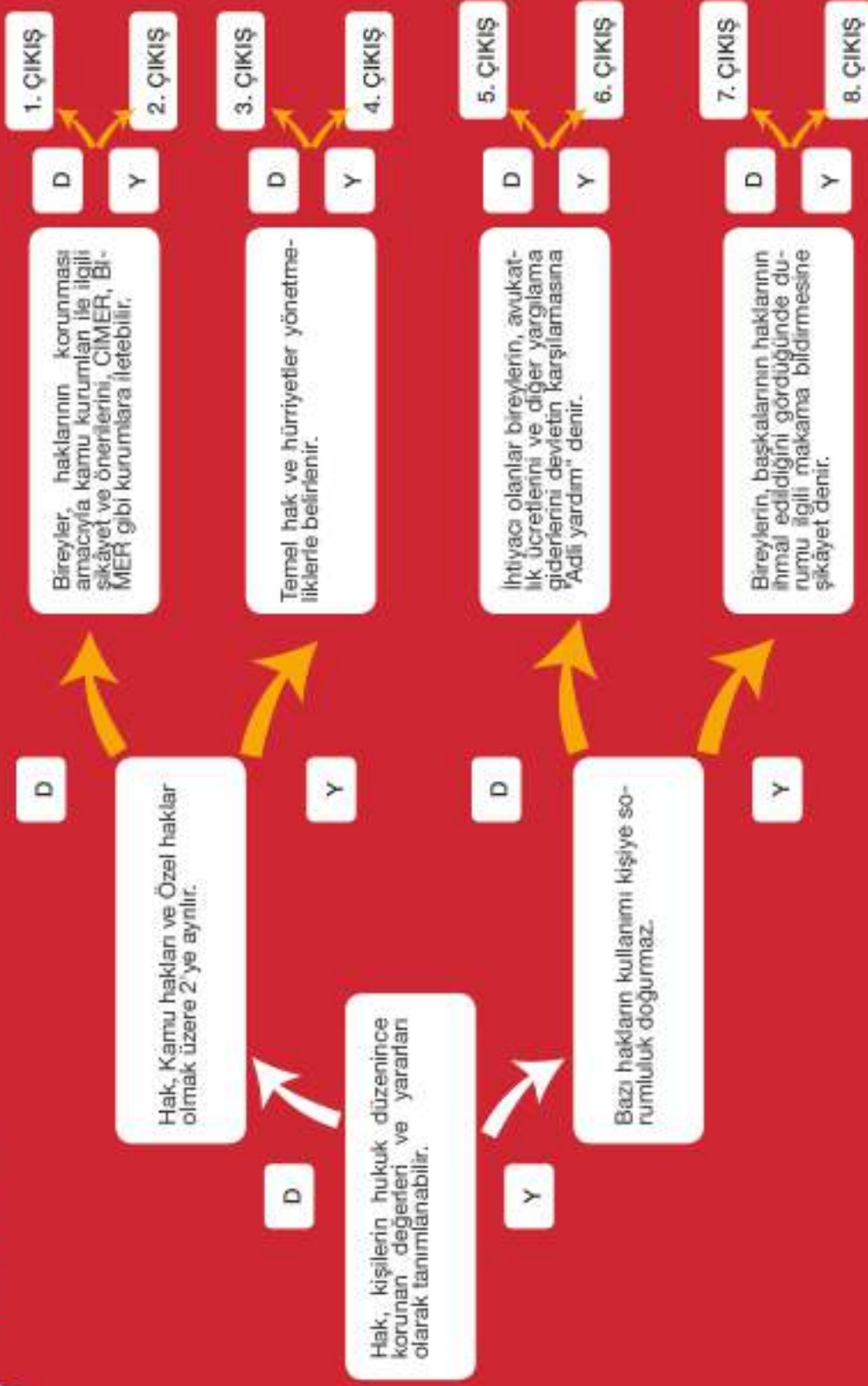

Aşağıda verilen bilgileri inceleyerek üniteye öğrendiklerimizi gözden geçirelim.

NELER ÖĞRENDİK?

Aşağıda ünite ile ilgili bazı ifadeler verilmiştir. İlk ifadeden başlayıp ifadelerin doğru ya da yanlış olduğuna karar vererek okları izleyelim. Vereceğimiz cevaplarla sekiz ayrı çıkışa ulaşabileceğimizi ve doğru çıkışı bulmamız gerektiğini unutmamalıyız.

ÖZ DEĞERLENDİRME FORMU

Haklarımız ve Sorumluluklarımız ünitesinin sonuna geldik. Aşağıdaki ifadelerin karşısındaki kutucuklardan bize uygun olanları (✓) işaretiyle işaretleyelim. Kısmen ve Hayır seçeneğini işaretlediğimiz konuları tekrar gözden geçirmeyi unutmayalım.

BUNLARI ÖĞRENDİM	Evet 😊	Kısmen 😐	Hayır 😞
Hak ne demektir bilirim.			
Sorumluluk ne demektir bilirim.			
Rol ne demektir bilirim.			
Her rolün çeşitli haklar, her hakkın da çeşitli sorumluluklar doğurduğunu bilirim.			
Evdeki sorumluluklarımı yerine getiririm.			
Okuldaki sorumluluklarımı yerine getiririm.			
Hakların ancak hukuki yollarla korunacağını bilirim.			
Haklarımı aramaktan çekinmem.			
Temel hak ve hürriyetlerin, anayasa ile güvence altına alındığını bilirim.			
Anayasa, kanun ve hukuk devleti kavramlarını açıklayabilirim.			
Haksızlığa maruz kaldığımda, hakkımı hukuki yollarla arama hürriyetimin olduğunu bilirim.			
Hak arama hürriyetimi kullanırken dürüstlük ve iyi niyet ilkelerinin ne anlama geldiğini bilirim.			
Herkesin adil yargılanma hakkına sahip olduğunu bilirim.			
Haklarımı ararken hangi kurumlardan hukuki bilgi ve belgeleri alacağımı bilirim.			
E-Devlet Kapısı, CİMER, BİMER ve UYAP gibi uygulamaların sunduğu hizmetleri bilirim.			
E-Devlet Kapısı, CİMER, BİMER ve UYAP gibi uygulamaların nasıl kullanılacağını bilirim.			
Çevremde bir hak ihlali gördüğümde birey olarak üzerime düşeni yaparım.			
Adaletli olmaya özen gösteririm.			

3. ÜNİTE

HUKUKİ SORUNLARIMIZ

*Sorumlu Davran,
Hukuki Sorunların Çıkmasına Engel Ol!*

YAŞAMIMIZDAKİ HUKUKİ SORUNLAR

Aşağıdaki resmi inceleyerek çevremizde daha çok hangi hukuki sorunlar yaşandığını açıklayalım.

Hukuk kuralları toplumsal hayatımızı düzenleyen kurallar olduğundan bir birey olarak diğer bireylerle, toplumla veya devletle olan ilişkilerimizde zaman zaman bazı hukuki sorunlar ortaya çıkabilmektedir.

Şiddete Karşı Çaresiz Değiliz

"Öfke gelir göz kararı, öfke gider yüz kızarı." atasözünden ne anladığımızı tartışalım.

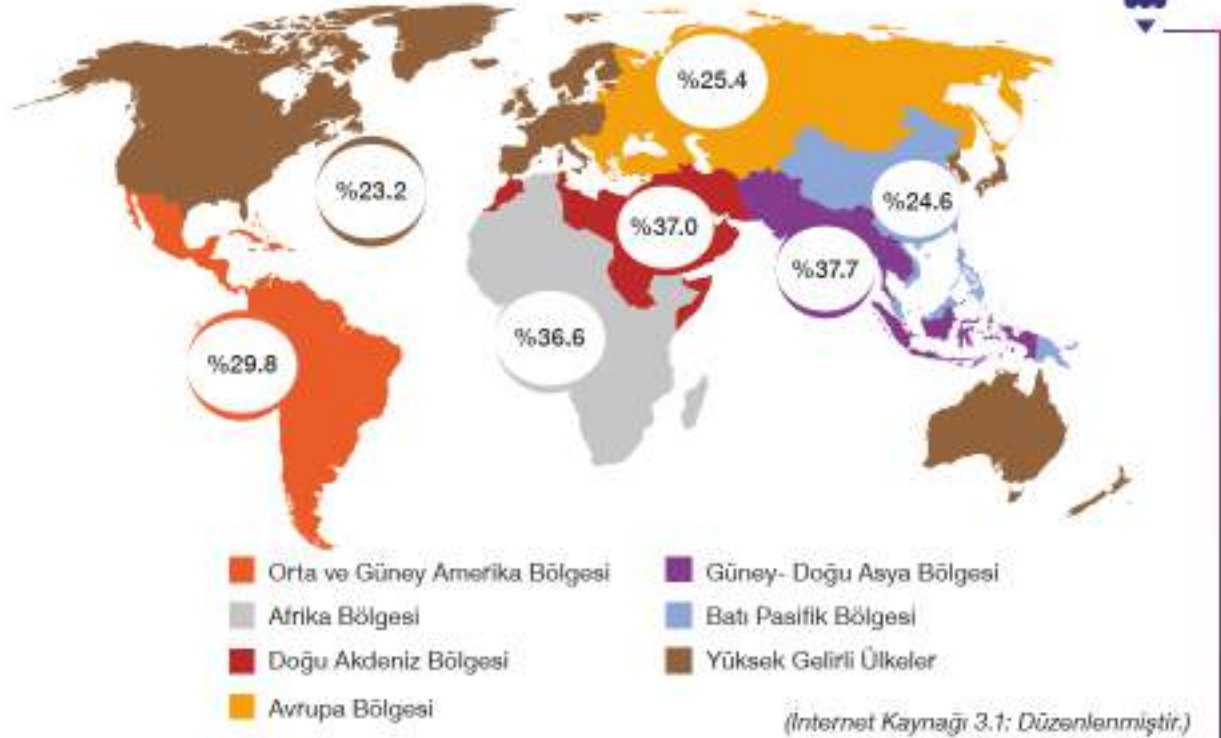
Gördüğümüzde veya duyduğumuzda bizi en çok üzen ve canımızı sıkan durumlardan biri de şiddet haberleridir. **Şiddet**, kişilerin bedensel veya ruhsal açıdan zarar görmesine neden olan her türlü güç ve baskı kavramıdır. Birine yumruk atmak, rızası dışında cinsel amaçlı fiziksel temasta bulunmak, aşağılamak, parasını almak gibi davranışlar şiddet içeren davranışlara örnek olarak verebiliriz. Şiddet evde, okulda veya diğer alanlarda meydana gelebilmektedir.

2014 yılında yürürlüğe giren İstanbul Sözleşmesi'nde kadına yönelik **şiddet**, "Bir insan hakları ihlali ve kadınlara yönelik ayrımcılığın bir biçimi olarak anlaşılmaktadır ve ister kamusal ister özel alanda meydana gelsin, kadınlara fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik zarar veya ıstırap veren veya verebilecek olan toplumsal cinsiyete dayalı her türlü eylem ve bu eylemlerle tehdit etme, zorlama veya keyfi olarak özgürlükten yoksun bırakma anlamına gelir." biçiminde tanımlanmıştır.

Toplumda en çok şiddete maruz kalan kişiler arasında ne yazık ki kadınlar ve çocuklar bulunmaktadır. Özellikle diğer kişilere göre daha savunmasız durumda olan çocuklar gerek aile içinde gerekse de okulda şiddete maruz kalabilmektedir.

Aşağıdaki haritayı inceleyerek soruları cevaplayalım.

Birleşmiş Milletler Dünya Sağlık Örgütü (WHO) Tarafından Belirlenen Bölgelerdeki Aile İçi Şiddet Oranlarını Gösteren Harita

1. Aile içi şiddet dünyanın hangi bölgelerinde daha yüksek oranda görülmektedir?
2. Aile içi şiddet dünyanın hangi bölgelerinde daha düşük oranda görülmektedir?
3. Dünya üzerinde aile içi şiddet oranlarının farklılık göstermesinin nedenleri neler olabilir?

Dünya genelinde aile içi şiddetle mücadele konusunda ne gibi çalışmalar yapılabileceğini tartışalım.

Alo 183 Çağrı Merkezi: Aile, kadın, çocuk, engelli, yaşlı, şehit yakınları ve gazilere yönelik hizmetler hakkında bilgilendirme ve yönlendirme sağlayan bir hattır. Ayrıca ihmal, istismar ve şiddet vakaları veya töre ve namus cinayetlerinin önlenmesi için tedbir mahiyetindeki ihbarlar da buraya yapılabilir.

Şiddet; fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik şiddet olarak ortaya çıkabilmektedir. Bir kimseye bedensel olarak zarar verilmesi, fiziksel şiddet, rızası dışında cinsel amaçlı dokunulması veya söz söylenmesi cinsel şiddet, ruh sağlığını olumsuz etkileyecek davranışlarda bulunulması psikolojik şiddet, bir kimsenin gereksinimlerinin karşılanmaması, çalışmasına engel olunması ya da çalışmaya zorlanması ise ekonomik şiddettir.

Aşağıdaki şiddet davranışlarının türleri ve sonuçlarının neler olduğunu karşısına yazalım.

Şiddet Davranışları	Şiddetin Türü	Olası Sonuçları
Üst komşusu gürültü yapıyor diye komşusuna karşı tehditte bulunma, azarlanma, bağırma, küfür etme, lakap takma, alay etme gibi davranışlar.	Psikolojik Şiddet.	Sevgi ve saygının azalması, korku, kaygı gibi olumsuz sonuçlar.
Parkta yürüyen bir kimseye rızası dışında cinsel amaçlı dokunma, cinsel içerikli sözler söyleme gibi davranışlar.		
Trafikte kendisine yol vermediği gerekçesiyle diğer aracın sürücüsüne vurma, itme, tokat atma, saçını çekme, boğazını sıkma gibi davranışlar.		
Eşinin parasını veya mallarını elinden alma, çalışmaya veya çalışmamaya zorlama gibi davranışlar.		

Ancak şiddete karşı bireyler yalnız ve çaresiz değildir. Şiddetten korunmak için başvuru yapılabilecek çeşitli resmi kurum ve kuruluşlar da vardır. Bunlardan bazıları şöyledir:

Kanunlarımızda ailenin korunması ve kadına karşı şiddetin önlenmesine dair önemli düzenlemeler bulunmaktadır.

Vali - Kaymakam Tarafından Verilecek Bazı Koruyucu Tedbir Kararları

- Kendisine ve gerekiyorsa beraberindeki çocuklara bulunduğu yerde veya başka bir yerde uygun barınma yeri sağlanması.
- Geçici maddi yardım yapılması
- Hayati tehlikesinin bulunması hâlinde geçici koruma altına alınması.

Hâkim Tarafından Verilecek Bazı Koruyucu ve Önleyici Tedbir Kararları

- Kişinin evli olması hâlinde ortak yerleşim yerinden ayrı yerleşim yeri belirlenmesi.
- Şiddet tehdidi, hakaret, aşağılama veya küçük düşürmeyi içeren söz ve davranışlarda bulunmaması.
- İletişim araçlarıyla (telefonla arayarak veya mesaj atarak) rahatsız etmemesi.

Çocuklar İstismar ve İhmal Edilemez

Çocuk istismarı çocuğun ebeveynleri veya diğer kişiler tarafından bedensel, sosyal veya duygusal olarak gelişimini olumsuz etkileyecek tutum ve davranışlara maruz bırakılmasıdır.

İstismardan Korunmak İçin;

- Tanımadığımız kişilerden hediye almayalım.
- Sokakta, parkta ve okul çıkışında tanımadığımız kişilerle iletişim kurarken dikkatli olalım.
- Bir yere gitmek istediğimizde ailemizden izin alalım.
- Ailemizin izni olmadan başkalarının araçlarına binmeyelim.
- Kabul edilmeyecek taleplerle karşılaştığımızda ısrarla reddedip yakınlarımızdan yardım isteyelim.
- İnternette tanımadığımız kişilerle iletişim kurarken dikkatli olalım.
- Oyun oynarken güvenli alanları seçelim.

Çocuk ihmali ise çocuğa bakmakla yükümlü kişiler tarafından çocuğun temel gereksinimlerinin karşılanmamasıdır.

Aşağıda verilen örnek olayı okuyalım ve soruları cevaplayalım.

Mert, 7. sınıf öğrencisidir. Ailesi tarafından arkadaşlarıyla sürekli kıyaslanmakta, evin geçimi için ağır işlerde çalıştırılmaktadır. Mert'in son zamanlarda okula devamı ve ders başarısı giderek düşmekte, arkadaşlarıyla da iletişim problemleri yaşamaktadır. En küçük anlaşmazlıklarda dahi kavgacı bir tutum sergilemektedir. Bu nedenlerle arkadaşları ondan uzaklaşmaktadır. Kıyafetleri kirlidir ve kötü kokmaktadır. Bazı zamanlar kollarında morluklarla veya yüzünde yara izleriyle okula gelmektedir.

1. Bu olayda geçen şiddet, istismar ve ihmal durumları nelerdir?
2. Size göre Mert neler hissetmiş olabilir?
3. Mert'e nasıl yardımcı olunabilir?
4. Mert'e yardım edilmezse Mert ileride hangi sorunlarla karşılaşabilir?

Çocukları Mağdur Etmeyelim, Suça Sürüklemeyelim!

Kanunlarımıza göre on sekiz yaşını doldurmamış kişilere **çocuk** denir. Çocukların suça sürüklenmesinin önüne geçilmesi ve bir suçtan dolayı mağdur olmamaları için günümüzde çeşitli politikalar geliştirilmektedir. Buna rağmen çocuklar da suça sürüklenmekte veya suçun mağduru olabilmektedir. İhmal veya istismara uğrama, şiddete maruz kalma, eğitimine engel olma, erken yaşta ve zorla evlendirme, çalıştırılmaması gereken yaşlarda veya işlerde zorla çalıştırma gibi durumlar çocukların mağdur olmalarına örnek olarak gösterilebilir. Bir çocuğun suça sürüklenmesi ise kamu malına zarar verme, başkalarına ait eşyaları çalma, sosyal medya aracılığıyla başkalarına hakaret etme gibi suçun faili olduğu durumlarda söz konusu olmaktadır.

Suçtan zarar gören çocuklara **mağdur çocuklar**, suç işlediği düşünülen çocuklara ise **suça sürüklenen çocuklar** diyoruz.

Anayasamız ve kanunlarımızda mağdur olan veya suça sürüklenen çocukların korunması ve haklarının güvence altına alınması için danışmanlık, eğitim, bakım, sağlık ve barınma konularında koruyucu ve destekleyici tedbirler bulunmaktadır. Bu tedbirlerin temel amacı mağdur çocuklar ve suça sürüklenen çocukların yaşadıkları olumsuz olaylardan dolayı daha fazla zarar görmelerinin önüne geçmek ve sosyal yaşamlarına daha sağlıklı bir şekilde devam etmelerini sağlamaktır.

Çocukların mağdur edilmeleri ve suça sürüklenmeleri halinde koruma altına alınmaları devletin en önemli görevlerindedir. Bununla birlikte mağdur çocukların yeniden mağdur edilmemesi ve suça sürüklenen çocukların topluma kazandırılması için toplumun ve ailelerinin de onlara daha fazla ilgi, dikkat ve özeni göstermeleri gerekir.

Ben bir çocuğum. Suç işlersem bana hiçbir şey olmaz.

Ya öyle mi.

Haklısın.

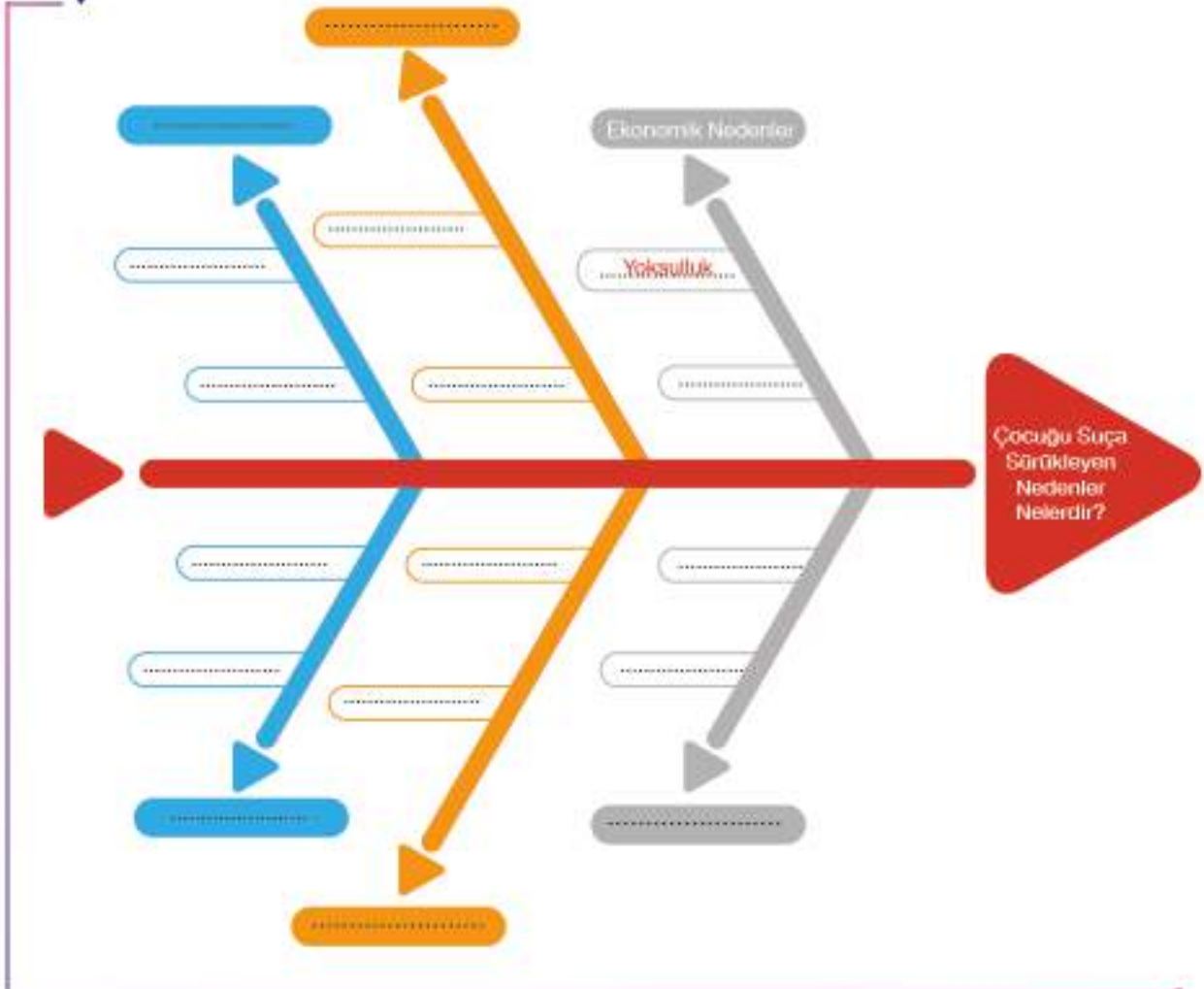
Hayır. Yanlış düşünüyorsun. Kanunlarımızda suç işleyen çocuklara yönelik düzenlemeler de vardır.

Evet. Sadece kanunlarımız suça sürüklenen çocukların korunması için farklı tedbirler getirmiştir. Asıl önemli olan, herkesin suç işlemekte kaçınmasıdır. Çünkü suç işleyen kişi kim olursa olsun hem kendisine hem de başkalarına ve toplumsal düzene zarar verir.

Balık kılığında çocukları suça sürükleyen nedenler verilmiştir. Boş bırakılan yerlere uygun ifadeleri yazalım.

Victor HUGO'nun "Bir okulun yapılması, bir hapishanenin kapanması demektir." sözünden yola çıkarak suçun önlenmesiyle eğitim arasındaki ilişkiyi tartışalım.

Çocukların Çalışması ve Sosyal Güvenliği

Günümüzde çocuklar kanunlarımıza aykırı olarak kötü şartlar altında veya okula devamlarına engel olacak şekilde sokakta, tarlada, atölyelerde veya fabrikalarda çalıştırılmaktadır.

Çocukların ruh ve beden sağlığının korunması, eğitim haklarını en iyi şekilde kullanmaları daha önemlidir. Ancak çocuklar kendilerine zarar vermeyecek ve okula git-

melerine engel olmayacak şekilde hafif işlerde çalışabilirler.

Kanunlarımıza göre onbeş yaşını doldurmamış çocukların çalıştırılması yasaktır. Ancak ondört yaşını doldurmuş ve zorunlu ilköğretim çağını tamamlamış olan çocuklar okullarına devamına engel olmayacak şekilde hafif işlerde çalıştırılabilirler.

Çocuk işçi kimdir?

14 yaşını bitirmiş, 15 yaşını doldurmamış ve ilköğretimi tamamlamış şahıstır.

Genç işçi kimdir?

15 yaşını tamamlamış, ancak 18 yaşını tamamlamamış şahıstır.

Hafif iş nedir?

Yapısı ve niteliği itibarıyla ve yerine getirilmesi sırasındaki özel koşullara göre;
a) Çocukların gelişmelerine veya sağlık ve güvenliklerine zararlı etki ihtimali olmayan,
b) Okula devamını, mesleki eğitimini veya yetkili merciler tarafından onaylanmış eğitim programına katılımını ve bu tür faaliyetlerden yararlanmasını engellemeyen işlerdir.

Peki çalışan çocukların sosyal güvenliği olur mu?

Kanunlarımıza göre çalışmak için gerekli şartları taşıyan çocukları çalıştıran işyeri sahipleri, çalıştırdıkları çocukların sosyal güvenliğini sağlamak zorundadır.

Televizyonda gösterilen filmlerde, dizilerde ve reklamlarda rol alan küçük çocuklar nasıl çalıştırılıyor olabilir?

14 yaşını doldurmamış çocuklar bedensel, zihinsel, sosyal ve ahlaki gelişmelerine ve eğitime devam edenler okullarına devamına engel olmayacak sanat, kültür ve reklam faaliyetlerinde yazılı sözleşme yapmak ve her bir faaliyet için ayrı izin almak şartıyla çalıştırılabilir.

Çocukların çalıştırılabilecekleri ve çalıştırılmayacakları işleri (✓) işareti ile işaretleyelim.

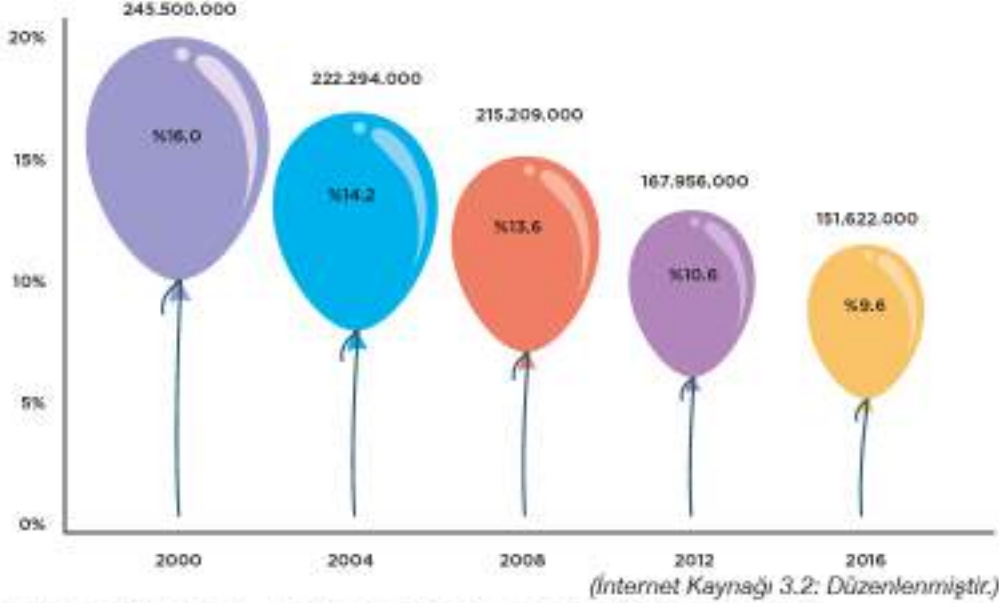
İşler	Çalıştırılabilir	Çalıştırılmaz
Düşme ve yaralanma tehlikesi olabilecek şekilde çalışmayı gerektirecek olanlar hariç meyve, sebze, çiçek toplama işleri.		
Büro iş yerlerinde büro işleri ve yardımcı işler.		
Maden ocakları ile kablo döşemesi, kanalizasyon ve tünel inşaatı gibi yeraltında veya su altında çalışılacak işler.		
Fazla dikkat isteyen ve aralıksız ayakta durmayı gerektiren işler.		
Gazete, dergi ya da yazılı matbuatın dağıtım ve satımı işleri (yük taşıma ve istifleme hariç).		
Radyoaktif maddelere ve zararlı ışınlara maruz kalınması ihtimali olan işler.		
Toptan ve perakende satış mağaza ve dükkanlarında satış, etiketleme ve paketleme işleri.		
Kütüphane, fuar, panayır ve sergi yerlerinde yardımcı işler (yük taşıma ve istifleme hariç).		

Kanunlarımıza aykır olarak küçük yaştaki çocukları çalıştıran işyerlerini **Alo 170** hattına bildirebiliriz. Bu şekilde hem çalışan çocukları korumuş oluruz, hem de kanunlara aykır davranan kişilere karşı vatandaşlık görevimizi yapmış oluruz.

Aşağıdaki grafiği inceleyerek soruları cevaplayalım.

Birleşmiş Milletler Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) Tarafından Yayımlanan 5-17 Yaş Aralığındaki Çocuk İşçilerin Yıllara Göre Sayı ve Oranlarını Gösteren Grafik (2000-2016)

1. Çocuk işçiliği hangi yıllarda en yüksek oranda görülmektedir?
2. Çocuk işçiliği hangi yıllarda en düşük oranda görülmektedir?
3. Grafikten yola çıkarak dünyada çocuk işçiliği konusunda son yıllarda nasıl bir değişim yaşanmaktadır ve bunun nedenleri sizce neler olabilir?

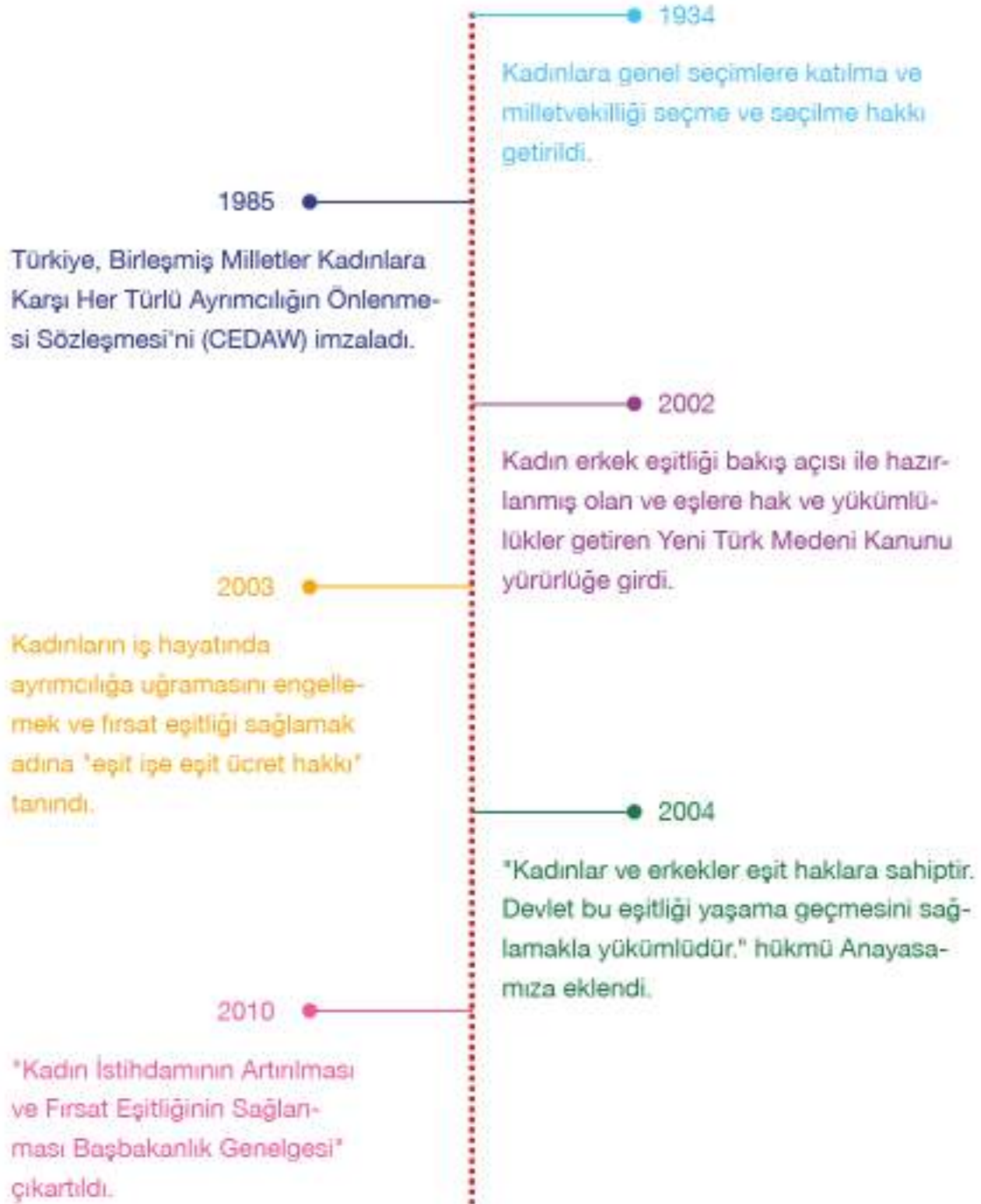
Dünya genelinde çocuk işçiliğini azaltmak için ne gibi çalışmalar yapılabileceğini tartışalım.

Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği

Günlük hayatta hukuki sorun olarak karşılaşılabileceğimiz durumlardan biri de toplumsal cinsiyet eşitsizliğidir. Yaşadığımız çağda kadınların erkeklerle eşit haklara sahip olmaları; kadınların sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasi hayata katılımını sağlayacak tüm haklardan erkeklerle eşit şekilde yararlanmaları gerektiği kabul edilmektedir. Anayasamız, kanunlarımız ve ülkemizin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerde kadın erkek eşitliğinin sağlanması için çeşitli düzenlemeler yapılmıştır.

Türkiye'de Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğini Gidermeye Yönelik Bazı Çalışmalar

Kadınların elde ettiği kazanımlara rağmen eğitim, sağlık, çalışma hayatı, siyaset ve karar alma mekanizmalarına katılım açısından fırsat eşitliğinin tam olarak sağlanması konusunda günümüzde bazı sorunlar yaşanmaktadır. Kadınların toplumsal hayatın her alanında tüm haklardan erkeklerle eşit düzeyde yararlanmaları için çaba göstermek herkesin görevidir.

Dünyanın farklı ülkelerinde toplumsal cinsiyet eşitsizliğini ortadan kaldırmaya yönelik girişimleri okuyalım ve soruları cevaplayalım.

"Wafa Sharqawi
(Wafa Şarkavî)
Filistin"

1997 yılında polis olduğumda ailemin ve arkadaşlarımla ortak tepkisi "Sen aklını mı kaybettin?" olmuştu. 20 yıl sonra toplumun bu konudaki algısı değişti. Şu an polis teşkilatında cinsiyet eşitliği öncelik haline geliyor. Tüm vatandaşlara hizmet sunmak için daha fazla kadının polis olmasını istiyorum.

“

Avukat olan ablam yerel seçimlere girmem için beni teşvik etti. Birçok kişi yaşımdan ve cinsiyetimden dolayı başarılı olamayacağımı söylüyordu. Ancak seçimlerde çoğu erkek adaydan daha fazla oy alarak belediye meclisine en genç üye olarak seçildim. Bir çok kadın haklarını nasıl koruyacağını ve kullanacağını hâlen bilmiyor. Günümüzde kadınları temel yasal hakları konusunda eğitmek bir ihtiyaçtır. Eğer bu gerçekleşirse kadınların geleceği tümüyle değişecektir.

"Abia Al Hajaya
(Abia Al Hajaya)
Ürdün"

”

"Orallya Ruano Lima
(Oralya Ruano
Lima) Guatemala"

3 yıl önce birileri bana sabahları köy çocuklarını eğiteceğimi, öğleden sonra da anlarla ilgileceğimi söyleseydi buna inanmazdım. Toplumumuzda kadınların evde oturmaları ve çocuklara bakmaları, erkeklerin ise evi geçindirmeleri ve tüm kararları almaları umuluyordu. Şimdi ise kadınlar iş ve gelir sağladığından köyde söz sahibi hale geldi.

“

Şehirdeki 202 erkek otobüs şoförü arasında tek kadın şoförüm. Çalışmaya ilk başladığımda erkek meslektaşlarımla şaşır-mıştı. Kısa bir süre içinde işi bırakacağımı ya da kaza yapacağımı konuşuyorlardı. Fakat daha sonra iyi bir sürücü olduğuma ikna oldular. Yaptığım iş oldukça zor. Ancak yaptığım işi seviyorum. Aksi takdirde bu işi yapamazdım. Hayattaki tek kuralım başladığım işi devam ettirmektir.

"Pelin Aslantaş
Türkiye"

”

1. Fotoğraflardaki kişilerin yaşam öykülerinde toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin hangi yönlerinden bahsedilmektedir?
2. Yukarıdaki örneklerden hareketle toplumsal cinsiyet eşitsizliğini ortadan kaldırmak için dünyada ve ülkemizde sizce neler yapılabilir?

(İnternet Kaynağı 3.3: Düzenlenmiştir.)

Evcilik Çağında Evlilik

Hukuki bir sorun olarak günlük yaşamımızda karşımıza çıkabilecek diğer bir durum erken yaşta ve zorla evliliklerdir. Toplumun en küçük yapı taşı olan ailenin kurulmasındaki temel adım olan evlilikte bireylerin yaşı ve iradeleri de büyük önem taşımaktadır. Türk Medeni Kanunu'na göre "Erkek veya kadın on yedi yaşını doldurmadıkça

evlenemez." Böyle bir yaş sınırının konulmasının temelinde çocukların fiziki ve psikolojik gelişmelerini tamamlamaları ve belirli bir olgunluğa erişip evliliğin anlamını ve önemini kavradıktan sonra evlilik için adım atmalarının hem kendileri hem de kuracakları ailelerin geleceği için daha doğru olacağı düşüncesi yatmaktadır.

Yandaki resimden yola çıkarak erken yaşta ve/veya zorla evliliğin çocukların hangi haklarını engellediğini açıklayalım.

Maalesef sosyal, kültürel veya ekonomik nedenlerle aileler; kanunlarda belirlenen yaştan daha küçük yaşta çocuklarının evlenmelerine göz yumabilmekte ya da benzer nedenlerle çocuklarını hiç istemedikleri kişilerle evlenmeleri için zorlayabilmektedirler. Her şeyden önce bu durum daha evlenmek için yeterli yaş ve olgunluğa ulaşmamış veya evlenmek istemeyen çocukların sağlığı ile birlikte gelecekte tehlikeye atabilir. Çocuklarının mutluluğu için evlendirdiklerini düşünen aileler dahi sonradan çok büyük hayal kırıklıkları ve pişmanlıklar yaşayabilirler. Ayrıca erken yaşta ve zorla evliliklere neden olan kişiler ceza kanunlarımızda bu konuyla ilgili düzenlenen bazı suçların faili konumuna gelebilirler.

Kadir'in Kader'i isimli öyküyü dinleyerek soruları cevaplayalım.

1. Öyküde hangi hukuki sorun anlatılmaktadır?
2. Öyküde geçen hukuki sorunun nedenleri nelerdir?
3. Bu durum Kader ve Kadir'in hayatında ne gibi değişiklikler meydana getirmiştir?
4. Kader ve Kadir bu sorun karşısında kimlerden, nasıl yardım alabilirler?

Hukuki sorunların ortaya çıkardığı olası sonuçları aşağıdaki tabloda boş bırakılan yerlere yazalım.

Hukuki Sorunlar	Olası Sonuçları
On dört yaşındaki Melike'nin, ailesi tarafından kendi isteği dışında evlendirilmesi.	
On bir yaşındaki Canan'ın, ailesi tarafından trafik ışıklarında dilendirilmesi.	
Rıza okula giderken kız kardeşi Hilal'in okula gitmesine engel olunması.	
On beş yaşındaki Ahmet'in tuğla fabrikasında sigortasız olarak çalıştırılması.	
Mehmet'in; babası tarafından sürekli azarlanması, aşağılanması ve dövülmesi.	
Sekiz yaşındaki Feride'nin, annesi tarafından kış günü evde tek başına ve aç bırakılması.	

SORUMLULUKLARIMIN FARKINDAYIM, HUKUKUN YANINDAYIM

şağıdaki fıkradan yola çıkarak sorumlu davranmakla birçok sorunun önlenip önlenemeyeceğini tartışalım.

Benim Öleceğimi De Bil!

Nasrettin Hoca, ormana odun kesmeye gider. Çıkıp bir dalın üstüne oturur. Sonra da oturduğu dalı kesmeye başlar.

Oradan geçen biri:

— Hocam ne yapıyorsun? Bindiğin dalı kesiyorsun. Şimdi yere düşeceksin, diye seslenir.

Hoca, köylünün sözlerine aldırmaz. Dalı kesmeye devam eder. Az sonra da köylünün dediği gibi yere yuvarlanır.

Köylüye:

— Sen çok akıllı bir adammışsın, der. Benim düşeceğimi önceden bildin. O hâlde ne zaman öleceğimi de bilirsin.

(İnternet Kaynağı 3.4: Düzenlenmiştir.)

Daha önce haklarımız yanında sorumluluklarımızın da olduğunu öğrenmiştik. Sorumlu davranmanın olumsuz birtakım olayların meydana gelmesini önleyerek hayatımızı kolaylaştıracağını ve toplumda huzurun sağlanmasına katkı sağlayacağını anlamıştık.

Sorumluluk bilinci hukukla da doğrudan ilişkilidir. Bir kimse sorumluluk bilincine sahipse hukuk kurallarına uyması gerektiğinin farkına varır. Başkalarının hakkına en az kendi hakkı kadar saygı gösterir.

Zorbaca Değil, Arkadaşça Davranalım

Aşağıdaki resimde akran zorbalığıyla karşılaşan öğrencinin neler hissetmiş olabileceğini açıklayalım.

Aynı yaş grubunda yer alan öğrencilerin arkadaşlarına zorbaca davranmaları onların sorumluluk bilincinin yeterince gelişmediğini, hukuka aykırılıkların oluşmaması için gerekli özeni göstermediklerini ortaya koyar.

Akran zorbalığı bir ya da birden çok öğrencinin kendilerinden daha güçsüz olan öğrencileri devamlı bir biçimde fiziksel ola-

rak, sözel olarak, dedikodu ve söylenti çıkarıp yayarak, para ya da diğer eşyalarını zorla alarak, tehdit ederek, eşyalarına zarar vererek ya da arkadaş grubundan dışlayıp rahatsız etmesi ile sonuçlanan bir saldırıdır. Öğrenciler arasında akran zorbalığı aşağıdaki şekillerde ortaya çıkabilmektedir.

AKRAN ZORBALIĞI TÜRLERİ

Nasıl ki başkalarının bize karşı zorbaca davranışlarda bulunmasını istemiyorsak, bizler de daha güçsüz durumda olan kişilere karşı sorumluluklarımızın farkında olarak zorbaca hareketlerden kaçınmalıyız. Aksi takdirde başkalarının hakkını ihlal etmiş ve hukuk kurallarına aykırı davranmış oluruz.

Zorbaca davranışlarla karşılaşan bir öğrencinin neler hissedebileceğini ve nasıl davranması gerektiğini boş yerlere yazalım.

Zorbaca Davranışlar	Karşılaştığımda Ne Hissederim?	Nasıl Davranmalıyım?
Başına ve vücuduna vurma, çelme takma, kesici aletlerle saldırma, eşyalarna zarar verme...	Kaygılanırım, korkarım, acı duyarım.	Zorbaliğa karşı şiddet kullanmadan, sorunu tek başıma çözmek yerine yardım istemeliyim.
Oyuna almama, görmezden gelme, diğer öğrencilerle iletişime geçmesini engelleme...		
Sosyal medyada başkasının resimlerini izinsiz paylaşma, internet ve iletişim araçlarıyla tehdit mesajları gönderme...		
Lakap takma, alay etme, tehdit etme, söylentiler çıkartma...		

Aşağıda farklı kişilerin akran zorbalığı ile mücadeleye ilişkin görüşlerini okuyalım. Bunların hangisine ya da hangilerine katıldığımızı veya katılmadığımızı nedenleri ile birlikte tartışalım ve soruları cevaplayalım.

Bu konu toplumda ve medyada abartılmaktadır.

Tüm çocuklar yaşamlarının bir döneminde zorbalıkla karşılaşabilir.

Çocuklar daima birbirlerine sataşır ve bunun üstesinden gelmeyi öğrenir.

Çocuklar ile konuşulması ve bunun başka çocuklar üzerinde ne kadar zararlı olabileceğinin kendilerine anlatılması gerekir.

Eğer başka bir olay daha yaşanırsa, artık bu çocuklara çeşitli etkinliklere katılmasının sınırlandırılması gibi cezalar verilmelidir.

Öğrenciye zorbalığın başkaları üzerinde nasıl etkiler doğuracağı konusunda nasihat edilmelidir.

Öğrenci ikinci bir olay daha yaşanması hâlinde okuldan uzaklaştırılmalı ve velilerine bilgi verilmelidir.

Karakola çağrılıp konuşulmalı ve yaptığı şeyin ciddiyeti kendisine anlatılarak uyarılmalıdır.

Zorbalık derecesi ve sıklığı artarsa öğrenci hakkında soruşturma başlatılmalı ve mahkemeye çıkarılmalıdır.

1. Okulunuzda akran zorbalığı ile ilgili ne tür sorunlarla karşılaşmaktadır?
2. Akran zorbalığı ile karşılaşmış olduğumuzda ne yapmalıyız, nelerden kaçınmalıyız? Neden?
3. Sizce akran zorbalığı ile daha etkin nasıl mücadele edilmelidir?

Hakaret Etmeyelim

Sorumluluk bilinci olan bireyler toplumsal hayatta başkalarıyla iletişim kurarken karşısındaki kişiyi dinlemeyi, fikirlerine saygı göstermeyi ve nazik bir dil kullanarak konuşmayı benimser. Ama öyle insanlar vardır ki ağızlarından çıkan cümlelere dikkat etmezler. Kullandığı kelimeler makul ve sorumluluk sahibi bir insanın dilinden oldukça uzaktır. Sinirlerine hakim olamayıp kötü söz söyleyebilirler hatta hakaret bile edebilirler.

Birine hakaret etmek kişinin sorumluluk bilincinin gelişmediğini gösterir. Çünkü hakaret başkalarını sadece incitmekle kalmaz, aynı zamanda hakaret eden kişiye sıkıntı verebilir. Çünkü kanunlarımıza göre birine hakaret etmek suçtur ve cezası vardır. Ayrıca birine hakaret ettiğinizde o kimse size dava açıp uğradığı manevi zararların tazminini de isteyebilir.

Aşağıdaki mesajları okuyalım ve soruları cevaplayalım.

Cep telefonundan veya sosyal medya üzerinden size hakaret içeren mesajlar gönderilirse nasıl tepki verirsiniz? Neden?

Toplumumuzda hakaret içeren davranışların olmaması için neler yapılabilir?

Aşağıdaki metni okuyalım ve konuşma halkası tekniğini kullanarak soruları cevaplayalım.

Caner'in Tepkisi

Soner sınıf arkadaşı Caner'in sırasının yanından geçerken istemeyerek Caner'in masasına çarpmış, masanın üzerinde duran eşyalarını yere düşürmüştür. Soner arkadaşından özür dilemesine rağmen Caner, Soner'e arkadaşlarının önünde küçük düşürücü ve aşağılayıcı ifadeler kullanmış, ayrıca onu tehdit etmiştir.

1. Bu durum karşısında Soner ne hissetmiştir?
2. Bu durum karşısında Caner ne düşünmüştür?
3. Soner'in yerinde siz olsaydınız Caner'e karşı nasıl davranırdınız?

İmza Atmadaki Sorumluluğumuz

Yandaki kutucuğa kendi imzamızı atalım ve imza atarken nelere dikkat etmemiz gerektiğini açıklayalım.

Günlük hayatımızda bir resmi veya özel kuruluşa dilekçe yazdığımızda veya bir form doldurduğumuzda bizden imza atmamız istenir. Acaba imza atarken ne için imza attığımızı, attığımız imzanın nasıl bir sonuç meydana getireceğini ve hayatımızı ne yönde etkileyeceğini yeterince düşünüyor muyuz? Neden?

İmza bir kimsenin herhangi bir belgeyi yazdığını veya onayladığını belirtmek için kendi eliyle ve her zaman aynı biçimde kullandığı işarettir. İmzamızın taklit edilmemesi ve imzamız kullanılarak sahtecilik veya dolandırıcılık gibi suçların işlenmesine engel olmak için adımız ve soyadımızda yer alan harflerin el yazısı ile yazılmış hallerine yer vermeliyiz. Çünkü herkesin el yazısı kendisine has özellikler içerir ve taklit edilmesi zordur. Bu nedenle el yazısı ile yazılmış harflere yer verilmeyen, sadece çizgi ve şekillerden oluşan imzaların taklidi daha kolaydır.

Başkalarının yerine imza atmamız doğru değildir. Ayrıca boş kâğıda ya da içeriği tam olarak doldurulmamış çek ve senet gibi kıymetli belgelere imza atmamız sorun ortaya çıkarabilir. İmza attığımız tüm belgelerin içeriğini aceleye getirmeden mutlaka okumalı ve ondan sonra imzamızı atmalıyız. Çünkü içeriğini okumadan atacağımız bir imza bizi büyük bir sorumluluğun, örneğin yüklü bir miktar borcun altına sokabilir.

(İnternet Kaynağı 3.5: Düzenlenmiştir.)

Elektronik imza, elektronik ortamda bulunan bir belgeye eklenerek imzalayanın kim olduğunu belirlemeye yarayan veridir. Gelişen teknolojiyle birlikte bir taraftan hukuki işlemleri kolaylaştırmak, diğer taraftan bu işlemlerin hukuki güvenliğini sağlamak için elektronik imza imkânı getirilmiştir. Elektronik imza, ıslak imza ile eş değerdedir.

Okumadığımız bir metnin altına veya boş bir kâğıda imza atmamız durumunda nelerle karşılaşabileceğimizi tartışalım.

Kişisel Verilerimizin Güvenliğini Sağlamalıyız

Kişisel verilerimizin kötü niyetli kişilerin eline geçmesi durumunda ne tür sorunlarla karşılaşabiliriz? Neden?

Son yıllarda internet ve bilişim teknolojileri alanında meydana gelen hızlı değişim ve dönüşüm kişilere ait verilere başkaları tarafından daha kolay erişilmesine, kişisel verilerin korunması ve paylaşılmasında bazı sorunların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Kanunlarımıza göre **kişisel veri** kimliği belirli veya belirlenebilir gerçek bir kişiye ilişkin her türlü veridir. Kişilerin telefon numarası, adresi, e-posta adresi, fotoğrafı, kullandıkları şifreler, ailevi ve dini, sosyal, ekonomik ve sağlık bilgileri gibi veriler kişisel verilere örnek olarak gösterilebilir.

Kişisel veriler bizim için önemli bilgilerdir. Özellikle interneti kullanırken dikkatli davranmalı ve tanımadığımız kişilere bu bilgilerimizi vermemeliyiz. Kötü niyetli kişiler bu verileri elde ederek hukuka aykırı işlerde kullanabilirler.

Aşağıdaki konuşma balonlarında verilen cevaplardan hangisine veya hangilerine katılıyorsunuz? Neden?

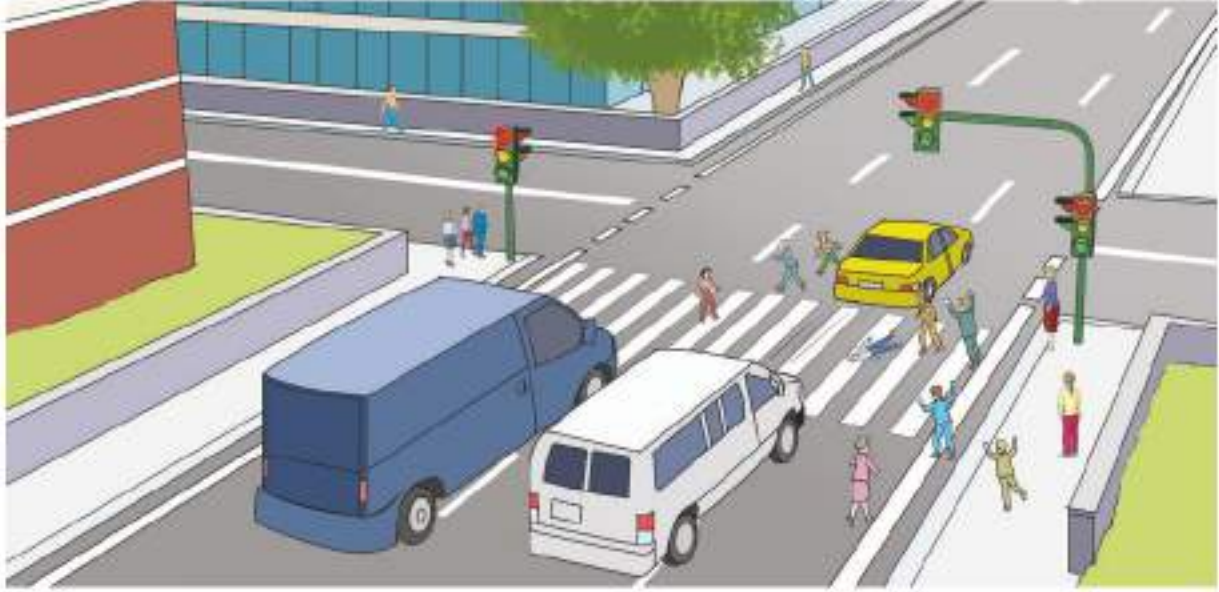

Akvaryum (iç çember) tekniğini kullanarak aşağıdaki soruları cevaplayalım.

1. Kişisel verilerin korunmasında kanunlarımızın getirmiş olduğu düzenlemeler olsa da temel gizlilik ve güvenlik kişinin kendisinde başlamaktadır görüşüne katılıyor musunuz? Neden?
2. İnternet ortamında kişisel verilerimizin paylaşılmasının sonuçları neler olabilir?
3. Başkalarına ait kişisel verilerin paylaşılmasının sakıncaları nelerdir?

HUKUKA AYKIRILIKLARIN NEDENLERİ

Aşağıdaki resimleri inceleyerek soruları cevaplayalım.

Resim 1

Resim 2

1. Görsellerde bulunan hukuka aykırılıklar nelerdir?
2. Kimler hukuka aykırı davranmıştır? Neden?
3. Hukuka aykırılıklar nedeniyle ne tür olumsuz durumların ortaya çıktığını düşünüyorsunuz?

Bireyler günlük yaşamlarında bir takım davranışlarda bulunurlar. Bir şeyler yemek veya içmek, konuşmak veya futbol oynamak gibi davranışlar hukuk alanında doğrudan etki oluşturmaz iken bir marketten yiyecek içecek çalmak, birini tehdit etmek, bir maçta oyunculara veya hakeme hakaret etmek gibi davranışlar hukuk alanında sonuç doğurur.

Hukuka uygun fiiller hukuk düzeninin yapılmasını emrettiği veya yasaklamadığı davranışlardır. Uyulması gereken hukuk kurallarını ihlal eden, hukuk kurallarının koyduğu düzeni bozan fiiller ise **hukuka aykırıdır**. Örneğin ehliyet alarak trafik kurallarına uygun bir şekilde araç kullanmamız hukuka uygundur. Fakat hız sınırlarını aşarak ya da alkollü bir şekilde araç kullanmak hukuka aykırıdır. Kendisine ayıplı mal satılan bir müşteri-

rinin bu malın değiştirilmesi için Tüketici Hakem Heyetine başvurması hukuka uygun bir davranışken, bu malı geri alması için satıcıya karşı tehditte bulunması hukuka aykırı bir davranıştır. Hukuka aykırılıklar kasten yani bilerek ve isteyerek yaptığımız davranışlardan ortaya çıkabileceği gibi gerekli dikkat ve özeni göstermememizden de kaynaklanabilir.

Hukuka aykırılıklar başkasına zarar verme şeklinde tanımlayabileceğimiz haksız fiiller ile kira sözleşmesi, satış sözleşmesi gibi sözleşmelerden doğan yükümlülüklerimize aykırı hareket etmekten de meydana gelebilir. Bir kimseyi yaralamak, başkasının evinin camını kırmak, kira borcunu zamanında ödememek ya da bozuk veya tarihi geçmiş mal satmak bu durumlara örnek olarak gösterilebilir.

Yolun Kenarına Diken Eken Adam isimli olayı dinleyerek soruları cevaplayalım.

1. Olay nedir?
2. Olay kimler arasında geçmektedir?
3. Olay nerede geçmektedir?
4. Olay ne zaman gerçekleşmiştir?
5. Olay nasıl gerçekleşmiştir?
6. Olay neden bu şekilde gerçekleşmiştir?
7. Bu olayda sorumluluklarının farkında olan birisi nasıl davranırdı?

Hukuka aykırılıkların temelinde sorumlu davranmamak yatar. Bir davranışta bulunurken bu davranışımızdan ne gibi sonuçlar doğacağını önceden düşünerek hareket ettiğimizde ve sorumlu davranıp gerekli dikkat ve özeni gösterdiğimizde hukuka uygun davranışlar geliştiririz. Böylelikle hukuk kurallarını ihlal etmemiş oluruz ve karşılaşılmaması muhtemel hukuki sorunları baştan önlemiş oluruz.

Hukuka aykırı davranışlardan kaçınmalı ve hukuk kurallarına riayet etmeliyiz. Unutmamalıyız ki sorumsuz davranışlar hukuka aykırılıkların, hukuka aykırılıklar ise bizim için hukuki yaptırımların doğmasına neden olur.

Aşağıda verilen olayların karşısındaki kutucuklara hukuka uygun veya hukuka aykırı olduklarını (✓) işaretiyle işaretleyerek belirtelim. Hukuka aykırı ise neden hukuka aykırı olduklarını karşısına yazalım. Daha sonra bir arkadaşımızla iki örnek de biz bulalım ve birbirimize aynı şekilde soralım.

Olaylar	Hukuka Uygun	Hukuka Aykırı	Nedeni
Karayollarındaki yön ve işaret levhalarına zarar vermek.		✓	Kamu malına zarar verme, araçların trafikte sağlıklı bir şekilde seyrine engel olma
Vergi borcunu bildirilen tarihlerin son gününde ödemek.			
Ağır yük taşıma ve istifleme gibi işlerde çocukları çalıştırmak.			
Piknik sonrası mangal ateşini tam olarak söndürmeyip orman yangınına sebep olmak.			
Yerleşim yeri içinde 50 km hızla otomobil kullanmak.			
Başkasına ait bisikleti sahibinden izin almadan bulunduğu yerden almak.			
Hayvanlara taşla, sopayla vurmak.			
Sosyal medya araçlarını kullanarak başkalarına hakaret içerikli mesajlar yayınlamak.			
Başkalarının huzurunu bozacak şekilde gürültü yapmak.			
Devlet binalarına veya başka kişilerin evlerinin duvarına spreysel boyalarla yazı ve çizimler yapmak.			

Çevremizde sık karşılaştığımız hukuka aykırılıklardan bir örnek seçelim, ortaya çıkma nedenlerini yazalım. Bu ve benzeri hukuka aykırılıkların ortaya çıkmasını engellemek için birey, toplum ve devlet olarak neler yapmamız gerektiğini boş yerlere yazalım.

Hukuka Aykırılık Örneği	
Ortaya Çıkma Nedenleri	
Birey Tarafından Yapılması Gerekenler	
Toplum Tarafından Yapılması Gerekenler	
Devlet Tarafından Yapılması Gerekenler	

HUKUKA AYKIRILIKLARIN SONUÇLARI

Hukuka aykırı davranmamız halinde bireysel ve toplumsal olarak ne gibi sonuçlar ortaya çıkabileceğini tartışalım.

Hukuk kişilere birtakım haklar ve yetkiler verdiği gibi bir taraftan da bazı ödevler ve yükümlülükler getirir. Kişiler bu ödevlerini yerine getirmemezse devreye yine hukuk kuralları girer. Hukuka aykırı davranmanın yine hukuk kuralları ile belirlenmiş karşılıklarına **hukuki yaptırım** veya **hukuki müeyyide** denir. Hukuki yaptırımlar zorlayıcı niteliktedir ve devlet eliyle uygulanır. Başlıca hukuki yaptırım türleri ceza, icra ve tazminattır.

Ceza

Ceza, kanunlarda suç olarak düzenlenen fiilleri gerçekleştiren, yani suç işleyen kişilere uygulanan yaptırım türüdür. Cezalar suç işleyen kişilerin karşılığını alması, bir daha suç işlemekten sakınması ve uslanması için konulmuştur. Aynı zamanda ceza diğer kişilerin suç işlemekten çekinmelerini sağlamaktadır.

Ceza bir suçun işlenmesi durumunda uygulanabileceğinden öncelikle ortada işlenmiş bir suçun olması gerekir. Daha sonra bu suçu işleyen kişi veya kişilerin tespit edilmesi gerekir. Suçu ve suçluyu tespit edecek olan da devlet kurumları ve görevlileridir.

Suçun ve suçu işleyen kişilerin tespiti için birçok inceleme ve araştırma yapılır. Bu inceleme ve araştırma yöntem ve bulgularına **delil** veya **kanıt** denilir. Örneğin, tanık yani olayla ilgili bilgisi ve görgüsü olan kişilerin ifadeleri alınır, olayın gerçekleştiği yerde bulunan eşyalar üzerinde Adli Tıp Kurumu ve diğer görevli kurumlarca parmak izi veya DNA incelemesi yapılır, olay yerindeki kamera kayıtları incelenir. Gerekli tüm inceleme ve araştırmalar yapıldıktan ve tüm deliller toplanıp değerlendirilip kişi veya kişilerin bir suçu işlediği hukuka uygun bir şekilde kanıtlandıktan sonra ceza verilir. Verilecek ceza hapis cezası veya para cezası olabilir.

Mahkemeler ve Cumhuriyet Savcılıkları tarafından gönderilen adli tıpla ilgili konularda bilimsel ve teknik görüş bildirmekle görevlidir.

Aşağıdaki gazete haberini okuyarak soruları cevaplayalım.

GAZETE

DELİLLER HİRSIZI ELE VERDİ

M.A. gece uyuduğu sırada bir takım sesler duyması üzerine uyandı. Camdan dışarı baktığında yan komşusunun evinin bahçesindeki kümesin önünde 16-17 yaşlarında siyah şapkalı, kırmızı tişörtlü ve mavi kot pantolonlu bir kişinin elindeki tavukla kümesten dışarı çıktığını gördü. Camı açarak bağırması üzerine hirsız elindeki tavukla birlikte bahçe duvarından atlayıp hızlı olay yerinden uzaklaşarak kaçtı.

M.A. hemen 155 Polis İmdat telefonunu arayarak olayı polise ihbar etti. Olay yerine gelen polis ekibi önce olay yerinde gerekli tedbirleri alarak olayı gören M.A. ile hirsızlığın yapıldığı evin sahibi N.B.'nin ifadesine başvurdu.

Polis ekipleri olay yerinde yaptıkları incelemede kümesin önünde bir adet siyah şapka buldu. Ayrıca kümesin kapısında parmak izi incelemesi yapıldı. Sonrasında ise olay yerine yakın kamera görüntüleri incelendi.

Cumhuriyet Savcılığının yaptığı soruşturma neticesinde daha önce de benzer şekilde hirsızlık suçlarına karşın H.S.'nin parmak izleri ile DNA profilinin, olay yerinden elde edilen parmak izi ve siyah şapkadan elde edilen saç kılı örneği ile uyumlu olduğu Adli Tıp Raporu ile belirlendi. Ayrıca kamera kayıtlarında olay tarih ve saatinde koşarak uzaklaşan kişinin de H.S. olduğu tespit edildi.

Cumhuriyet Savcılığınca açılan kamu davası sonucunda mahkeme H.S.'yi hapis cezasına mahkum etti.

(Kurgulanmıştır.)

1. Olayda ne tür hukuka aykırılıklar bulunmaktadır?
2. Olayda ismi geçen kişilerin rolleri nelerdir?
3. Olayın aydınlatılmasında nasıl bir yol izlenmiştir?
4. Bu olayın bireysel ve toplumsal sonuçları nelerdir?

Verilen bir cezanın yerine getirilmesi yine hukuk kuralları ile belirlenmiş devlet görevlileri aracılığıyla olur. Belirlenmiş devlet görevlileri dışında başkaca hiç kimse, örneğin suçtan dolayı zarar gören kişiler, cezaları uygulayamaz ve kendiliklerinden haklarını almaya çalışamaz. Aksi takdirde bu kişiler de suç işlemiş olur.

*Anayasamız, kanunlarımız ve taraf olduğumuz uluslararası sözleşmeleri bireylerin haklarını azami ölçüde korumaktadır. Ceza kanunlarımızda düzenlenen herhangi bir suçu işlediği mahkeme kararı ile kesinleşene kadar herkes suçsuz kabul edilir. Buna **masum sayılma hakkı** denir.*

*Bir kimsenin işlediği suçtan dolayı başka kişiler sorumlu tutulamaz ve cezalandırılmaz. Bir kimsenin işlediği suçtan veya aldığı cezadan dolayı ailesini, akrabalarını, komşularını veya arkadaşlarını ayıplayamayız. Bu ilkeye **cezaların şahsiliği ilkesi** denir.*

"Herkes ancak kendi işlediği suçtan sorumludur. Baba oğlunun, oğul da babanın suçundan sorumlu tutulamaz."

Hz. Muhammed (SAV)

- Hukuk ve insan hakları alanında günümüzde kabul edilen birçok önemli konuya ve ilkeye yüzlerce yıl önce temas eden Hz. Muhammed'in (SAV), Veda Hutbesi'nde geçen yukarıdaki sözleri hangi temel hukuk ilkesine vurgu yapmaktadır?

İcra

Bir kimsenin yapmakla yükümlü olduğu, ancak yapmadığı davranışın kamu gücü kullanılarak zorla yerine getirilmesine **icra** denir. Örneğin; bir kimse aldığı borcu geri ödemiyeceği devlet eliyle bu borç kendisine ödettirilmeye çalışılır. Bu borçlar kişiler arasındaki hukuki ilişkilerden kaynaklanabileceği gibi kişinin devlete olan yükümlülüğünden de doğabilir. Örneğin vergi borcu devlete olan yükümlülüğümüzden, kira borçları ise kişiler arasındaki özel hukuki ilişkilerden kaynaklanmaktadır.

Bir kimse aleyhine icra işlemi yapılabilmesi için alacaklı olduğumuzu kanıtlamamız gerekir. Çek, senet veya mahkeme kararı alacaklı olduğumuzu ispatlamaya yarayan yazılı belgelerdir.

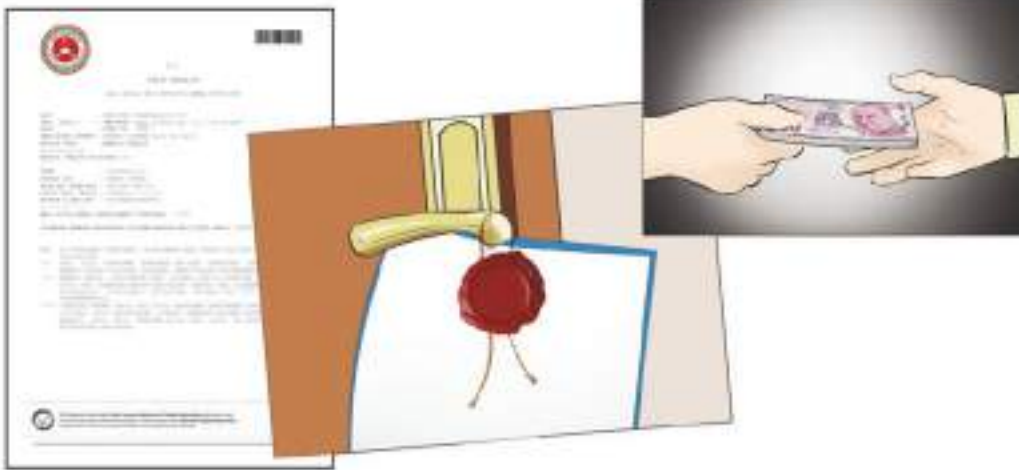

Tazminat

Hukuki yaptırımların diğeri bir türü tazminattır. Bir kimse hukuka aykırı bir davranış sonucu başkasına zarar verirse vermiş olduğu zarar karşılama zorunda kalabilir. Kişinin vermiş olduğu zararın ödettilmesine **tazminat** denir.

Zararın türüne göre tazminatın türü de değişebilir. Örneğin; bir kimsenin arabası çizilirse oluşan maddi zarar için maddi tazminat ödenir. Ancak fiziksel engeli olan bir kimseye engelden dolayı rencide edici sözler söylemek o kimsenin manevi zarara uğramasına neden olacağından manevi tazminat ödenir.

Hukuka aykırı davranışlarımızın karşılığı olan yaptırımları gördük. Bunların yanında hukuka aykırı davranışlarımızın bireysel sonuçları olabilir. Örneğin bir suç işlediğimizde ceza alabileceğimiz gibi bu suç ve ceza nedeniyle toplum tarafından ayıplanabilir ve dışlanabiliriz. Kasten yani bilerek ve isteyerek işlediğimiz bir suç nedeniyle aldığımız cezadan dolayı cezamız bite-ne kadar seçme ve seçilme hakkımızı veya bir kamu görevlisi olma hakkımızı kaybedebiliriz. Verilen ceza nedeniyle tutulan adli sicil kaydından dolayı ileriki yaşantımızda çeşitli sorunlar yaşayabiliriz.

Hukuka aykırı davranışlarımızın ekonomik bir takım sonuçları da olabilir. Hakkımızda bir para cezası veya tazminata hükmedilirse bunları ödemek zorunda kalırız. Yine işyerimizi hukuk kurallarına aykırı işletirsek işyerimiz kapatılabilir veya aleyhimize para cezası verilebilir. Bunları ödemek zorunda olduğumuzdan ekonomik olarak da kayıp yaşarız.

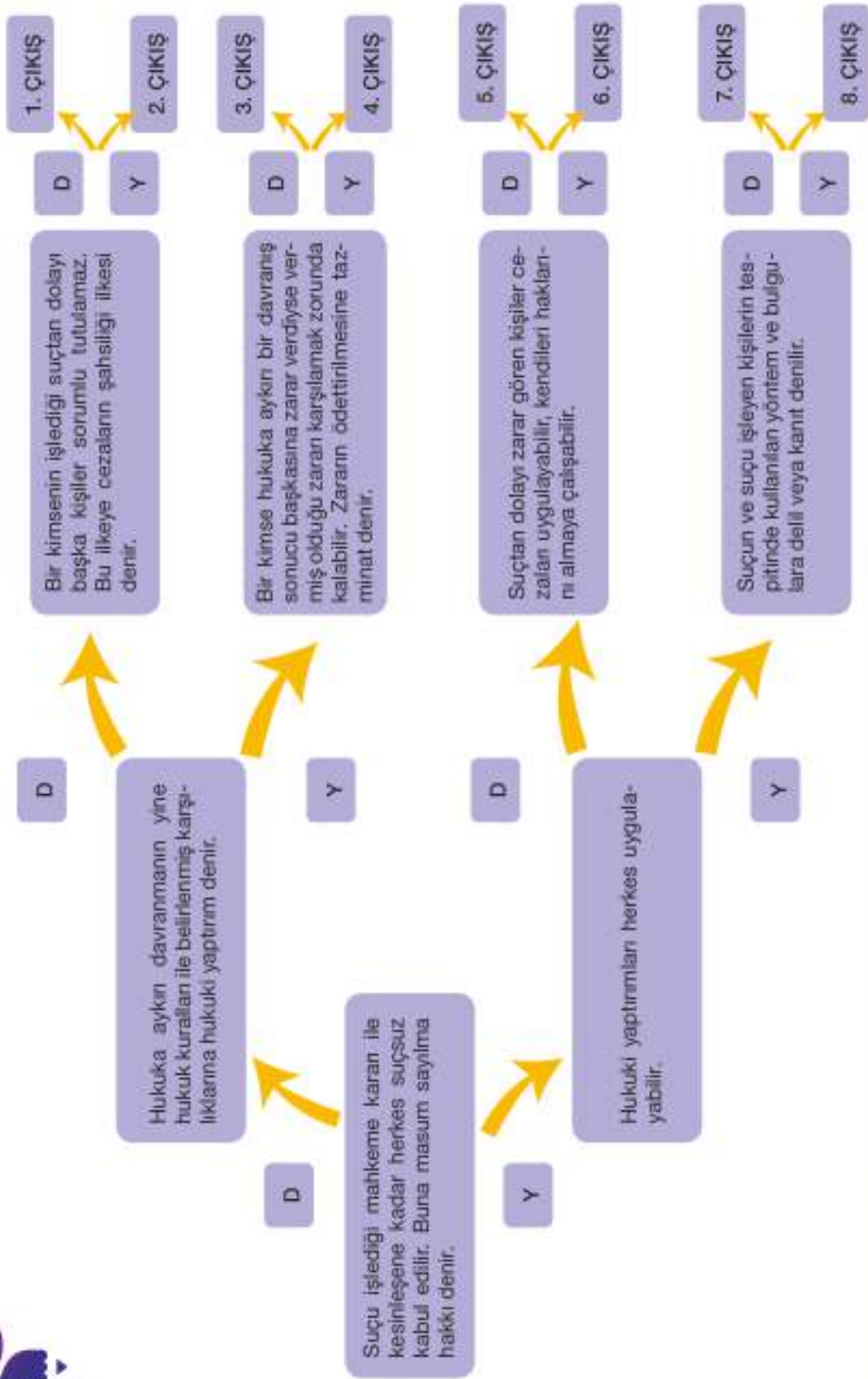
Hukuka aykırı davranışlarımız toplum üzerinde de bazı olumsuz etkilere sahip olabilir. Bir suç işlendiğinde toplum düzeni bozulur. Örneğin; bir mahalledeki bir eve hırsız girdiğinde o mahallede oturan herkes huzursuzluk yaşar. Yine eline aldığı gerçek veya kurusıkı bir tabanca ile düğünlerde veya asker uğurlamalarında rastgele havaya ateş açan bir kişi, tabanca sesini duyan herkesi tedirgin ve rahatsız edebilir.

Hukuk kuralları insanların toplum içerisinde huzurlu ve güvenli bir şekilde yaşaması için vardır. Hukuk kurallarının bazen yetersiz kaldığına dair eleştiriler getirebiliriz. Ancak hukuk kurallarını eleştirmememiz onlara uymama hakkını bize vermez. Çünkü herkes hukuk kurallarına uymak zorundadır.

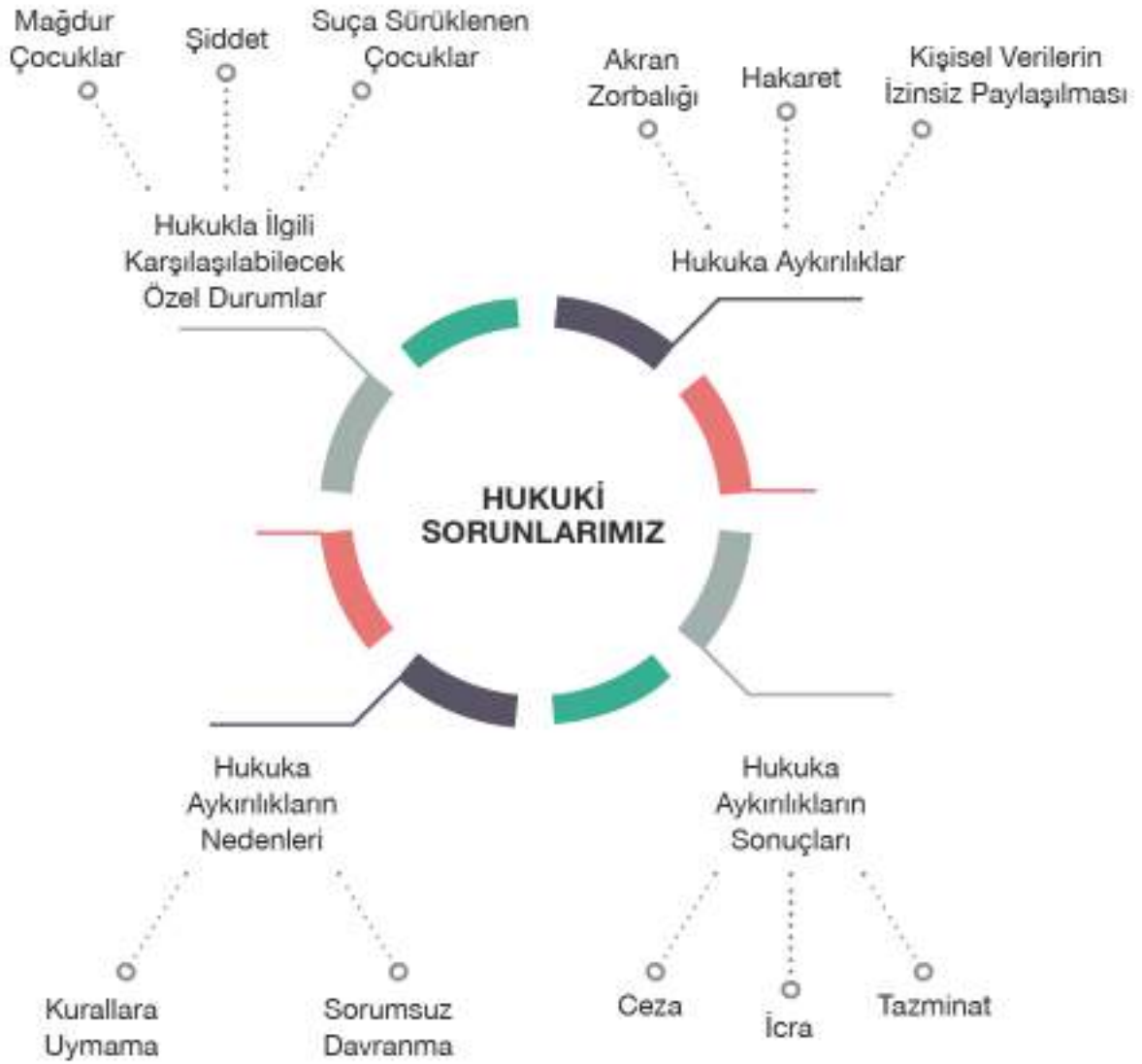
Tanılayıcı dallanmış ağaçta konuyla ilgili bazı ifadeler verilmiştir. İlk ifadeden başlayıp ifadelerin doğru veya yanlış olduğuna karar vererek okları izleyelim. Vereceğimiz cevaplarla sekiz ayrı çıkışa ulaşabileceğimizi ve doğru çıkışı bulmamız gerektiğini unutmayalım.

ÜNİTE ÖZETİ

Aşağıda verilen bilgileri inceleyerek üniteye öğrendiklerimizi gözden geçirelim.

NELER ÖĞRENDİK?

Aşağıdaki yapılandırılmış gride hukukla ilgili bazı kavramlara yer verilmiştir. Soruları cevaplayalım. Uygulama adımları doğrultusunda etkinlikleri gerçekleştirelim.

1. Mağdur	2. Hakaret	3. Şiddet
4. Mahkeme	5. Ceza	6. Tazminat
7. Delil	8. İcra	9. İstismar

1. Yukarıdaki kutucuklardan hangileri başlıca hukuki yaptırım türlerindedir? Uygun kutucukların numaralarını yazalım.

2. Yukarıdaki kutucuklardan hangileri hukuka aykırılıklara örnek oluşturmaktadır?

NELER ÖĞRENDİK?

Aşağıdaki benzetme etkinliğini yapalım. Boşluklara uygun olacağını düşündüğümüz kelimeleri yazalım.

Hakaret insana atılan bir taş'a benzer; çünkü ikisi de insanın canını acıtır.
Cinsiyet eşitsizliği..... benzer; çünkü.....
Şiddet..... benzer; çünkü.....
İmza..... benzer; çünkü.....
Zorbalık..... benzer; çünkü.....
Ceza..... benzer; çünkü.....
Kişisel verilerimiz..... benzer; çünkü.....
Sorumluluk..... benzer; çünkü.....
Hukuki yaptırım..... benzer; çünkü.....
İcra benzer; çünkü.....
Mağdur..... benzer; çünkü.....
Delil..... benzer; çünkü.....
İstismar..... benzer; çünkü.....
Tazminat..... benzer; çünkü.....

ÖZ DEĞERLENDİRME FORMU

Hukuki Sorunlarımız ünitesinin sonuna geldik. Aşağıdaki ifadelerin karşısındaki kutucuklardan bize uygun olanları (✓) işaretiyle işaretleyelim. Kısmen ve Hayır seçeneğini işaretlediğimiz konuları tekrar gözden geçirmeyi unutmayalım.

BUNLARI ÖĞRENDİM	Evet 😊	Kısmen 😐	Hayır 😞
Şiddet türleri arasındaki farkları açıklayabilirim.			
Şiddete karşı korunma yollarını bilirim.			
İhmal ve istismar arasındaki farkı açıklayabilirim.			
Mağdur çocuklar ve suça sürüklenen çocukların korunma yollarını bilirim.			
Çocukların çalıştırılabileceği işleri ve sigortasız çalıştırmayacağını bilirim.			
Kadın ve erkeğin haklardan eşit şekilde yararlanması gerektiğini bilirim.			
Erken yaşta ve zorla evliliğin hukuka aykırı olduğunu bilirim.			
Sorumluluklarımın bilincinde bir birey olarak hukuka aykırılıkların oluşmaması için özen gösteririm.			
Hukuki sorunlarla karşılaştığım zaman, hukuki yollara başvurabilirim.			
İmza atmanın hukuki bağlayıcılığı olduğunu bilirim.			
Gerçek ve sanal ortamda kişisel verilerimi korur, başkalarının kişisel verilerini paylaşmamaya dikkat ederim.			
Hakaret etmenin bir suç olduğunu ve cezası olduğunu bilerek buna uygun davranırım.			
Arkadaşlarımı alaya alma, oyuna almama, onlara vurma ve itme gibi davranışlar sergilemem.			
Suçluların yakalanmasında ve cezalandırılmasında delillerin önemini fark ederim.			
Cezalann şahsiliği ve masum sayılma ilkelerini açıklarım.			

4. ÜNİTE

HUKUKİ ÇÖZÜMLERİMİZ

*Kırk Düğümün
Binbir Çözüm Yolu Vardır.*

BARIŞÇIL YOLLARLA ÇÖZÜM

Aşağıda verilen olayları sınıfta canlandıralım.

1. Olay

Aynı odayı paylaşan iki kardeşiniz. Kardeşlerden biri sınava çalışmayı son güne bırakmıştır. Kardeşlerden diğeri ise yarı müzik dersindeki flüt ile yapılacak sınava hazırlanması gerekmektedir.

2. Olay

En yakın arkadaşınızın doğum günü partisine davetlisiniz. Arkadaşınızla birlikte partiye gelecekleri davetli listesine yazıyorsunuz. Arkadaşınız, sizin sevmediğiniz birisini davetli listesine eklemek istiyor.

3. Olay

Oturduğunuz binanın bahçesinde arkadaşlarınızla top oynuyorsunuz. Komşularınızdan biri gürültüden rahatsız olduğu için top oynamanızı istemiyor.

4. Olay

Nöbetçi öğretmen, sınıfın havalandırılmasını istediği için pencereyi açmaya yöneliniz. Ancak arkadaşınız hasta olduğu için pencerenin açılmasına itiraz etti.

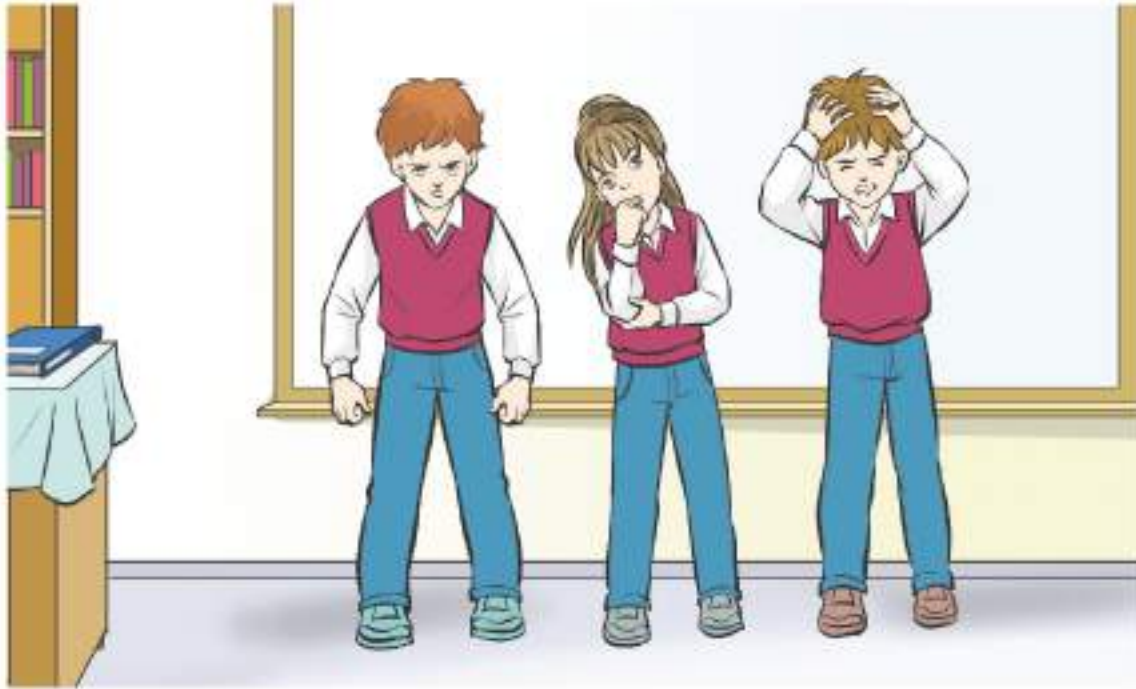
1. Olayların benzer ve farklı yönleri nelerdir?
2. Bu olayların çözüm yolları nelerdir? Tartışalım.

Toplumsal bir varlık olan insan aynı zamanda sahip olduğu farklı özellikleri ile bir bireydir. Bireylerin farklı fiziksel özellikleri, duygu ve düşünceleri aslında toplum için bir zenginlik kaynağıdır. Bu zenginlikler birlikte yaşama kültürünün de önemli bir parçasıdır. Birlikte yaşama kültürünün gereği olarak bireyler sürekli iletişim ve etkileşim hâlinindedir. Bu süreçte sevgi, saygı, yardımlaşma, dayanışma, sorumluluk, sabır ve barış gibi değerler yaşatıldıkça huzur içinde bir hayat sürmek dilekten öte gerçeğe dönüşür. Değerler aynı zamanda olumlu, barış ve huzur içinde bir yaşamın anahtarıdır.

Çatışma

Her bireyin farklı özelliklere, değerlere, duygu ve düşüncelere sahip olması, istek ve ihtiyaçlarının farklı olması ve sınırlı kaynaklar kişiler ya da gruplar arasında çatışmalara neden olabilir. Çatışma genellikle olumsuz bir kavram olarak değerlendirilir. Bunun nedeni, çatışma hakkında yeterli bilgiye sahip olmama veya geçmiş yaşantılardaki olumsuz deneyimlerden kaynaklanabilir. **Çatışma**, aynı anda ortaya çıkan birbirine karşıt veya eşit derecede çekici dilek ve isteklerin bireyde meydana getirdiği ruhsal durumdur. Çatışma; kişinin kendi içinde olabileceği gibi kişi ile başka bir kişi veya grup içinde ve gruplar arasında da olabilir. Çatışma, hayatın her anında olan ve doğru şekilde çözüldüğünde insanın gelişmesini sağlayan bir süreçtir.

Üç kişi, heykel olma etkinliğini yapmak için sınıfın boş bir alanına gçelim. Hepimiz ayrı ayrı yaşadığımız bir çatışma anını düşünelim ve bu çatışmaya verdiğimiz tepkileri pantomim tekniğiyle gösterebiliriz. Etkinliği yaptıktan sonra da aşağıdaki sorulan tüm sınıfça cevaplayalım.

1. Sizce bu arkadaşlarınız nasıl bir çatışma anı yaşıyorlar?
2. Bu çatışmaya gösterdikleri tepkiler sizce neler olabilir?

Kişiler arasındaki farklı istek ve tercihler anlaşmazlık ve uyuşmazlıklara neden olabilir. Böyle bir durumda ortaya çıkan çatışmaya gösterilen tepkiler de farklılık gösterebilir. Bu tepkileri aşağıda birlikte inceleyelim.

"Kaybet-Kaybet"

Bazı kişiler yaşadıkları durumları görmezden gelerek, uzaklaşarak ve inkâr ederek çatışmaya girmemeye çalışır. Her iki taraf da çatışmayı inkâr ederse ve tarafların ihtiyaçları karşılanmazsa "kaybet-kaybet" sonucu oluşur.

"Kazan-Kaybet"

Bazı kişiler çatışmaya çok sert tepki verir. Bu tepkiler, çatışmada saldırganlık, tehdit, öfkeli ve kaygılı ifadeler şeklinde ortaya çıkar. Bu durumda "kazan-kaybet" sonucu oluşur. Ancak tarafların elde ettiği "kazan-kaybet" sonucu çatışmanın bir çözümü değil bir sonraki çatışma için yeni bir gerekçe meydana getirir.

"Kazan-Kazan"

Bazı kişiler çatışma durumunda ilkeli tepkiler verir. Bu tepkilerde "kazan-kazan" ilkesi vardır. İlkeli tepkiler veren bu kişiler çatışmada karşıdaki kişiyi anlamaya çalışan ve karşı tarafın da kendisini anlamasını bekleyen kişilerdir.

İyi dinleyen, olumlu iletişim dili kullanan, mantıklı ve akılcı davranan, empati kuran, gerektiğinde hatalarını kabul eden ve başkalarının haklarına saygı gösteren bireyler için çatışmalar hep kazançla sona erer. Makul olma olarak adlandırılabilen bu davranışlar sayesinde anlaşmazlık ve uyuşmazlıklar barışçıl yollarla çözülmüş olur.

Yaşanması muhtemel bir anlaşmazlık ve uyuşmazlık durumunda hem bizim hem de karşı tarafın kazançlı çıkması için neler yapmamız gerektiğini örnek vererek açıklayalım.

Çatışma Çözme Stratejileri

Her insan çatışma çözmeye farklı stratejiler kullanır. Çatışma çözmeye kullanılan stratejiler şunlardır:

Geri Çekilme Stratejisi

Bu stratejiyi tercih eden kişiler, çatışmayı çözmek yerine geri çekilir ve çatışma oluşturan kişilerden uzak durur. Bu stratejiyi kullanan kişiler çatışmanın çözüme ulaşacağına inanmaz ve çaresizlik yaşar. **Kaplumbağaya** benzetilen bu stratejide amaç da ilişki de önemsizdir.

Yatışma Stratejisi

Bu stratejiyi kullanan kişiler, ilişkilere çok önem verir ve bu kişilerin amaçları geri plandadır. Çatışmalarda kendi isteklerini önemsiz görür ve karşılarındaki kişinin ihtiyaçlarını karşılamaya çalışır. Çatışmaların ilişkilere zarar verdiğini düşünerek başkalarının zarar görmemesi ve tatsızlık çıkarması için çatışmadan kaçınır. **Oyuncak ayıya** benzetilen bu stratejide, başkaları tarafından kabul edilmek ve sevmek onlar için çok önemlidir.

Güç Kullanma Stratejisi

Bu stratejiyi kullanan kişiler için amaçları, ilişkilerinden daha önemlidir. Amaçlarına ulaşmak için çatışmalarda kendi çözümlerini kabul ettirmeye çalışırlar hatta çatışmada şiddet bile kullanabilirler. Çatışmada karşı tarafı ezmeye çalışır. **Köpek balığına** benzetilen bu stratejide, başkaları tarafından sevmek onlar için çok önemli değildir.

Uzlaşma Stratejisi

Bu stratejiyi kullanan kişiler amaçlarına da ilişkilerine de orta düzeyde önem verir. Çatışma durumlarında uzlaşmak için çaba harcar. Bunun için amaçlarının bir kısmından vazgeçer ve karşı tarafı da bu konuda ikna etmeye çalışır. **Tilkiye** benzetilen bu stratejide uzlaşmak ön plandadır.

Yüzleşme Stratejisi

Bu stratejiyi kullanan kişiler için çatışmalarda her iki tarafın amacı ve ilişkisi önemlidir. Çatışma durumunda kişiler tarafların ikisinin de kazanabileceği bir çözüm arar. **Baykuşa** benzetilen bu stratejide yüzleşme ve çözüm çok önemlidir.

Aşağıda verilen olayı inceleyelim. Çatışma çözmede kullanılan stratejileri dikkate alarak olayın sonucunu ve çözüm yollarını ilgili yerlere yazalım.

Halı sahada maç yaptığınız sırada bir arkadaşınız karşı takımın oyuncusuna sert bir faul yaptı. Faule maruz kalan arkadaşınız yerinden kalktı ve faul yapanın yanına gitti.

Geri Çekilme Stratejisine Göre Sonuç ve Çözüm:

Yatışma Stratejisine Göre Sonuç ve Çözüm:

Güç Kullanma Stratejisine Göre Sonuç ve Çözüm:

Uzlaşma Stratejisine Göre Sonuç ve Çözüm:

Yüzleşme Stratejisine Göre Sonuç ve Çözüm:

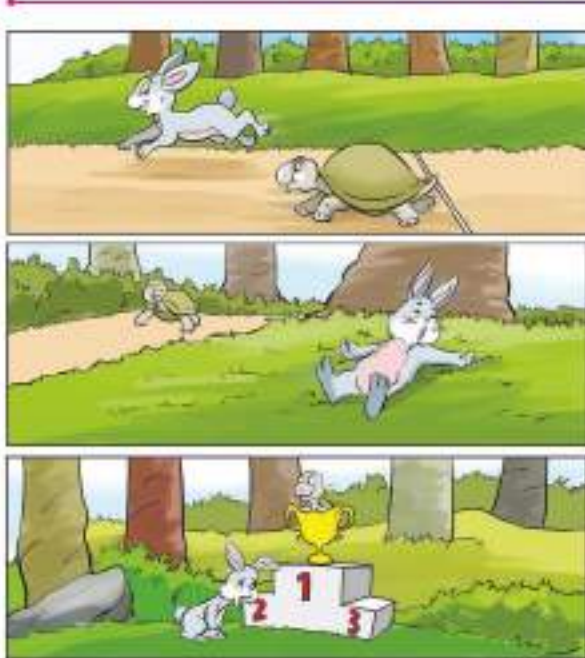
Sizce çatışma durumunun çözümü için çatışma çözme stratejilerden hangisi kullanılmalıdır? Nedenini aşağıya yazalım.

Benim Stratejim ve Kullanma Nedenim:

Olayın çözümünde kullandığımız çatışma çözme stratejisini dikkate alarak formu dolduralım.

	Evet 😊	Kısmen 😐	Hayır 😞
Konuşarak sorunların çözülebileceğini düşünüyorum.			
Arkadaşlarım kırılmasın diye onların her istediğini yaparım.			
Biriyle tartışmaktansa ondan uzak durmayı tercih ederim.			
Anlaşamadığım arkadaşım, benimle olan ilişkisini düzeltmek istiyorsa benim dediğimi yapmalıdır.			
Biriyle tartıştığımda, onun hakkında karar vermeden önce kendimi onun yerine koyup onun ne düşündüğünü anlamaya çalışırım.			
Arkadaşım ile çatıştığımda onu kaybetmemek için sessiz kalırım.			
Bir çatışma durumunda kaybetmek benim için zayıflıktır.			
Çatışma durumunda her iki taraf da amaçlarından taviz verebilmelidir.			
Çatışmada çözüm yolu taraflarca birlikte aranmalıdır.			
Çatışma durumunda herkesin gereksinimi önemlidir.			

Not: Formda üç ve daha fazla "Hayır" cevabı verdiksek çatışmayı benzeri yolla çözme stratejimizi gözden geçirmeliyiz.

Yanda verilen resimleri inceleyelim. Sınıfta üç grup oluşturalım. Resimlerden yola çıkarak birinci grup tavşanın gözünden, ikinci grup kaplumbağanın gözünden, üçüncü grup ise tavşan ve kaplumbağayı izleyenlerin gözünden kısaca bir hikâye yazsın. Yazılan hikâyeleri gruplardan seçilecek temsilciler aracılığıyla sınıfta canlandıralım. Canlandırma sonrasında gruplar arasında hikâyelere bakış açımızla ilgili düşüncelerimizi karşılaştıralım.

İnsanlar kendi aralarında doğan uyuşmazlıkların çözümünde makul olduğu sürece, kırk düğümüş gibi görünen bu uyuşmazlıkların binbir çözümünü yine kendileri bulabilir. Uyuşmazlıkların çözümünde çeşitli uzlaşma yöntemlerine başvurulabilir. Çatışma çözme, arabuluculuk, uzlaşma ve tahkim bu yöntemlerden bazılarıdır.

Çatışma çözme süreci, tarafların birbirlerini suçlamadan uzlaşmacı bir ortam içerisinde, etkili iletişim kurarak sorunları konuşabildiklerinde başlar. Olumlu bir tutumla yapıcı konuşmaların sergileneceği bir ortam oluşturulduğunda artık çözüme giden yol açılmış olur. Çatışma çözme sürecinin basamakları şunlardır:

1

Sorunu Tanımla: Çatışma yaşayan taraflar, sorunu öncelikle kendi algıladıkları biçimde tanımlamalıdır. Sonra farklı bakış açılarıyla yeniden sorunu tanımlamaya çalışmalıdır.

2

İstek ve Gereksinimleri Belirle: Kişiler, karşılıklı olarak birbirlerinin istek ve gereksinimlerini fark etmelidir. Ortak istek ve gereksinimlerini belirlemelidir.

3

Olumlu İletişim Kur: İletişim süreci olumlu olmalıdır. Önce geleceğe yönelik çalışmayı, sonra geçmişte yaşananları değerlendirerek uzlaşma sağlanmalıdır.

4

Uygun Çözümler Belirle: Çatışmayı çözerken kişilerin karşılıklı çıkarları dikkate alınmalı ve çatışmanın çözümünde en uygun seçenekler değerlendirilmelidir. Uygulanabilir çözüm seçenekleri belirlenmelidir.

5

Adil Anlaşma Yap: Çatışmada her iki tarafın da anlaşabileceği, tarafların çıkarlarına uygun adil bir anlaşma yapılarak çatışma çözümlenmeli ve sonlandırılmalıdır.

1. Bir uyuşmazlık durumunda çözüm için adil bir anlaşma nasıl yapılmalıdır?
2. Adil anlaşma yaparken nelere dikkat edilmelidir? Tartışalım.

Arabuluculuk

Bazı hukuki uyuşmazlıkların çözümünde arabuluculuk yöntemi kullanılır. **Arabuluculuk**, anlaşmazlığa düşen kişilerin bağımsız ve tarafsız üçüncü bir kişinin desteği ile sorun üzerinde görüşüp alternatif çözüm önerileri geliştirerek anlaşmazlığı sonlandırma uygulamasıdır. Aynı zamanda arabuluculuk mahkeme dışı, etkin bir çözüm yoludur. Taraflar, aralarındaki uyuşmazlığı bir "arabulucunun" yardımıyla, birlikte görüşerek ortak bir çözüme ulaştırabilir. Arabuluculuğun amacı kimin kazanıp kimin kaybedeceğine karar vermek değildir. Önemli olan tarafların gereksinimleri doğrultusunda en uygun çözüm yolunu bulmaktır. Böylece "kazan-kazan" anlayışı ile sorun çözülmüş olur.

Arabuluculuğun Yararları

- Mahkemeden daha kısa sürer ve ekonomiktir.
- Arabuluculuk anlaşması mahkeme kararına eş değerdir.
- Arabulucumuzu kendimiz seçebiliriz.
- Uyuşmazlığın her aşamasında başvurabiliriz.
- Arabuluculuk sürecinde uyuşmazlığımızı rahat bir ortamda ve açıkça konuşabiliriz. Süreçte konuşulan her şey gizli tutulur. Bu durum ticari itibar ve bilgiler ile aile mahremiyeti açısından büyük önem taşır.
- Taraflar, kendi çözümlerini bulduklarından anlaşmazlıklar ortadan kalkarken ilişkiler de sürdürülebilir.
- Arabuluculuğa başvurmakla mahkemeye gitme hakkımızı kaybetmeyiz.

Arabuluculuk ile ilgili Adalet Bakanlığının www.arabuluculuk.adalet.gov.tr İnternet sayfasını inceleyebilirsiniz.

Hukuki uyuşmazlıkların çözümünde kullanılan arabuluculuk ile ilgili aşağıda verilen afişi inceleyerek soruyu cevaplayalım.

ARABULUCULUK

Ekonomik, hızlı, gizli ve gönüllü çözüm

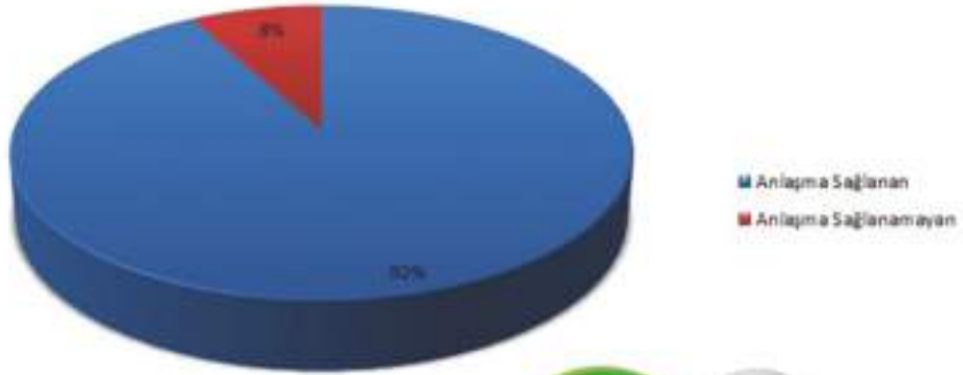
- Afişe göre arabuluculuk ile ilgili neler söylenebilir?

2017 yılı Ağustos ayına ait verileri içeren aşağıdaki grafiği inceleyerek soruları cevaplayalım.

Sonuca Göre Arabuluculuk Uygulamaları İstatistikleri

Anlaşma Sağlanan	13854
Anlaşma Sağlanamayan	1191
Toplam	15045

Arabuluculuk Uygulamalarının Parasal Değeri

785.941.478,09 TL

www.adb.adalet.gov.tr

1. Anlaşma sağlanan arabuluculuk uygulamalarının hem bireylere hem yargı sistemine hem de ülkemiz ekonomisine katkıları nelerdir?
2. Arabuluculuk uygulamalarının özellikle bireyler arasında, toplumda yaygınlaştırılması için neler yapabiliriz? Sınıfımızda ve okulumuzda arabuluculuk uygulamaları yapabileceğimiz durumlara örnek verelim.

Arabuluculukla ilgili kamu spotlarını dinleyerek soruları cevaplayalım.

1. Arabuluculuk nedir?
2. Arabuluculuk neden önemlidir?
3. Hukuki sorunların çözümüne arabuluculuğun katkıları neler olabilir? Örnek vererek açıklayalım.

Kişiler veya gruplar aralarındaki uyuşmazlıkların çözümü için anlaşarak uyuşmazlıklarını barışçıl yollarla çözebilir. Bunun için bireyler herhangi bir üçüncü kişiye gerek kalmaksızın aralarında adil bir anlaşma yaparak çözüme gidebilir. Uyuşmazlıkların çözümünde başvurulacak yöntemlerden biri de uzlaşmadır.

Uzlaşma

Uzlaşma yönteminde basit bir suç işlendiğinde suçun mağduru ve sanığı olan kişiler karşılıklı olarak kendilerine yapılan uzlaşma teklifini kabul ederlerse cumhuriyet savcısı veya hâkim tarafından bir uzlaştırmacı görevlendirilir. Uzlaştırmacı da arabuluculuk yönteminde olduğu gibi görüşmeleri gizlilik içerisinde yürütür ve taraflardan bağımsız konumdadır. Ancak arabuluculardan farklı olarak uzlaştırmacı sadece tarafları bir araya getirmek ve aralarındaki iletişimi kolaylaştırmakla yetinmez. Taraflara çözüm önerileri de sunar. Bu çözüm önerileri üzerinde tarafların görüşüp anlaşmalarını sağlamaya çalışır. Bu bakımdan uzlaştırmacı çözüm sürecinde arabuluculardan daha etkin bir rol üstlenmektedir. Uzlaştırma faaliyeti sayesinde de mağdurun uğradığı zararlar sanık tarafından karşılanarak taraflar arasında daha kolay ve hızlı şekilde anlaşmazlık çözülür.

Aşağıda verilen gazete haberini inceleyerek soruyu cevaplayalım.

GAZETE

İhtiyaç Sahibine Ayakkabı Alarak Uzlaştılar

Cumhuriyet Başsavcılığı Uzlaşma Bürosunda "tehdit ve mala zarar verme" suçlarından yürütülen uzlaştırma işleminde dosyanın mağduru ile sanık, sanığın ihtiyaç sahibi 7 çocuğa ayakkabı alması üzerine uzlaştırdılar.

(İnternet Kaynağı 4.1: Düzenlenmiştir.)

Yargılanmaktan Lahmacun İsmarlayarak Kurtulan Adam

Hakaretten 1 yıldan 3 yıla kadar hapis cezası istemiyle hakkındaki dava açılan E.K. ile mağdura uzlaşma teklifinde bulunuldu. 30 kimsesiz çocuğa bir öğün lahmacun ve ayran ısmarlama şeklindeki uzlaşma teklifini kabul eden E.K. davadan kurtuldu.

(İnternet Kaynağı 4.2: Düzenlenmiştir.)

- Uzlaşma yönteminin hukuki uyuşmazlıkların çözümünde taraflara faydalarını örnek vererek açıklayalım.

Unutmayalım ki, uzlaşma yöntemiyle uyuşmazlıkların çözümünde "kazan-kazan" anlayışı hakimdir. Bu yöntemde taraflar için en uygun çözüm yolu seçilerek adil bir anlaşma sağlanmaya çalışılır.

Tahkim

Biriyle bir işin yapılması veya mal alınması için yaptığımız sözleşmede aramızda anlaşmazlık çıkması hâlinde, bu anlaşmazlığın hakem veya hakem heyeti tarafından çözüleceği şartını koyabiliriz. Bu çözüm yöntemine **tahkim** denir. Tahkim ile uyuşmazlıklar daha kısa sürede ve daha az masrafla çözümlenebilmektedir. Tahkim sürecinde görev alan hakemler, uyuşmazlık konusunda uzman kişiler arasından belirlenmektedir.

UYUŞMAZLIKLARI ÇÖZEN KURUMLAR

Aşağıda verilen olayları sınıfta canlandıralım ve soruyu cevaplayalım.

Bana hakaret edemezsin!

Hakaret edersem ne olur?

Elektrik faturası ne kadar çok gelmiş!

1000 TL !!!

Bu kadar elektrik kullanmamız mümkün değil!

Şimdi ne yapacağız?

- Bu sorunlarla karşılaşan kişilere neleri, niçin tavsiye edersiniz?

Bireyler kendi aralarındaki uyuşmazlıkların çözümünde çeşitli uzlaşma yöntemlerini kullanarak sorunu barışçıl yollarla çözebilir. Çatışma çözme, uzlaşma ve arabuluculuk gibi uzlaşma yöntemlerine başvurulduğunda tüm taraflar için sonuç kazançlı olur. Ancak bazı durumlarda birey-birey, birey-toplum ve birey-devlet arasında yaşanan uyuşmazlıklarda uzlaşma yöntemleri ile sorun çözülemeyebilir. Bu tür uyuşmazlıkların çözümünde görevli kurum ve kuruluşlara başvurarak hak arama yolları kullanılır. Böylece uyuşmazlık durumlarında taraflar, hak arama yollarını kullanarak kendilerini korumuş olur.

Hukuki uyuşmazlık durumlarında çözüm için ilk önce uzlaşma yöntemlerine başvurulmalıdır. Uzlaşma sonucunda herhangi bir çözüme ulaşılamamışsa uyuşmazlık durumuna göre ilgili kurum ve kuruluşlara başvuru yapılarak uyuşmazlığın çözümüne gidilmelidir.

Hukuki uyuşmazlık konusu, devlet kurumlarının çözebileceği bir sorun ise ilgili kuruma başvurarak uyuşmazlığın çözüm yoluna gidilmelidir. Örneğin, belediyenin sunduğu bir hizmet ile ilgili bir sorun olduğunda belediyeye, eğitim ile ilgili bir sorun olduğunda eğitim müdürlüklerine, sağlık ile ilgili bir sorun olduğunda sağlık müdürlüklerine çözüm için başvuru yapılmalıdır. Bu başvurular vatandaş için hem bir hak hem de haklarını korumanın önemli bir yoludur.

Aşağıda verilen uyuşmazlık durumunu ve çözüm basamaklarını okuyarak soruları cevaplayalım.

1

Mehmet Bey'in ailesi beş kişiliktir. Her ay ortalama 50 TL su faturası gelmektedir. Ancak geçen aya ilişkin gelen su faturasındaki 500 TL'lik ödeme hepsini aşmıştır.

2

Su faturasında bir yanlışlık olduğunu düşünen Mehmet Bey ilk önce belediyeye giderek durumu görevlilere anlatır. Ancak aralarındaki uyuşmazlık bu aşamada çözülemez.

3

Mehmet Bey, belediyeye bir dilekçe ile başvuru yapar ve dilekçe ekine konuyla ilgili belgeleri ekler.

4

Belediye görevlileri konuyla ilgili incelemeleri yapar ve su sayacının yanlış okunduğunu tespit eder.

5

Sonuçta Mehmet Bey'in su faturası yeniden düzenlenir ve sorun çözülmüş olur.

1. Mehmet Bey'in sorunu Belediyeye olan başvurusu sonucunda çözülmemiş olsaydı sorunun çözümü için ne yapabilirdi?
2. Mehmet Bey'in başka nereye başvurmasını tavsiye edersiniz? Neden?

Hukuki uyuşmazlık; bireyler ile ilgili idari kamu kurum ve kuruluşları arasında çözülemezse veya konuyla doğrudan ilgili bir kamu kurumu yok ise uyuşmazlığın çözümü için yargı kurumlarına başvurulabilir. Farklı yargı kurumları kendilerine Anayasa ve kanunlarla verilen görev yetkilerine göre farklı hukuki uyuşmazlıkları çözerler.

Mahkemeler, Anayasa'mıza göre Türk milleti adına bağımsız ve tarafsız olarak karar verir. Mahkemelerin, kanunlarla belirlenen yetkilerine dayanarak verdikleri bu kararlara uyulması ve saygı gösterilmesi gerekir. Ülkemizde birden fazla mahkeme türü bulunmaktadır. Mahkemelerin hangi davalara bakacakları kanunlarla belirlenmiştir. Vatandaşların başvurularını yapacakları ilk derece mahkemeleri temel olarak üçe ayrılır:

Hukuki uyuşmazlıkların çözümü için başvuru yapılan ilk derece mahkemelerinde verilen kararları doğru bulmayan taraf, bir üst mahkemeye başvurarak hak aramaya devam edebilir. Hukuk ve ceza mahkemelerinde verilen kararlar için Bölge Adliye Mahkemelerine, idare ve vergi mahkemelerinde verilen kararlar için Bölge İdare Mahkemelerine başvuru yapılabilir. Anayasa’da yer alan temel hak ve özgürlüklerin ihlali durumunda bir üst mahkeme olan Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yapılabilir.

Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yapabilmek için konuyla ilgili tüm idari ve yargısal süreçlerin tamamlanmış olması gerekir. Diğer bir ifadeyle uyuşmazlığın çözümü için önce ilgili kamu kurum ve kuruluşuna ve mahkemelere başvurulduğu hâlde uyuşmazlık çözülememiş olmalıdır.

Aşağıda verilen uyuşmazlıkların çözümü ile ilgili önerilerimizi ve çözüme ulaşmaya kadar başvurulabilecek kurumları noktalı yerlere yazalım.

Sınavdan aldığı notun doğru olmadığını düşünen Gül, itiraz etmek istemiş ve

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Aldığı tableti bozuk çıkan Erkan Bey,

Evine hırsız giren Zehra Hanım,

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Evden çıkması için ev sahibinden baskı gören kiracı Gazi Bey,

Emeklilik ikramiyesine itiraz etmek isteyen Osman Bey,

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Vergi borcuna itiraz etmek isteyen Elif Hanım,

ŞİKÂyetçiyim!

Aşağıda verilen resmi inceleyelim ve soruları cevaplayalım.

Aylardır ücretimi tam alamıyorum.
Şikâyetçiyim! Şimdi ne yapacağım?

1. Ücretini (maaşını) alamayan işçiye tavsiyeleriniz nelerdir?
2. İşçi hakkını aramak ve uyuşmazlığın çözümü için hangi kuruma başvurmalıdır?
Neden?

Hukuki uyuşmazlıkların çözümü için idari kurumlara ve yargı sistemindeki mahkemelere başvurarak sorunlar çözülmeye çalışılır. Uyuşmazlıkların çözümünde görevli ve hukuki sürecin bir parçası olan kurumları ve bu kurumların işleyişlerini bilmek önemlidir. Ancak bu şekilde hakları korumak ve mağduriyetlerin önüne geçmek mümkün olur. Hukuki uyuşmazlıkların çözümünde görevli kurumlar ve yaptıkları işlemler şöyle açıklanabilir:

Mahkemeler

Mahkeme, yargılamanın yapıldığı yerdir. Herhangi bir konuda bir hak kaybına uğradığını düşünen kişi dava açabilir. **Dava açmak** bir dilekçe ile hak talebini mahkemeye taşımaktır. Davanın konusuna göre davanın hangi mahkemede açılacağı kanun ile belirlenir. Bu, müracaat edilecek mahkemenin görevli olduğu alan ile ilgilidir. Ceza mahkemelerinde dava açma yetkisi ise cumhuriyet savcılarındadır. Bireyler bir suç işlenmesi halinde Cumhuriyet Savcılığına veya diğer görevli kurumlara şikâyetinde bulunabilirler. Cumhuriyet savcılar gerekli soruşturmayı yaptıktan sonra mahkemeye dava açılmasına karar verebilirler.

Aşağıdaki tabloda verilen dava konusuna göre başvurulacak mahkemeleri birlikte inceleyelim.

Dava Konusu	Davaya Bakmakla Görevli Mahkeme
• Kira ilişkisinden doğan uyuşmazlıklar, • İşveren-işçi arasındaki uyuşmazlıklar, • İcra-iffasa ilişkin anlaşmazlıklar, • Mirasa ilişkin anlaşmazlıklar, • Tüketicilerin taraf oldukları anlaşmazlıklar vb.	Hukuk Mahkemeleri
• Kaçakçılık, • Hırsızlık, • Adam yaralama, • Tehdit vb.	Ceza Mahkemeleri
• Memurların atama ve görevle ilgili itirazları, • Üniversite sınav sonuçlarına itiraz, • Vergi uyuşmazlıkları vb.	İdare ve Vergi Mahkemeleri

Hukuk, idare ve vergi mahkemelerinde kanunların öngördüğü usullere uygun bir dilekçenin hazırlanıp mahkemeye verilmesiyle dava süreci başlar. Ceza davası açmak için dilekçe vermek zorunlu değildir. Suçluların cezalandırılması talebi sözlü olarak da bildirilebilir.

Hukuk Mahkemelerinin Verdiği Başlıca Kararlar Şunlardır:

Kabul Kararı: Hukuk mahkemeleri eğer açılan davada davacının haklı olduğuna inanıyorsa "davanın kabulü" karar verir.

Red Kararı: Hukuk mahkemeleri eğer açılan davada davacının haklı olmadığına inanıyorsa "davanın reddi" karar verir.

Ceza Mahkemelerinin Verdiği Başlıca Kararlar Şunlardır:

Beraat Kararı: Sanığın yüklenen suçu işlemediği ya da fiilin suç olmadığı anlaşıldığında mahkeme beraat karar verir.

Mahkumiyet Kararı: Mahkeme bir suçun işlendiğine karar verdiğinde hapis cezası ile para cezası verebilir.

Tutuklama Kararı: Ceza mahkemeleri şüpheli veya sanığın kaçması, saklanması, delilleri yok etme, gizleme veya değiştirme ihtimali varsa bazı suçlarda tutuklama kararı verebilirler. Tutuklanan şahıs tahliye edilene kadar ceza ve infaz kurumunda kalır.

Tahliye Kararı: Tutuklama sebepleri ortadan kalktığında mahkemeler tahliye karar verirler. Hakkında tahliye kararı verilen kişi aynı anda başka bir suçtan tutuklu değilse derhal ceza ve infaz kurumundan çıkarılır.

Tutuklama kararı bir ceza değildir. Sadece tedbir niteliğinde bir karardır. Tahliye kararı da bir beraat kararı değildir.

Tahliye karar beraat kararı ile, tutuklama kararı da mahkumiyet kararıyla karıştırılmamalıdır. Bir kimsenin tutuklanması o kimsenin suç işlediğini ve ceza aldığını göstermez. Bir kimsenin tutuklandıktan sonra tahliye edilmesi ise o kimsenin beraat ettiği anlamına gelmez.

Bu kararlar dışında ceza mahkemeleri tarafından verilen önemli başka kararlar da bulunmaktadır. Örneğin bir kişinin üstünün, aracının ve evinin aranması ya da telefonlarının dinlenmesi için hâkim kararı gereklidir.

İdare ve Vergi Mahkemelerinin Verdiği Başlıca Kararlar Şunlardır:

Kabul Kararı: İdare ve vergi mahkemeleri eğer açılan davada davacının haklı olduğuna inanıyorsa "davanın kabulü" kararı verir.

Red Kararı: İdare ve vergi mahkemeleri eğer açılan davada davacının haklı olmadığına inanıyorsa "davanın reddi" karar verir.

İptal Kararı: İdare mahkemeleri eğer açılan davada idarenin bir işlemini hukuka aykırı bulursa "iptal kararı" verir.

Cumhuriyet Savcılığı

Yargı kurumlarından biri olan **Cumhuriyet Savcılıkları**; kamu yaranna suçları araştırma, gerekirse ceza davası açma ve mahkemelerde kamu yarannı savunma görevlerini yerine getirir. Savcılıklar herkesin haklarını koruyarak suçluların hak ettikleri cezaları alması için çalışır. Savcılığın

talimatıyla, polis ve jandarma, suç ve suçlulara ilişkin işlem ve araştırma yapar. Ceza mahkemelerinin verdiği kesinleşen kararların yerine getirilmesine ilişkin işlemleri de savcılıklar yürütür.

Cumhuriyet Savcılıklarının Verdiği Başlıca Kararlar Şunlardır:

İddianame: Bir suç soruşturması neticesinde suçun işlendiğine ilişkin yeterli delil olması halinde dava açmaya karar veren cumhuriyet savcısının ceza mahkemelerine dava açmak için düzenlediği belgedir.

Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar: Bir suç soruşturması neticesi suçun işlenmediğine inanan cumhuriyet savcısının vermiş olduğu karardır. Bu karara "Taksizlik Kararı" da denir.

İcra ve İflas Daireleri

Kişilerin alacağını tahsil etmek ve borç konusunda hukuk mahkemelerinin kararlarını uygulamakla görevli yargı kurumu **icra ve iflas daireleridir**. İcra ve iflas daireleri mahkeme ve Cumhuriyet Savcılığının denetiminde faaliyet gösterir. Alacaklı veya alacaklı vekili tarafından daireye yapılan başvuru ile işlemler başlar ve ödeme, haciz veya satış işlemi ile uyumsuzluk durumu sona erer.

Aşağıda verilen sorunlar ile karşılaştığımızda hangi kuruma başvurmalıyız? Başvurulması gereken kuruma göre, aşağıda verilen kurum kutucuğuna sorunları yazalım.

Trafik cezasına itiraz

Bir kimseye hakaret etme

Borçlunun borcunu ödememesi

İşçinin ikramiyesi ile ilgili anlaşmazlık

Doğalgaz faturasına itiraz

Bozuk çıkan ürünün satıcı tarafından geri alınmaması

Üniversite sınav sonucuna itiraz

Miras paylaşımında anlaşamaması

YARGI KURUMLARI

IDARİ KURUMLAR

ADALET İÇİN ÇALIŞANLAR

Yargı sisteminde çalışan bir görevli belirleyerek yaptığı işin içeriğiyle ilgili kendisiyle röportaj yapalım ve ulaştığımız sonuçları arkadaşlarımızla paylaşalım.

Yargı sistemi denildiğinde kimler aklınıza geliyor? Hâkimler, savcılar, avukatlar yargı sisteminde adalet için çalışan ve ilk akla gelen kişilerdir. Yargı sistemiyle ilgili bu meslekleri yapan görevliler; bireyler ve kurumlar arasındaki anlaşmazlıkların çözümü için çalışır. Adalet için görev yapan yargı çalışanları ile adli kolluk görevlilerini birlikte tanıyalım.

Hâkim

Yüksek mahkeme ile diğer mahkemelerde görev yapan cübbe denilen özel bir kıyafet giyen yargı çalışanıdır. Görevi, aralarında sorun olan kimselerin getirdikleri uyuşmazlığı çözmektir. Aynı zamanda devletle vatandaş arasındaki uyuşmazlıkları da hâkim çözer. Mahkemelere hâkimler devlet tarafından atanır. Hâkim görevinde bağımsızdır. Hiçbir kişi ve kurumdan emir ya da talimat almaz. Mahkemelerde hâkimler, hukuka ve kanunlara uygun olarak vicdani kanaatine göre karar verir. Davaları duruşma yaparak çözer. Duruşmalarda tarafları, tanıkları ve bilgisine ihtiyaç duydukları kişileri dinler ve delilleri değerlendirir.

Cumhuriyet Savcısı

Toplum ve devlet adına mahkemelerde dava açan, hâkimler gibi cübbe denilen özel bir kıyafet giyen yargı görevlisidir. Cumhuriyet savcısı, kendisi adına işlem yapan polis ve jandarma vasıtasıyla suçların ortaya çıkarılması, şüphelilerin yakalanması ve mahkeme önüne çıkarılması için çalışır.

Kamu Davası: İşlediği bir suçtan dolayı toplum düzenini bozan suçluyu ve suçlunun eylemini devletin toplum adına yargılamasıdır. Kamu davasına konu olan bir olayda kişi eylemiyle yalnızca bir kişiyi değil toplumu mağdur etmiştir. Hırsızlık, adam öldürme gibi toplum düzenini etkileyen, toplumda huzursuzluğa neden olan suçlar şikâyete gerek olmaksızın devlet tarafından takip edilir ve cezalandırılır.

Avukat

Mahkemelerde kişilerin haklarını savunur. Avukatlar, anlaşmazlıkların adalete uygun bir şekilde çözülmesi için çalışır. Hukuk kurallarının tam olarak uygulanması için çaba gösterir. Avukatlar müvekkilini temsil etme yetkisine sahiptir. Kişilerin karşılaştıkları hukuki sorunlarda onlara yol gösterir. Bunların yanı sıra avukatlar, hukuki konularda talep edenlere danışmanlık yapar. Haklarının savunulmasını veya hukuki bir konuda yardım isteyenler avukatla anlaşır ve ona kendisini temsil etme görevini verir. Kendilerine ait özel bürolarda çalışan avukatlar duruşmalarda tıpkı hâkim ve cumhuriyet savcılarını gibi cübbe denilen özel bir kıyafet giyer.

İcra Memuru

Borçludan alacağını alamayanlar icra ve iflas dairesine başvuru yapabilir. İcra memurları, kişilerin ödenmeyen alacaklarının ödenmesi için çalışır.

Zabıt Kâtibi

Zabıt kâtibi, mahkeme salonlarında yapılan duruşmalardaki konuşma ve işlemleri hâkimin talimatıyla kayıt altına alan görevlidir.

Mübaşir

Mahkeme salonunda duruşma yapılırken hâkimin beyanını alacağı kişileri içeriye çağırarak, oturacakları yeri gösteren ve hâkimlerin duruşma salonunun düzeni ile ilgili talimatlarını taraflara bildiren ve uygulayan görevlidir.

İnfaz ve Koruma Memuru

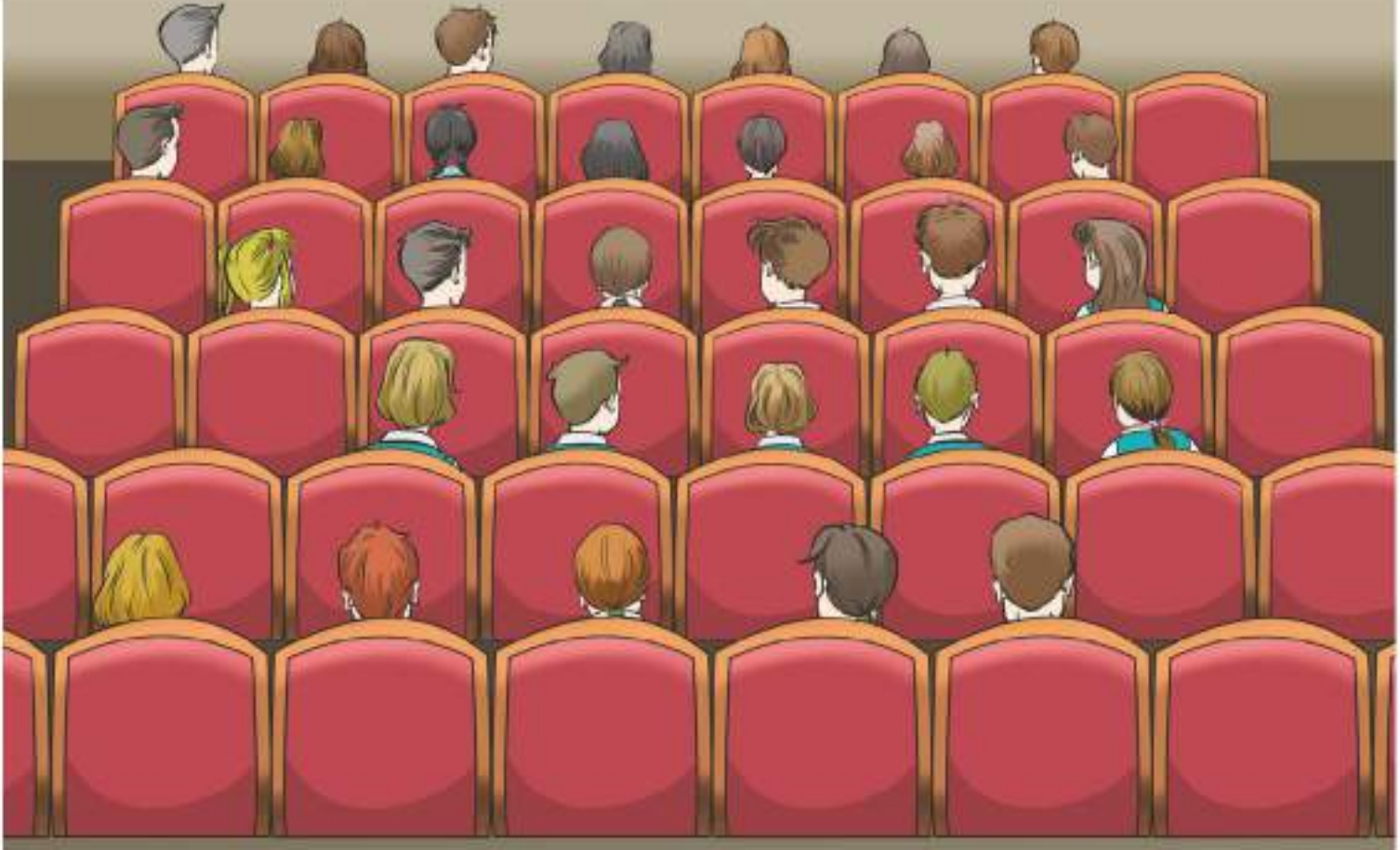
Suç işlediği için hakkında mahkemelerce hapis cezası verilenlerin cezalarını çektiği ve suç işlediği iddiasıyla tutuklananların tutulduğu "ceza ve infaz kurumlarında" düzeni, mahkûmların ve tutukluların kurallara uygun biçimde davranmasını sağlamakla görevli kişidir.

Adli Kolluk Görevlileri

Kolluk görevlileri, adli yargıda suça ilişkin delil toplama, suçlunun yakalanması, adil bir yargılanma için gereken bilgi, belge ve kimselere ulaşması sürecinde cumhuriyet savcısına ve hâkimlere yardımcı olan memurlardır. Polis ve jandarma adli kolluk görevlileridir.

Hâkimleri ve Cumhuriyet Savcılarını bizi bilgilendirmeleri amacıyla okulumuza davet edelim. Onlara hukuk ve adaletle ilgili merak ettiklerimizi sorup öğrenebiliriz.

SORULARIM

Duruşma Salonu

Salonda Nasıl Davranılır?

Duruşma salonu hâkimin idaresi altındadır. Hâkim salonun düzenini bozan kişiyi disiplin hapsi ile dahi cezalandırabilir. Bu nedenle salonda bulunduğunuz sırada düzeni korumak için konuşmayınız, konuşmalar hakkında yorumda bulunmayınız, alkışlamak, yuhalamak gibi hareketlere kalkışmayınız. Salonda cep telefonunuzu kapalı tutunuz. İçeride fotoğraf ve video çekimi yapamayacağınızı unutmayınız.

Kim, Ne Zaman Konuşur?

Mahkeme bir usule göre yürür, hâkim zamanı geldiğinde ilgili kişilere söz verecektir. Söz sırası size gelmeden ya da başkası konuşurken araya girerek konuşmaya çalışmak yanlıştır. Mutlaka ifade etmek istediğiniz bir husus varsa hâkimden izin alarak söylemeniz gerekir. Konuşurken ayağa kalkmanız mahkemeye duyduğunuz saygıyı ifade eder.

1- Hâkim(ler)

Mahkeme tipine göre bir ya da daha fazla sayıda hâkim bulunur.

2- Cumhuriyet Savcısı

Bazı ceza mahkemelerinde iddia makamı olarak bulunur.

3- Katip

Duruşma tutanaklarını kayıt eder.

4- Tanık

Tanıklar katibin önünde yer alan kürsüden konuşurlar. Tanık sıfatıyla dinlenilecek olan kişi içeride olup biten olaylardan etkilenmemesi ve gerçeği doğru biçimde anlatması amacıyla dinleyeceği ana kadar salona alınmaz. Bu nedenle tanığın oturacağı bir yer bulunmamaktadır. Tanık ifade vereceği zaman, mübaşir seslenerek onu salona çağıracaktır. Tanığın kimlik belgesi mutlaka yanında olmalıdır. Duruşma salonuna girdiğinde önce kimlik bilgileri zapta geçirilip kontrol edilir. Daha sonra tanıklıkla ilgili sorular sorulur. Bu sorulara açıklık ve doğrulukla cevap veriniz, yalan beyanda bulunmanın suç olduğunu unutmayınız. İfadesini veren tanık hâkim izin verdiği gidebilir.

5- Davacı/ Mağdur ve varsa Avukatı

Davacı veya mağdurlar (varsa avukatları ile birlikte) hâkime göre sağ tarafta otururlar ve gerektiğinde buradan konuşurlar.

6- Davalı ve varsa Avukatı

Ceza davalarında sanık avukatları, hukuk davalarında ise davalı (varsa avukatları ile birlikte) hâkime göre sol tarafta otururlar ve gerektiğinde buradan konuşurlar.

7- Sanık(lar)

Ceza davalarında sanıklar ortada ayrılmış özel bir bölümde oturur. Güvenlik güçleri sanık bölümünün etrafında koruma tedbiri alır.

8- İzleyiciler

Duruşmalar herkese açık olarak yapılır. Ancak genel ahlakın veya kamu güvenliğinin gerektirdiği hâllerde, örneğin çocuklarla ilgili olaylar, cinsel suçlar vb. konulardaki duruşmalar kapalı olarak yapılabilir. Bu durum önceden belirtilir, salona izleyici alınmaz ve içeridekilerin salonu terk etmesi istenir.

9- Mübaşir

Hâkimin duruşma düzen ve güvenliğine ilişkin talimatlarını yerine getirir. Duruşma sırası gelenleri duruşma salonuna davet eder. Duruşma salonunda izlenmesi gereken davranış kurallarını taraflara ve ilgililere açıklar ve bunlara uyulmasını sağlar.

YARGI SİSTEMİNDEKİ KURUMLAR

Adalet için çalışanların görev yaptığı kurumlar nelerdir? Örnek verelim.

Hukuk düzeni; belirli kurallarla, bunların uygulanmasını sağlayan belirli uygulayıcılarla ve kurumlarla işleyişini sürdürür. Hukuki sürecin bir parçası olan başlıca yargı kurumları ve bu kurumların işleyişini bilmek hakları korumak ve mağduriyetlerin önüne geçmek için önemlidir. Yargı sisteminde adaletin sağlanması, toplumsal barışın ve huzurun devamı için çalışan kurumlar vardır. Adalet ile ilgili iş ve işlemlerin yürütüldüğü mahkemeler, Adalet Bakanlığı, adliyeler, barolar ve noterler bu kurumlardan bazılarıdır. Şimdi bu kurumları birlikte tanıyalım.

Anayasa Mahkemesi

Yüksek mahkemelerden biri olan Anayasa Mahkemesinin temel görevi, yasama organının yani TBMM'nin kimi işlemlerinin Anayasa'ya uygunluğunu denetlemektir. Anayasa Mahkemesi, kanunların Anayasa'mıza aykırı olduğu kararına varırsa o kanunu iptal eder. Bunun yanında kendisine yapılan bireysel başvuruları karara bağlar.

Yargıtay

Adli Yargı İstinaf Mahkemeleri (Bölge Adliye Mahkemeleri) tarafından verilen kararlara karşı yapılan başvuruları inceleyerek karara bağlayan yüksek mahkemedir. Yargıtay'a yapılan bu başvurulara **temyiz** denir.

Danıştay

İdari Yargı İstinaf Mahkemeleri (Bölge İdare Mahkemeleri) tarafından verilen kararlara karşı yapılan başvuruları inceleyerek karara bağlayan yüksek mahkemedir. Danıştay'a yapılan bu başvurulara da **temyiz** denir.

Adalet Bakanlığı

Adalet işlerinin yürütülmesi için gerekli hukuki, mali ve idari koşulları sağlamakla görevli kurumdur.

Adalet Bakanlığının görevleri ile ilgili daha fazla bilgi edinmek için www.adalet.gov.tr veya www.hukukiyardim.gov.tr adlı internet sayfalarını ziyaret edebilirsiniz.

Sayıştay

Kamu ve yerel idarelerin bütün gelir ve giderleri ile mallarını TBMM adına inceler ve denetler. Doğru, yeterli bilgi ve rapor sunar. Kamu zararına sebep olan hususları belirler.

İstinaf Mahkemeleri (Bölge Adliye ve İdare Mahkemeleri)

Adli ve idari yargıda ikinci derece mahkemeleri olarak görev yaparlar. Adli ve idari yargı ilk derece mahkemelerinden verilen ve kesin olmayan hüküm ve kararlara karşı yapılan başvuruları inceleyerek karara bağlar.

Adliyeler

Hukuk ve adalet işlerinin görüldüğü devlet kurumudur. Mahkemeler, Cumhuriyet Savcılıkları, icra ve iflas daireleri adliyelerde faaliyetlerini sürdürür.

Adliyeden gerekli izinler alındıktan sonra adliyyeyi ziyaret edelim, adliyye hakkında bilgi alalım ve mümkünse bir duruşmayı da izleyelim. Okula döndüğümüzde izlenimlerimizi ve öğrendiğimiz bilgileri arkadaşlarımızla paylaşalım. Ayrıca sınıfınıza bir adliye çalışanını da davet edebilir, ondan adliye hakkında bilgi alabilirsiniz.

Sınıfımızda bir duruşma canlandırmak için konu seçelim. Daha sonra kimin hangi görevli ya da kişiyi canlandıracağını belirleyelim. Sınıfımızı adliyedeki gibi bir duruşma salonu haline getirelim. Herkes yerine geçtikten sonra herhangi bir olayla ilgili duruşmayı canlandıralım.

Öfke Gelir Göz Kararır, Öfke Gider Yüz Kızarır isimli olayı dinleyerek soruları cevaplayalım.

1. İki komşu arasındaki sorun nasıl ortaya çıkmıştır?
2. Bu sorunun çözümünde nasıl bir yol izlenmiştir?
3. İki komşu arasında uzlaşma sağlanmasaydı neler olabilirdi?
4. Bu olaydan hangi dersler çıkarılabilir? Neden?

Barolar

Avukatların mesleki birliğidir. Avukatlık mesleğinin gelişmesini, meslek içi dayanışmayı sağlamak ve avukatların ihtiyaçlarını gidermek amacıyla çalışır. Avukatlar kanuni olarak ancak baroya kayıt yaptırdıktan sonra çalışabilir. Barolar ihtiyacı olan kimselere ücretsiz olarak adli yardımda bulunur. Bu yardımdan yararlanmak isteyenler il barolarındaki adli yardım bürolarına başvurur. Ülke genelindeki tüm barolar Türkiye Barolar Birliğine bağlıdır.

Noterler

Çeşitli belge ve sözleşmelere resmîyet kazandırmakla yükümlü kamu görevlileridir. İl ve ilçelerde bir veya birden fazla noter bulunabilir. Noterlerin görev yaptığı kurum olan noterlikler, resmî işlemlerin güven içerisinde sürdürülmesine yardımcı olur. Noterlikte görev yapan noterlerin onayladığı belge resmî niteliğe kavuşur. Ülke genelindeki tüm noterler, Türkiye Noterler Birliğine bağlıdır.

Yargı sistemindeki kurumların işlevleri açısından benzerlik ve farklılıkları nelerdir? Örnek vererek açıklayalım.

Aşağıda verilen yargı sistemindeki kurumlara hangi amaçlarla başvuru yapılır veya kurumun işlevi nedir? Kısaca ilgili boşluğa yazalım.

Anayasa Mahkemesi

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Yargıtay

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Danıştay

.....

.....

.....

.....

.....

Adalet Bakanlığı

.....

.....

.....

.....

.....

Sayıştay

.....

.....

.....

.....

.....

Baro

.....

.....

.....

.....

.....

Noter

.....

.....

.....

.....

.....

ADALETİN KORUYUCUSU YARGI

Aşağıdaki öyküyü okuyarak soruyu cevaplayalım.

Prusya Kralı, Potsdam ormanlarında gezinirken bir değirmenin bulunduğu tepenin yanındaki alçak bir tepe üstünde durur. Değirmeni satın alarak yerine saray yaptırmak ister. Fakat değirmenci bu satışa bir türlü razı edemez. Kral, değirmenciye ikna etmek için önce değirmene değerinin kat kat üstünde bir ücret ödemeyi teklif etse de değirmenci Sans-Souci:

"Olmaz! Satılık değil bu değirmen." der. Kral bu cevaba kızar ve

"Sen benim Prusya Kralı olduğumu bilmiyor musun yoksa?" diye sorunca

"Biliyorum, biliyorum." der. Sans-Souci,

"Sen de bu değirmenin sahibi olduğumu bil." der. Kral iyice köpürür ve

"Zorla alırım o hâlde. Bakalım o zaman ne yapacaksın?" der. Değirmenci bu söz üzerine hiç telaşa düşmeden:

"Berlin'de hâkimler var." cevabını verir. Kral bu cevap üzerine mahkemelerin adaletine kendi aleyhine olsa da güvenildiğini anlar. Bu yel değirmeninin Prusya Krallığı devam ettikçe korunmasını ister. Onun daha altında olan tepeye sarayını yapar ve adını da Sans-Souci Sarayı koyar.

(Bu Kitap İçin Düzenlenmiştir.)

- Öyküdeki olaydan hareketle adaletin sağlanmasında yargıya neden güvenilmelidir?

Hukuk toplum hayatının düzenli işleyebilmesi için gerekli olan kurallar bütünüdür. Düzensiz bir işleyişin, yanlış bir uygulamanın, haksız bir gücün meydana getirdiği tıkanıklık ancak hukukla aşılabılır. Hukuk kuralları bağımsız ve tarafsız yargı tarafından uygulandığında adalet de sağlanmış olur. Böylece bağımsız ve tarafsız yargılama sistemi tüm bireylerin haklarını da korumuş olur.

Yargı bağımsızlığı ve tarafsızlığı bir madalyonun iki yüzü gibidir. Birini diğerinden ayrı düşünmek imkânsızdır. Hâkimin yargısal görev ve sorumluluklarını yerine getirirken sadece hukuka ve vicdanına karşı sorumlu olması gerekir. Buna göre hâkim, önündeki dava hakkında karar verirken herhangi bir ön yargıya veya peşin hükme sahip olmamalı, taraf tutmamalıdır. Yani adalet terazisinin kefeleri taraflar için eşit olmalı, denge taraflardan biri lehine veya aleyhine bozulmamalıdır. Ancak bu şekilde yargıya olan güven sağlanabilir.

YARGIYA GÜVEN

Yargı Bağımsızlığı

Adalet

Yargı Tarafsızlığı

1. *"İyi olmak kolaydır, zor olan adil olmaktır, en mükemmel adalet ise vicdandır."* Victor Hugo bu sözünü ne anlatmak istiyor olabilir?
2. Bir hâkimin adaleti sağlamak için hukuk kurallarına ve vicdanına göre karar vermesi neden önemlidir? Açıklayalım.

Hâkimlerin davanın taraflarından biri lehine veya aleyhine değil, hukuk kurallarına ve vicdani kanaatine göre karar vermesi, yargıya olan güvenin sağlanması açısından büyük önem taşır. Hâkim, davaya konu olan somut olayı değerlendirirken davada uygulanacak hukuk kurallarını yorumlarken ve varsa uygulanacak yaptırımı tespit ederken hep "karar veren" konumundadır. Bir uyuşmazlığın adil bir biçimde, davanın taraflarının kabul edebileceği şekilde çözüme kavuşturulması için hâkimin herhangi bir baskıya maruz kalmaması önemlidir. Hâkimin, tamamen uygulamakla görevli olduğu hukuk kuralları çerçevesinde, bilgisine, tecrübesine ve vicdani kanaatine göre karar vermesi gerekir. Yargının bağımsız ve tarafsız kararı ile uyuşmazlıklar ve sorunlar çözümlerse bireylerin adalet ve yargıya olan güvenleri de artar.

Yargıya güven ile yargı bağımsızlığı ve tarafsızlığı arasındaki bu ilişki ne kadar iyi olursa bireyler de o derece de hukuk kurallarına gönüllü olarak uyar. Böylece yargılama sistemi toplumda adaleti ve huzur ortamını sağlamış olur.

Aşağıda yer alan mahkeme kararını birlikte inceleyelim ve soruları cevaplayalım.

**T.C.
ANKARA
10. ÇOCUK MAHKEMESİ**

DOSYA NO : 2017/..... Esas
KARAR NO : 2018/.....
[C.SAVCILIĞI ESAS NO] : 2017/.....

**GEREKÇELİ KARAR
TÜRK MİLLETİ ADINA**

HÂKİM : N.E.
KÂTİP : H.A.
DAVACI : K.H.
KATILAN (ŞİKÂyetÇİ) : A.L.
SUÇA SÜRÜKLENEN ÇOCUK : M.S.
MÜDAFİİ : Av. E.N.
SUÇ : Hırsızlık, Mala Zarar Verme, Konut Dokunulmazlığını İhlal Etme
SUÇ TARİHİ : 01/06/2017
SUÇ YERİ :, ANKARA
KARAR TARİHİ : 01/02/2018

Yukarıda açık kimliği yazılı suça sürüklenen çocuk hakkında mahkememizde yapılan yargılama sonunda:

GEREĞİ DÜŞÜNÜLDÜ:

Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 01/08/2017 tarihli iddianamesi ile; şikâyetçiye ait iş yerinin giriş kapısı camının belirlenemeyen sert bir cisimle kırılıp içeriye girildiği, içeriden yazar kasada bulunan 600 TL paranın çalındığı, kapı camının dış yüzeyinde tespit edilen parmak izinin suça sürüklenen çocuğun (SSÇ) sol el orta parmak izi ile uyumlu olduğunun saptandığı, böylece SSÇ'nin hırsızlık, mala zarar verme ve konut dokunulmazlığını ihlal suçunu işlediği iddiası ile cezalandırılması için mahkememize kamu davası açılmıştır.

SSÇ savunmasında: Üzerine atılı suçu kabul etmediğini, hırsızlık suçunu işlemediğini, kimsenin malına da zarar vermediğini savunmuştur.

Katılan beyanında: İş yerine geceleyin saat 03:00-04:00 sıralarında girildiğini, yazar kasa içinde bulunan para ve yemek çeklerinin alındığını, bıçak, masat gibi aletlerin götürüldüğünü, 1200-1400 TL civarında zararının olduğunu, zararının karşılanmadığını, şikâyetçi olduğunu ifade etmiştir.

01/07/2017 tarihli ekspertiz raporu ile şikâyetçiye ait iş yerinde giriş alüminyum kapısı kırılan cam dış yüzeyinden tespit edilen bir adet parmak izinin, SSÇ'nin sol el orta parmak izi ile aynı karakteristik özellikleri taşıdığı tespit edilmiştir.

İddia, savunma, parmak izi tespitine ilişkin ekspertiz raporu, olayla ilgili tutulan tutanaklar ve tüm dosya kapsamını birlikte değerlendirdiğimizde; SSÇ'nin şikayetçiye ait iş yerine geceleyin giriş kapı camını kırmak suretiyle içeriye girdiği ve iş yerinden para, yemek çekleri, bıçak gibi aletleri aldığı, parmak izi tespitine ilişkin ekspertiz raporu ile hırsızlığın SSÇ tarafından yapıldığının tespit edildiği, SSÇ'nin inkara yönelik savunmasının kendisini suçtan ve cezadan kurtarmaya yönelik olduğu, SSÇ'nin üzerine atılı suçların sübuta erdiği anlaşılınca SSÇ hakkında aşağıdaki karar verilmiştir.

HÜKÜM: Yukarıda açıklanan gerekçeye göre;

1-SSÇ'nin üzerine atılı hırsızlık suçunu işlediği anlaşıldığından eylemine uyan TCK'nin 142/2-b maddesi uyarınca suçun işleniş şekline göre takdiren 5 yıl hapis cezası ile cezalandırılmasına,

SSÇ suçu geceleyin işlediğinden TCK'nin 143. maddesi uyarınca SSÇ'nin cezasında 1/2 oranında artırma yapılarak 7 yıl 6 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına,

SSÇ suç tarihinde 12 yaşını bitirmiş olup 15 yaşını bitirmediğinden SSÇ'ye verilen ceza TCK'nin 31/2 maddesi uyarınca takdiren 1/2 oranında indirilerek 3 yıl 9 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına,

SSÇ'nin yargılama sürecindeki davranışları lehine takdiri indirim sebebi kabul edilerek TCK 62. maddesi uyarınca cezasından takdiren 1/6 oranında indirim yapılarak 3 yıl 1 ay 15 gün hapis cezası ile cezalandırılmasına,

.....

2-SSÇ'nin üzerine atılı mala zarar verme suçunu işlediği anlaşıldığından TCK'nin 151/1 maddesi uyarınca suçun işleniş şekline göre takdiren 120 gün adli para cezası ile cezalandırılmasına,

.....

3-SSÇ'nin üzerine atılı konut dokunulmazlığını ihlal etme suçunu işlediği anlaşıldığından eylemine uyan TCK 116/2-4 maddesi uyarınca suçun işleniş şekline göre takdiren 1 yıl hapis cezası ile cezalandırılmasına,

.....

..... 7 gün içerisinde Bölge Adliye Mahkemesine istinaf yolu açık olmak üzere karar verildi, 01/02/2018

Kâtip
(İmza)

(Mühür)
Hâkim
(İmza)

NOT: 1) Gerçek bir mahkeme kararından isimler değiştirilerek ve düzenlenerek alınmıştır.
2) Kararda suç tarihinde yürürlükte bulunan Kanun maddeleri uygulanmıştır.

1. Mahkeme kararına göre, davada taraflar adaletin sağlanması sonucunda hangi duyguları yaşamış olabilir?
2. Siz olsaydınız neler hisseder ve düşünürdünüz? Neden?

Aşağıdaki olayı okuyalım ve dava sürecini sınıfta canlandıralım. Daha sonra soruları cevaplayalım.

Ömer Bey'in Hukuk Mücadelesi

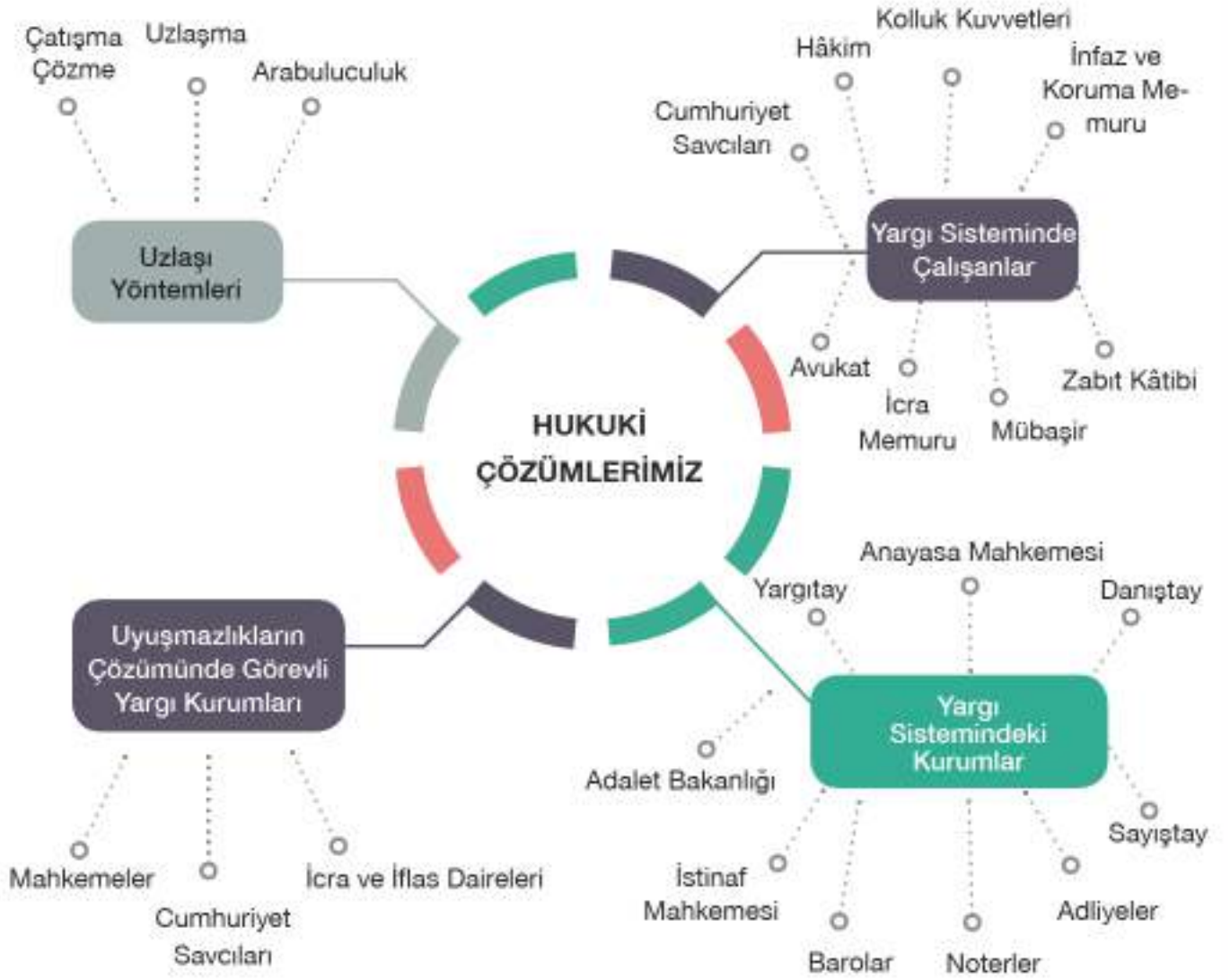
Ömer Bey elektrik mühendisidir. Çalıştığı devlet kurumunun müdürü, Ömer Bey'e uzmanlığı olmayan işleri de yaptırmak istemiştir. Uzmanlığı ve görevi dışındaki bu işleri yapmak istemeyen Ömer Bey, müdürüne itiraz etmiştir. Müdürü ise Ömer Bey'i istemediği hâlde uzak bir ilçeye görevlendirmiş ve sonrasında yine Ömer Bey'in isteği dışında bir ile tayini çıkmıştır. Ömer Bey hakkını aramak ve korumak için dava açmaya karar vermiştir.

1. Bir hâkim, davalı ve davacı, avukatlar gibi yargı çalışanlarının rollerinin yer aldığı bu canlandırma etkinliği sonunda hâkimin kararını yargının bağımsızlığı ve tarafsızlığı açısından değerlendirelim.
2. Sizce bu canlandırmada hâkimin verdiği karar ile adalete olan güven sağlanmış mıdır? Neden?

ÜNİTE ÖZETİ

Aşağıda verilen bilgileri inceleyerek ünite de öğrendiklerimizi gözden geçirelim.

NELER ÖĞRENDİK?

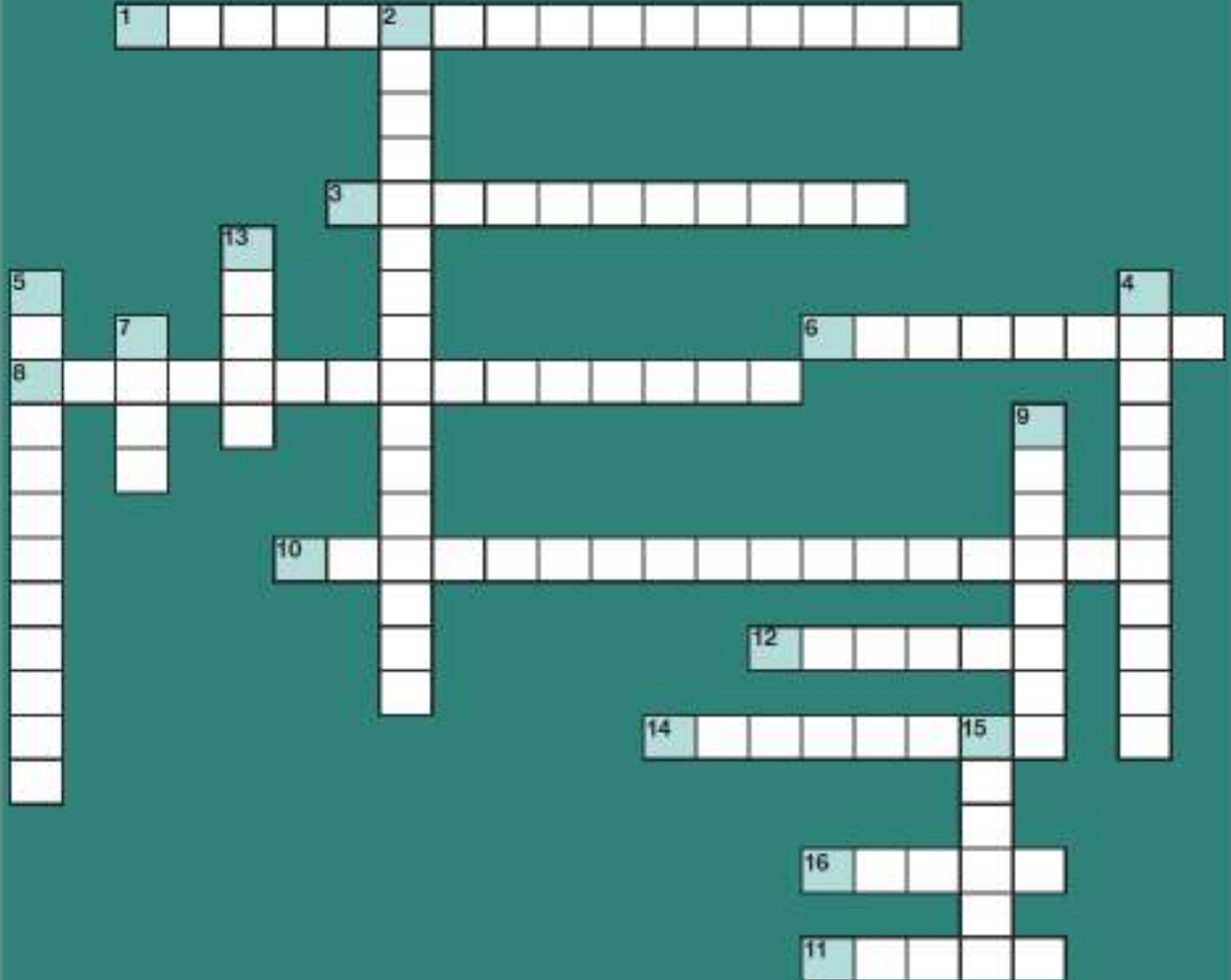
1. Aşağıda verilen ifadeleri okuyarak bulmacayı çözelim.

Soldan Sağa

1. Adli yargıda bölge mahkemesi olarak görev yapar.
3. Herhangi bir baskı altında kalmadan karar verme durumudur.
6. Kamu ve yerel idarelerin mali açıdan denetimini yapar.
8. Adalet işlerinin yürütülmesi için gerekli hukuki, mali ve idari koşulları sağlamakla görevlidir.
10. Kamu davası açmakla görevli kişidir.
11. Çeşitli belgelere resmiyet kazandırır.
12. Yasalarla sahip olunan hakların herkes tarafından kullanılmasının sağlanmasıdır.
14. Adli yargı istinaf mahkemeleri kararlarının temyizi durumunda son inceleme yeridir.
16. Mahkemelerde görev yapan karar verici yargı çalışanıdır.

Yukarıdan Aşağıya

2. TBMM'nin kimi işlemlerinin Anayasa'ya uygunluğunu denetler.
4. Taraflardan biri lehine veya aleyhine karar vermeme durumudur.
5. Anlaşmazlığa düşen kişilerin bağımsız ve tarafsız üçüncü bir kişinin desteği ile sorunu çözmeleri yöntemidir.
7. Avukatların mesleki birliğidir.
9. İdari yargı istinaf mahkemeleri kararlarının temyizi durumunda son inceleme yeridir.
13. Korku, çekinme ve kuşku duymadan inanma ve bağlanma duygusudur.
15. Hukuk ve adalet işlerinin görüldüğü devlet kurumudur.

2. Aşağıda yargılama sisteminin adaletin sağlanmasındaki rolüne ilişkin bir değerlendirme çalışması yer almaktadır. Her ifadenin karşısına bu ifadenin gerekçesiyle ilgili görüşlerimizi yazalım.

Yargılama sistemi bireylerin haklarını korur. Çünkü,

.....

.....

.....

.....

.....

Yargılama sisteminde adalete güven önemlidir. Çünkü,

.....

.....

.....

.....

.....

Yargı bağımsız olmalıdır. Çünkü,

.....

.....

.....

.....

.....

Yargı tarafsız olmalıdır. Çünkü,

.....

.....

.....

.....

.....

ÖZ DEĞERLENDİRME FORMU

"Hukuki Çözümlerimiz" ünitesinin sonuna geldik. Aşağıdaki ifadelerin karşısındaki kutucuklardan bize uygun olanları (✓) işaretiyle işaretleyelim. Kısmen ve Hayır seçeneğini işaretlediğimiz konuları tekrar gözden geçirmeyi unutmayalım.

BUNLARI ÖĞRENDİM	Evet 😊	Kısmen 😞	Hayır 😞
Uyuşmazlıkların çözümünde makul olmam gerektiğini biliyorum.			
Uyuşmazlıkların çözümünde uzlaşma yöntemlerine başvururum.			
Bir anlaşmazlık durumunda çatışma çözme yöntemlerini kullanabilirim.			
Hukuki uyuşmazlıkların çözümünde görevli kurum ve kuruluşlara örnek verebilirim.			
Hukuki uyuşmazlıkların çözümünde görevli kurum ve kuruluşların işleyişini açıklayabilirim.			
Yargı sistemiyle ilgili mesleklere örnekler verebilirim.			
Yargı sistemiyle ilgili mesleklerde çalışanların görevlerini kısaca açıklayabilirim.			
Yargı sistemindeki kurumların işlevleri açısından karşılaştırabilirim.			
Yargılama sisteminin adaletin sağlanmasındaki rolünü değerlendirebilirim.			
Yargılama sisteminin bireylerin haklarını koruduğunu açıklayabilirim.			
Adalete ve yargıya güvenin önemini açıklayabilirim.			
Yargı bağımsızlığı ve tarafsızlığının önemini açıklayabilirim.			

A

adalet: 1. Yasalarla sahip olunan hakların herkes tarafından kullanılmasının sağlanması. 2. Hak ve hukuka uygunluk, hakkı gözetme. 3. Bu işi uygulayan, yerine getiren devlet kuruluşları. 4. Herkese kendine uygun düşeni, kendi hakkı olanı verme, doğruluk.

âdil: 1. Doğruluktan ayrılmayan kimse. 2. Adaletli. 3. Hakka uygun, haklı.

adli: Adalet işleri ve adalet teşkilatı ile ilgili.

adliye: 1. Hukuk ve adalet işlerini gören devlet kuruluşları. 2. Hukuk ve adalet işlerinin görüldüğü resmî bina.

ahlak: İnsanın kendisi dâhil, varlıkla ve insanlarla ilişkilerinde nasıl davranması ya da davranmaması gerektiğini gösteren değer yargıları bütünüdür.

akran: Yaş, meslek, toplumsal durum vb. bakımdan birbirine eşit olanlardan her biri.

amel: 1. Yapılan iş, edim, fiil. 2. Bir kimsenin dinin buyruklarını yerine getirmek için yaptıkları.

anayasa: Bir devletin yönetim biçimini belirten, yasama, yürütme, yargılama güçlerinin nasıl kullanılacağını gösteren, yurttaşların haklarını bildiren temel yasa.

apartheid: Güney Afrika'da beyaz azınlığı ile beyaz olmayan çoğunluk arasındaki ilişkileri yöneten ırk ayrımcılığı yönetimi ve uygulamaları.

B

bağımsızlık: Bir kişi, toplumsal küme ya da toplumun ekonomik, siyasal vb. bakımlardan başka kişi, küme ya da toplumların yönetimi altında bulunmaması durumu.

bandrol: 1. Denetim pulu. 2. Bandrol, fikir ve sanat eserlerinin izinsiz çoğaltılmalarının ve taklit edilmelerinin önlenmesi amacıyla; fikir ve sanat eserlerinin çoğaltılmış nüshaları ile süreli olmayan yayınların üzerine yapıştırılan, güvenlik şeridi içeren holografik özellikli bir güvenlik etiketi veya dijital olarak üretilen güvenlik etiketi.

başvurmak: 1. Bir işin yapılması için bir kimsenin aracılığını istemek. 2. Bilgi sahibi olmak bir kaynağı kullanmak, müracaat etmek. 3. isteği, dileği belirtmek için herhangi bir işlem başlatmak.

beraat: Hakkında dava açılan sanığın yargılama sonunda suçsuz bulunması, aklanma, temize çıkma.

bilişim: İnsanoğlunun teknik, ekonomik ve toplumsal alanlardaki iletişimde kullandığı ve bilimin dayanağı olan bilginin özellikle elektronik makineler aracılığıyla düzenli ve akla uygun bir biçimde işlenmesi bilimi, enformatik.

C-Ç

ceza: 1. Uygunsuz davranışlarda bulunanlara uygulanan üzüntü, sıkıntı, acı verici işlem veya yaptırım. 2. Suç işleyen bir kimsenin yaşantısına, özgürlüğüne veya mallarına karşı yasaların öngördüğü yaptırım.

cezaevi: Hapis cezası alan hükümlülerin ya da mahkeme tarafından tutuklanan kimselerin içinde tutuldukları yapı, hapisane.

cübbe: Hukukçuların, üniversite öğretim üyelerinin, din adamlarının, mezuniyet törenlerinde öğrencilerin elbise üstüne giydikleri uzun, yanları geniş, düğmesiz giysi.

D

- dava:** Korunmanın bir hüküm ile sağlanması için yargı organlarına başvurma.
- davacı:** 1. Dava eden kimse. 2. Mahkemede hak aramak için dava açan kimse.
- davalı:** 1. Dava edilen kimse. 2. Davası olan kimse. 3. Dava konusu olan.
- delil:** İnsanı aradığı gerçeğe ulaştırabilecek iz, kanıt.
- divan:** Yüksek düzeydeki devlet adamlarının kurduğu büyük meclis.
- duruşma:** Davacı ile davalının yargıç karşısında hazır buldukları yargılama evresi, mahkeme.

E-F

- empati:** Kişinin kendisini başka bir bilincin yerine koyarak söz konusu bilincin duygularını, isteklerini ve düşüncelerini, denemeksizin anlayabilmesi becerisi, duygudaşlık.
- evrak:** 1. Resmi kurumlarda işlem gören belgeler. 2. Kâğıt yaprakları, kitap sayfaları.
- fail:** 1. Yapan, eden, işleyen. 2. Suç işleyen kimse.
- fiil:** 1. İş, eylem. 2. Sonuç doğuran insan davranışları.

G-Ğ

- gazi:** 1. Müslümanlıkta düşmanla savaşan veya savaş yapmış kimse, 2. savaştan sağ olarak dönen kimse.
- gerekçe:** 1. Gerektirici sebep. 2. Mahkeme kararlarında kararın dayandığı yasal ve hukusal sebeplerin gösterilmesi.
- görgü:** Bir toplum içinde var olan ve uyulması gereken saygı ve incelik davranışları, terbiye.
- güven:** 1. Korku, çekinme ve kuşku duymadan inanma ve bağlanma duygusu, itimat 2. Yüreklilik, cesaret.

H

- hak:** 1. Adalet: 2. Adaletin, hukukun gerektirdiği veya birine ayırdığı şey, kazanç. 3. Dava veya iddiada gerçeğe uygunluk, doğruluk. 4. Verilmiş emekten doğan manevi yetki. 5. Pay, Komşu hakkı. 6. Emek karşılığı ücret. 7. Doğru, gerçek. 8. Hukuk düzeni tarafından şahıslara tanınmış olan yetkiler.
- hakikat:** Gerçek, gerçeklik.
- hâkim:** Millet adına, yargı yetkisini kullanarak yasaya aykırı davranışlarda veya uyuşulmayan işlerde yasayı yerine getirmekle, adaletli gerçekleştirmekle görevli kimse, yargıç.
- halife:** Hz. Muhammed'in vekili olarak Müslümanların imamlığını ve din koruyuculuğunu yapmakla görevli kimse.
- harp:** Savaş.
- hukuk:** 1. Toplumu düzenleyen ve devletin yaptırım gücünü belirleyen kuralların bütünü, tüze. 2. Bu kuralları konu alan bilim. 3. Haklar.
- hukuki:** 1. Hukukla ilgili, hukusal, tüzel. 2. Hükümle ilgili, hâkim.
- hücre:** Tutukluların veya hükümlülerin yalnız olarak kapatıldıkları küçük oda.
- hüküm:** 1. Yargı. 2. Karar. 3. Yargılama sonucu verilen mahkeme kararı.

hükümlü: Ceza hükmü verilmiş, hüküm giymiş, mahkûm.

hürriyet: Özgürlük.

I-I-J

icra: 1. Borçlunun alacaklıya karşı yapmak veya ödemekle yükümlü bulunduğu bir şeyi adli bir kuruluş aracılığıyla yerine getirme. 2. Adliyenin bu işle görevli dairesi.

ihbar: 1. Bildirme, bildirim, haber verme. 2. Bir suç hakkında yetkili makamlara bildirimde bulunma.

ihlal: 1. Bozma, zarar verme. 2. Yasa ve düzene uymama.

imtiyaz: Başkalarına tanınmayan özel, kişisel hak veya şart, ayrıcalık.

iptal: 1. Yararlıktan, kullanıştan kaldırma, silme, bozma. 2. Herhangi bir hükmün geçersiz olduğunu gerekçeleri ile göstererek çürütme.

istihdam: Bir görevde, bir işte kullanma.

istinaf: Adli ve idare mahkemeler tarafından verilen ve hukuka aykırı olduğu düşünülen kararların üst dereceli mahkeme tarafından denetlenmesi amacıyla başvuru kanun yolu.

işlem: 1. Bir işi sonuçlandırmak için yapılan iş veya uygulamaların hepsi, muamele. 2. Bir amaca ulaşmak için tutulan yol.

jüri: Amerika, İngiltere gibi bazı devletlerde önemli bazı ceza davalarında sanığın suçu işleyip işlemediğine karar veren ve belirli sayıdaki kişilerden oluşan heyet.

K-L

kadı: Tanzimat Dönemi'ne kadar her türlü davaya, Tanzimat ile Medeni Kanun arasındaki dönemde ise yalnız evlenme, boşanma, nafaka, miras davalarına bakan mahkemelerin başkanları.

kamu: 1. Bir ülkedeki halkın bütünü, halk. 2. Halk hizmeti gören devlet organlarının tümü.

kanıt: 1. Bir şeyin doğruluğu, gerçekliği konusunda kanaat verici belge, delil, iz. 2. Anlaşmazlık konusu olan şeyde, yargıcın kanıtlarını oluşturan şey, delil.

kanun: 1. Yasa. 2. Geçerli olan kural. 3. T.B.M.M. tarafından çıkarılan hukuk kuralları.

kasıt: 1. Amaç, istek, maksat. 2. Öldürme, yaralanma veya zarar vermek isteme, kötü niyet.

kıyas: Bir suçluyu, başkasına yaptığı kötülüğü kendisine aynı biçimde uygulayarak cezalandırma.

kolluk kuvveti: Kamu düzenini ve güvenliğini sağlamakla görevli, zor kullanma yetkisine sahip olan polis, jandarma gibi devlet güçleridir.

M-N

mağdur: Haksızlığa uğramış kimse, bir suçtan zarar gören kimse.

mahkeme: 1. Bir hâkimden veya bazen savcı ve hâkimlerden oluşan bir kurulun, yargı görevini yerine getirdikleri yer, yargı yeri, yargievi, mahkeme kapısı. 2. Duruşma.

mahkûm: Hükümlü, kesinleşmiş bir ceza mahkemesi kararıyla cezalandırılmasına karar verilen kimse.

makul: 1. Akla uygun. 2. Akıllıca iş gören, mantıklı. 3. Aşırı olmayan, uygun, elverişli.

malul: 1. Sakat veya hasta kimse. 2. Görevini yaparken oluşan bir kazada çalışma gücünü kaybeden kimse.

matbuat: Gazete, dergi gibi belirli zamanlarda çıkan yazılı yayınların bütünü, basın.

meşru: Yasal, yürürlükteki hukuk kurallarına uygun olan.

mizan: 1. Terazi, tartı, ölçü aleti, bir tüccarın, ticari durumunu, işinin genel sonucunu gösteren, belirli zamanlarda yaptığı hesap özeti. 2. İslam inancına göre, mükelleflerin iman ve amellerinin kıyamet gününde değerlendirilmesini sağlayan şey.

müeyyide: Bkz. yaptırım.

mülk: 1. Devletin egemenliği altında bulunan toprakların bütünü, ülke. 2. Ev, dükkân, arazi vb. taşınmaz mal. 3. Devlet ("Adalet mülkün temelidir." deyişindeki "mülk" kelimesi devlet anlamındadır.).

mülkiyet: 1. Sahiplik. 2. Bir eşya üzerinde hukuk düzeninin kişilere sağladığı tasarruf etme yetkisi.

müracaat: 1. Başvuru. 2. Danışma. 3. Bilgi sahibi olmak için bir kaynağı kullanma, bilgiye ulaşma.

O-Ö

obje: Nesne.

özgürlük: 1. Herhangi bir kısıtlamaya, zorlamaya bağlı olmaksızın düşünme veya davranma, herhangi bir şarta bağlı olmama durumu, serbestî. 2. Her türlü dış etkiden bağımsız olarak insanın kendi iradesine, kendi düşüncesine dayanarak karar vermesi durumu, hürriyet.

P-R

perakende: Malların teker teker veya birkaç parça durumunda azar azar satılmasına dayanan (satış biçimi), toptan karşısı.

profil: Bir kişi veya eşya için ayırt edici özelliklerin bütünü.

Prusya krallığı: 18. ve 19.yy'larda Avrupa'da kurulmuş olan Alman devleti.

resmî: 1. Devletin olan, devlete ait, devletle ilgili, özel karşısı. 2. Devletin öngördüğü yöntemlere uygun olarak yapılan.

riayet: 1. Uyuma. 2. Sayma, saygı, ağırlama, itibar etme.

S-Ş

sanık: Suçlu olduğu sanılarak mahkemeye sevk edilmiş kimse.

sigorta: Bir şeyin veya bir kimsenin herhangi bir yönden ileride karşılaşılabileceği zararı gidermek için önceden ödenen prim karşılığında bu işle uğraşan kuruluşla yapılan iki taraflı bağlantı sözleşmesi.

sigorta primi: Sigortacının sağlamış olduğu güvenceye karşılık olarak sigortalının ödediği ücret.

sorumluluk: Kişinin kendi davranışlarını veya kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesi, sorum, mesuliyet.

soruşturma: 1. Soruşturmak işi. 2. Bir sorunu açıklığa kavuşturmak amacıyla, bir idari veya adli makamın yönettiği, ilgililerden ve tanıklardan bilgi toplama, konuyu inceleme işi, tahkikat.

sosyal adalet: Toplumun değişik kesimlerinde hayat standardı, gelir düzeyi vb. birtakım ölçülerin fırsat eşitliği çerçevesinde dikkate alınmasıyla sosyal alanda sağlanan denge durumu.

sözleşme: 1. Sözleşmek işi. 2. Hukuki sonuç doğurmak amacıyla iki veya daha çok kişinin, kuruluşun karşılıklı ve birbirlerine uygun irade beyanlarıyla gerçekleşen işlem, bağit, akit, mukavele. 3. Bir işlemi gösteren belge.

suç: Kanuna aykırı olan, karşılığında ceza öngörülmüş olan davranış ya da tutum.

şiddet: 1. Kaba güç. 2. Kişilerin bedensel veya ruhsal açıdan zarar görmesine neden olan her türlü güç ve baskı.

şikâyet: Bir suçtan zarar gören kimsenin suçu yetkili makamlara bildirmesi.

şüpheli: Bir suç nedeniyle hakkında soruşturma açılan kimse.

T

tahkim: Anlaşmazlıkların hakem yoluyla çözülmesi yöntemi.

tahliye: 1. Tutukluyu serbest bırakma. 2. Boşaltma.

tahsil: 1. Parayı alma, toplama. 2. Öğrenim.

talep: 1. Bir kimseden bir şeyi yapmasını veya yapmamasını isteme, dileme, istem. 2. istek.

talimat: 1. Herhangi bir konuda tutulacak yol için üst makamlardan alt makamlara belli bir esasa dayanarak verilen buyruk, yönerge, direktif. 2. Bu buyrukların yazılı olduğu belge.

tanık: 1. Gördüğünü ve bildiğini anlatan, bilgi veren kimse, şahit. 2. Duruşmada bilgisine, görgüsüne başvuru kimse, şahit.

tazminat: Zarar karşılığı ödenen para, ödence.

tedbir: 1. Önlem. 2. Hazırlık. 3. Hukuk ve ceza yargılamalarında işlemlerin daha sağlıklı yürütülmesi veya kişilerin haklarına koruma sağlanması için alınan önlemler.

temyiz: İstinaf Mahkemelerince verilen bazı kararların kanun ve usul yönünden incelenmesini sağlayan kanun yolu.

tutuklu: Kanun yoluyla hürriyetlerinden alıkonularak bir yere kapatılan kimse.

U-Ü

uzlaşmak: Aralarındaki düşünce veya çıkar ayrılığını, karşılıklı ödünlerle kaldırarak uyuşmak, karşılıklı anlaşmak.

V-Y-Z

varoş: Kent veya kasabada kenar mahalle, kent veya kasaba dışında kalan (dış) mahalle.

vekil: 1. Birinin işini görmesi için kendi yerine bıraktığı veya yetki verdiği kimse. 2. Bir görevde, asıl görevlinin yerine bakan kimse.

vergi: Kamu hizmetlerine harcanmak için devletin doğrudan doğruya veya bazı malların fiyatlarının üstüne koyarak dolaylı yoldan topladığı para.

veri: 1. Bilgi, data. 2. Bir konu hakkında akıl yürütmeye olanak sağlayacak bilgi.

vicdan: Kişiyi kendi davranışları hakkında bir yargıda bulunmaya iten, kişinin kendi ahlak değerleri üzerine kendiliğinden yargılama yapmasını sağlayan güç.

yaptırım: Kanun, ahlak gibi kuralların yerine getirilmemesinin karşılığı.

yargılama: Birbirine karşı olan iki tarafı dinleyerek bir yargıya varma.

yasa: Devletin yasama organları tarafından konulan ve uyulması gereken kurallar bütünü, kanun.

yetki: Bir görevi, bir işi yasaların verdiği imkânlarla göre, belli şartlarla yürütmeyi sağlayan hak.

yükümlülük: Yapılması zorunlu olan iş veya bir işi yapma zorunluluğu, mecburluk.

yürürlük: 1. Gereğinin yapılıyor olması durumu. 2. Geçerli olma.

zanlı: Kendisinden şüphelenilen, şüpheli.

zümre: 1. Topluluk, takım, grup. 2. Tür, cins.

1. Yazılı ve Basılı Kaynaklar

- Adalet Bakanlığı (2013). *Adliye Personeli El Kitabı*. Ankara: Şen Matbaa.
- Adalet Bakanlığı (2016a). *Ceza Muhakemesinde İstinaf*. Ankara: Semih Ofset.
- Adalet Bakanlığı (2016b). *Hukuk Muhakemesinde İstinaf*. Ankara: Semih Ofset.
- Atay, C. (2012). *Hukuka Giriş*. Bursa: Sentez Yayınları.
- Aydın, U. (2016). *Temel Hukuk Dersleri*. Eskişehir: Nisan Yayınları.
- Başgil, A. F. (1960). *Esas Teşkilat Hukuk: Türkiye Siyasi Rejimi ve Anayasa Prensipleri 1. Cilt*. İstanbul: Baha Matbaası.
- Bilge, N. (2016). *Hukuk Başlangıcı*. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Blair, A., Costiniuk, W., O'Malley, L. & Wasserman, A. (2003). *Law in Action: Understanding Canadian Law*. Toronto, Ontario: Pearson Education Canada Inc.
- Cansel, E. ve Özel, Ç. (2012). *Hukuk Başlangıcı: Hukukun Temel Kavramları ve Kurumları*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Çayboylu, İ. (2004). *Ailede Çocuk Eğitimi*. Ankara: Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü.
- Deniz, M. B. (2012). *Aile Hukuku*. İstanbul: EDAM Eğitim Danışmanlığı ve Araştırmaları Merkezi.
- Deniz, M. B. (2012). *Özel Gereksinim Grupları*. İstanbul: EDAM Eğitim Danışmanlığı ve Araştırmaları Merkezi.
- Diaz, C. (2009). *Değerler Eğitiminde On Anahtar Sözcük*, B. Yıldırım (Çev.). İstanbul: Gün Yayıncılık.
- Doğan, İ. (2007). *Vatandaşlık, Demokrasi ve İnsan Hakları*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Erul, B. (2012). *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Cilt: 42*.
- Evliya Çelebi. (2014). *Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi 1. Cilt*, S. A. Kahraman ve Y. Dağlı (Yay. Haz.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Göral, Ö. S. (2012). *Kişî Hakları*. İstanbul: EDAM Eğitim Danışmanlığı ve Araştırmaları Merkezi.
- Gözübüyük, A. Ş. (1998). *Anayasa Hukuku*. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Gözübüyük, A. Ş. (2010). *Hukuka Giriş*. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Günday, M. (1997). *İdare Hukuku*. Ankara: İmaj Yayınları.
- Güriz, A. (2016). *Hukuk Başlangıcı*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Güven, G. (1995). *Ortaklaşmacı Demokrasi ve Güney Afrika Cumhuriyeti*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Hammer, J. V. (2010). *Büyük Osmanlı Tarihi 1. Cilt*. İstanbul: MMP Baskı Tesisleri.
- İlhan, C. (2011). *Günümüz Türkçesiyle Mecelle (Mecelle-i Ahkâm-ı Adliye)*. Ankara: Yetkin Yayıncılık.

Kadioğlu, M. (2013). *Türk İslam Tarihi'nden Bilgelik Hikâyeleri*. <https://goo.gl/Kg4SiS> (Erişim Tarihi: 19.08.2017).

Kapani, M. (1981). *Kamu Hürriyetleri*. Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.

Karaman Kepenekci, Y. (2014). *Eğitimciler İçin İnsan Hakları ve Vatandaşlık*. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Kocatürk, U. (2007). *Atatürk'ün Fikir ve Düşünceleri*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.

McQuoid-Mason, D. (Ed.). (2004). *Street Law South Africa: Practical Law For South Africans*. Landsdowne: Juta Law Co Ltd.

Nigar, F. (2017). *Yaratıcı Drama ile Çatışma Çözme Yolları*. Yaratıcı Drama Liderliği Programı (Yayınlanmamış Bitirme Projesi), Ankara.

Oğuz, S. (2013). *Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Eğitimi Çerçevesinde Hukuk Okuryazarlık Düzeylerinin Belirlenmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Öztan, B. (2016). *Medeni Hukukun Temel Kavramları*. Ankara: Turhan Kitabevi.

Sevüktekin, E. (2012). *İş Hayatı ve Hukuk*. İstanbul: EDAM Eğitim Danışmanlığı ve Araştırmaları Merkezi.

Sivasi, Ş. A. (1981). *Hülefa-i Raşidin: Dört Büyük Halife*. İstanbul: Bedir Yayınevi.

Tank-Tuhf. (Tarihsiz). Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi içinde (Cilt. 22, s.11487). İstanbul: Milliyet Yayınları.

Tanör, B. ve Yüzbaşıoğlu, N. (2009). *1982 Anayasasına Göre Türk Anayasa Hukuku*. İstanbul: Beta Yayınevi.

Yanılmaz, M. (2012). *Hukuk Okuryazarlığı*. İstanbul: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile Eğitim Programı Yayınları.

Yılmaz, E. (2016). *Hukuk Sözlüğü*. Ankara: Yetkin Yayınevi.

2. İnternet Kaynakları

2.1. Metin İçerisinde Kullanılan İnternet Kaynakları

İnternet Kaynağı 1.1. <https://goo.gl/Qx7CCx>. (Erişim tarihi: 29.06.2017).

İnternet Kaynağı 1.2. <https://goo.gl/cFJv99>. (Erişim tarihi: 02.07.17).

İnternet Kaynağı 1.3. <https://goo.gl/mBpxLy>. (Erişim tarihi: 02.07.17).

İnternet Kaynağı 1.4. <https://goo.gl/mcNMjQ>. (Erişim tarihi: 30.06.17).

İnternet Kaynağı 1.5. <https://goo.gl/1d661q>. (Erişim Tarihi: 02.08.2017).

İnternet Kaynağı 1.6. <https://goo.gl/y2i3TG>. (Erişim tarihi: 18.02.2018).

İnternet Kaynağı 2.1. <https://goo.gl/uMZXYS>. (Erişim tarihi: 11.08.2017).

İnternet Kaynağı 2.2. <https://goo.gl/KkA64k>. (Erişim tarihi: 16.08.2017).

İnternet Kaynağı 2.2. http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/09/12/127585/dosyalar/2016_12/02091950_ocukhaklar%C4%B1pdfdosyas.pdf (Erişim tarihi: 05.04.2018).

İnternet Kaynağı 3.1. <https://goo.gl/cYkqhd>. (Erişim tarihi: 17.08.2017).
İnternet Kaynağı 3.2. <https://goo.gl/mSr88t>. (Erişim tarihi: 28.12.2017).
İnternet Kaynağı 3.3. <https://goo.gl/8NzRjn>. (Erişim tarihi: 17.08.2017).
İnternet Kaynağı 3.4. <https://goo.gl/JwAViB>. (Erişim tarihi: 18.08.2017).
İnternet Kaynağı 3.5. <https://goo.gl/8K3QDh>. (Erişim tarihi: 17.08.2017).
İnternet Kaynağı 3.6. <https://goo.gl/d57Adu>. (Erişim tarihi: 17.08.2017).
İnternet Kaynağı 4.1. <https://goo.gl/oXLNyz>. (Erişim Tarihi: 04.07.2017).
İnternet Kaynağı 4.2. <https://goo.gl/HMswZO>. (Erişim Tarihi: 04.07.2017).

2.2. Araştırma ve İnceleme Yapmak İçin Kullanılabilecek İnternet Kaynakları

www.adalet.gov.tr
www.adb.adalet.gov.tr
www.aile.gov.tr
www.arabuluculuk.adalet.gov.tr
www.basvuru.tccb.gov.tr/Forms/pgDefault.aspx
www.bimer.gov.tr
www.evicisiddet.adalet.gov.tr
www.hukukiyardim.gov.tr
www.magdur.adalet.gov.tr
www.meb.gov.tr
www.mevzuat.gov.tr
www.tdk.gov.tr
www.telifhaklari.gov.tr
www.turkiye.gov.tr
www.unicef.org.tr
www.uyap.gov.tr
www.uzlastirma.gov.tr